D.No:614
T.No:390
PAZ

ORTAOKUL KİTAPLARI

ALPASLAN ÇOCUK KÜTÜPHANESİ

YURTTAŞLIK BİLGİSİ

Sınıf : I

Yazan :

OSMAN PAZARLI

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu kararıyle Ortaokulların I. sınıflarında ders kitabı olarak okutulması kabul edilmiştir.

İSTANBUL

REMZİ KİTABEVİ

93, Ankara Caddesi, 93

YAZARIN DİĞER ESERLERİ:

- *Metinlerle Felsefe Tarihi*
- *Küçük Felsefe Sözlüğü*
- *Felsefe Ödevleri*
- *Sosyoloji*
- *Psikoloji Dersleri*
- *Mantık*
- *Yurttaşlık Bilgisi (Orta I)*
- *Yurttaşlık Bilgisi (Orta II)*
- *Yurttaşlık Bilgisi (Orta III)*
- *Öğretmenin Elkitabı*
- *Din Eğitim ve Öğretiminde Genel Metodlar*
- *Din Psikolojisi*

YÜKSELEN MATBAASI
· ISTANBUL — 1969 ·

İçindekiler (*)

I — OKULUMUZ

Okul 7
Öğrenim dereceleri 8
Okul bireyleri 8
Okul müdürü 9
Müdür yardımcıları 10
Öteki memurlar 10
Öğretmenler 11
Öğrenciler 11
Büyük sözler 11
Özet, Sorular 12

II — OKUL YAŞAYIŞINDA DÜZEN

Toplulukla ilgili kurallar 13
Ortaokul programı 14
Lise ve Ortaokul Yönetmeliği ... 14
İmtihan Yönetmeliği: Sınıf geçme. 15
Not toplamı ve bütünleme 16
Belgeli, engelli öğrenciler 16
Devlet ortaokul imtihanları ... 17
Ata sözleri 17
Özet 17
Sorular 18

III — OKULDA DİSİPLİN VE DEVAM

Disiplin yönetmeliği 19
Suç sayılan davranışlar 19
Ahlâka ve terbiyeye aykırı hareketler 20
Görevini yapmamaktan doğan suçlar 20
Başkasına zararlı hareketler ... 20
Öğrencilere verilen cezalar 20
Disiplin kurulları: Haysiyet Divanı 21
Okul disiplin kurulu 22
Üst disiplin kurulu 22
Okula devam zorunluğu 22
Ata sözleri 23
Özet, sorular 23

IV — OKULDA ÖĞRENCİ KOLLARI

Okulda işbirliği 24
Kültür ve edebiyat kolu 25
Temsil ve müsamere kolu 25
Müzik kolu 25
Sağlık, temizlik, muaşeret kolu ... 26
Kızılay gençlik kolu 27
Spor yuvası 27
Kitaplık kolu 28
Gezinti ve inceleme kolu 28
Fotoğrafçılık kolu 29
Bahçe işleri kolu 29
Hayvanları koruma kolu 29
Yeşilây gençlik kolu 29
Havacılık kolu 29
Okul kooperatifi 29
Öğrenci yönetim kolu 30
Ata sözleri, özet, sorular 31

(*) Son değişmelere göre düzeltilmiştir.

V — OKULDA TOPLU YAŞAYIŞ

Okulda demokratik yaşayış 32
Çalışmada ve oyunda işbirliği ... 33
İnanışlara saygı göstermek 33
Başarıları övme, sevgi ve saygı ... 34
Okul bireylerine sevgi, saygı ... 34
Kollara katılmak, sınıf mümessili 36
Okul eşyasının bakımı 37
Okul bahçesinin bakımı 38
Okul itibarının korunması 38
Ata sözleri, özet 39
Sorular 40

VI — AİLEMİZ

Ailenin tanımı ve bireyleri 41
Türk geleneğinde aile 42
Ailede babanın görevleri 43
Ailede annenin görevleri 43
Ailede çocuklar 44
Ailede sevgi ve saygı 44
Karşılıklı hizmet ve yardım 45
Ata sözleri, özet 46
Sorular 47

VII — AİLEDE GEÇİM VE DEMOKRATİK YAŞAYIŞ

Ailenin geçimi 48
Aile bütçesi 49
Aile geçimine öğrencinin yardımları 49
Ailede işbölümü 51
Düşünce ve inançlara saygı ... 52
Acı ve sevinçlerin paylaşılması ... 52
Ata sözleri, özet 53
Sorular 53

VIII — YAKIN ÇEVREMİZ

Mahallemiz ve komşularımız ... 54
Komşuluk ilişkileri 55
Komşular arasında işbirliği 56
Mahallemizde oturanların meslekleri 57
Ata sözleri, özet 58
Sorular 58

IX — MAHALLEMİZİN YÖNETİMİ

Mahallede demokratik yaşayış ... 59
Mahalle muhtarı ve görevleri ... 60
Muhtar ve ihtiyar heyetinin seçilmesi 60
Kimler seçmen olabilir, kimler olamaz? 61
Kimler seçilebilir? 62
Mahalle bekçisi ve görevleri ... 63
Ata sözleri, özet, ... 63
Sorular 64

X — GENİŞ ÇEVREMİZ

Şehir, kasaba ve köyler 65
Vali ve görevleri 66
İllerde yönetim örgütleri 67
Kaymakam ve görevleri 68
Bucak müdürü ve görevleri ... 69
Belediye başkanı 69
Ata sözleri, özet 70
Sorular 70

XI — ŞEHİR VE KASABALARDA BULUNAN KURUMLAR

Ekonomi kurumları 71
Yardım kurumları 72
Kültür kurumları 74
Dinlenme, eğlenme yerleri 74
Eski eserler ve anıtlar 76
Ata sözleri, özet, sorular 77

XII — MEMURLAR

Memur ve hizmetli 78
Memur olma koşulları 79
Memurlara saygı göstermek ... 80
Memurların hak ve görevleri ... 80
Memurlara yasak olan işler 81
Memurların cezalandırılması ... 82
Memur disiplini 82
Emniyet memurları 83
Ata sözleri 83
Özet ve Sorular 84

XIII — TRAFİK: I

Trafik bilgisinin önemi 85
Yayaların hareketleri 86
Işıklı ve ışıksız kavşaklardan nasıl geçmelidir? 87
Yer çizgileri 88
Bisiklete binmek, ehliyet almak ... 90
Ata sözleri, özet, sorular 92

XIV — TRAFİK KURALLARI: II

Çocuklar nerelerde oynamalıdır ... 93
Mahallede ve caddede oynamanın zararları 94
En uygun oyun yerleri 95
Taşıtlara binmek ve inmek 95
Vasıtalara ilişkin kurallar 97
Öndeki vasıtayı geçmek yasak olan yerler 97
Park yapmak yasak olan yerler ... 96
Geçiş üstünlüğü olan taşıtlar ... 98
Ata sözleri, özet, sorular 99

XV — BELEDİYEMİZ

Belediye 100
Belediyenin yaptığı işler 101
Belediyeye bağlı kurumların işleri 103
Belediye seçimleri 103
Seçmenlerde aranacak koşullar 104
Üyelerde aranacak koşullar ... 105
Seçimleri yöneten kurullar ... 105
Seçmen kütükleri ve listeleri ... 106
Oy nasıl verilir? 106
Oyların sayımı ve dökümü ... 107
Ata sözleri 107
Özet, sorular 108

XVI — BELEDİYE ÖRGÜTLERİ

Belediye başkanı ve görevleri ... 109
Belediye meclisi ve görevleri ... 110
Belediye encümeni 112
Belediye zabıtası 112
Belediye bütçesi 112
Belediye gelirleri 113
Belediye masrafları 113
Belediyeye karşı ödevlerimiz ... 114
Ata sözleri, özet, sorular 115

XVII — HEMŞERİLİK ÖDEVLERİMİZ

Hemşerilerimiz 116
Hemşeriler arasında nezaket ve saygı 117
Hemşerilere yardım 118
Hemşerilerin temizlik ödevleri ... 118
Doğruluk ve dürüstlük 118
Genel yerlerde sıraya girmek ... 119
Etrafına zarar vermemek, sıraya girmek 119
Turistlere yardım ve kolaylık ... 120
Ortaklaşa kullanılan maddeler ... 120
Kömür, elektrik, havagazında tutum 120
Su ve diğer maddelerde tutum ... 121
Toplum çıkarlarının kişisel çıkarların üstünde tutulması. 122
Sivil savunma ödevimiz 123
Özet, Sorular, Öğüt 124

XVIII — 27 MAYIS DEVRİMİ VE NEDENLERİ

27 Mayıs devrimi ve nedenleri ... 125
27 mayıs sonrası 127
Devrimden sonra yapılan işler ... 129
SÖZLÜK 130-132

— I —

OKULUMUZ

DERSİN KONUSU :

A. Okul topluluğu,
B. Ortaokul ve bireyleri,
C. Öğretmen ve öğrenciler.

İNCELEME KONULARI :

1 — Sınıfınızda kaç öğrenci vardır, hangi ilkokullardan gelmişlerdir?
2 — Okulunuzda kaç sınıf ve şube vardır, öğretmen ve öğrenci sayısı nedir?
3 — Okulunuzun müdürü ile sınıfınızda dersi olan öğretmenlerin adlarını öğreniniz.
4 — Okulunuzun özel bir adı var mıdır? Varsa nereden geldiğini araştırınız.
5 — Ortaokula yazılırken hangi belgeleri getirdiniz?
6 — Cumartesi, Pazar günleri tatilinizi nasıl geçiriyorsunuz? Faydalı bir tatil günü nasıl geçirilir?
7 — **Anlamları öğrenilecek sözler** (*) : Birey, çevre, üst makam, dosya, karakterli.

A. OKUL TOPLULUĞU

1 — OKUL :

Okul öğretim ve eğitim yeridir. İnsanlar yaşamak ve hayatlarını kazanmak için birçok şeyler öğrenmek zorundadırlar. Bu bilgileri küçükten başlayarak en iyi öğreten yerler, okullardır. Öğretilen bilgiler hayatta insana en lâzım ve faydalı olan şeylerdir. Bilgisiz insan hayatta başarı kazanamaz. Bir meslek sahibi olamaz. Bunun için okul, öğrencilerini kendisine ve çevresine faydalı bir insan olacak surette yetiştirir,

(*) Dersi iyi anlamak için bu terimlerin anlamlarını dersten önce öğreniniz. Bazıları kitabın sonundaki sözlükte gösterilmiştir. Bulunmayanlarını kendi sözlüğünüzden bakıp öğreniniz.

gerekli bilgileri kazandırır. Okul bilgi ile beraber eğitim de verir. Eğitim insanlar için bilgi kadar önemli ve lâzımdır. Okul; her Türk çocuğunun çalışkan, yurdunu ve milletini seven, doğru sözlü ve karakterli bir insan olmasını sağlar. Bilgi ile eğitim faydalı ve iyi bir insan olmak için gerekli iki temel koşuldur. Bu sebeple okul hem öğretim, hem eğitim yuvasıdır. Yeryüzündeki bütün milletler durmadan okul sayısını arttırmaktadır. Buralarda milyonlarca öğrenci öğrenim görmektedir.

2 — ÖĞRENİM DERECELERİ:

Yurdumuzdaki bütün okullar üç öğrenim basamağına göre sıralanmışlardır: **İlkokullar, orta dereceli okullar, yüksek okullar ve üniversiteler.**

a) İlkokullar, birinci öğrenim basamağında bulunurlar. Öğrenim süreleri beş yıldır. 7 yaşına girmiş olan her Türk çocuğunun ilkokula devam etmesi zorunludur.

b) Öğrenimin ikinci basamağında orta dereceli okullar vardır. Bunlar da birincisi ortaokul, ikincisi lise olmak üzere iki basamağa ayrılırlar. Ortaokul ile lisenin öğrenim süreleri üçer yıldır. Orta öğrenim de ilk öğrenim gibi parasızdır. Fakat ilkokul gibi zorunlu değildir. İsteğe bağlıdır. Erkek sanat okulları ile kız enstitüleri, öğretmen okulları, kolejler ve ticaret okulları da orta dereceli okullardandır.

c) İlkokullar ile orta dereceli okulların birçoğu devlet tarafından açılmıştır. Masraflarını devlet verir, bu çeşit okullara resmî okullar denilir. Bazı okullar da bir kişi veya bir cemiyet tarafından açılırlar. Bunlara da özel okullar denir. Özel okullar, öğrencilerinden ücret alırlar.

Cumhuriyet devrinden sonra yurdumuzda okul ve öğrenci sayısı büyük bir hızla artmıştır. Son kalkınma planlarıyle okulsuz köy bırakmamak üzere büyük bir kültür sayaşına başlanmıştır. Yakın bir gelecekte yurdumuzda okuma yazma bilmeyen kalmayacaktır. Bu yıldan başlayarak teknik okullara daha çok öğrenci alınmaktadır. Bir milletin gelişmesini ve ilerlemesini anlatan en büyük işaret okul ve öğrenci sayısıdır.

B. ORTAOKUL

3 — OKUL BİREYLERİ :

Faydalı bir iş yapmak için bir araya gelip çalışan kimseler bir topluluk meydana getirirler. Bir topluluk da az veya çok sayıda bireylerden meydana gelir. **Okul da büyük bir topluluktur. Bu topluluğu meydana getiren başlıca bireyler şunlardır: Müdür ve müdür yardımcıları (idareciler), öğretmenler, öğrenciler, memurlar, hademeler.** Okul topluluğu, okul binalarında çalışır. Bazı yerlerde ortaokul ile lise aynı binada bulunur. Bu topluluğun en büyük ve kalabalık parçası öğrencilerdir. Bu topluluğun öteki bireyleri bunların iyi yetişmelerini, faydalı bilgiler kazanmalarını sağlamak için çalışırlar.

Okul topluluğunda hep iyi şeyler öğrenilir. Herkes birbirine sevgi ve saygı gösterir, birbirinin yardımına koşar. Okul, fenalığın ve kötülüğün barınamadığı bir ocaktır.

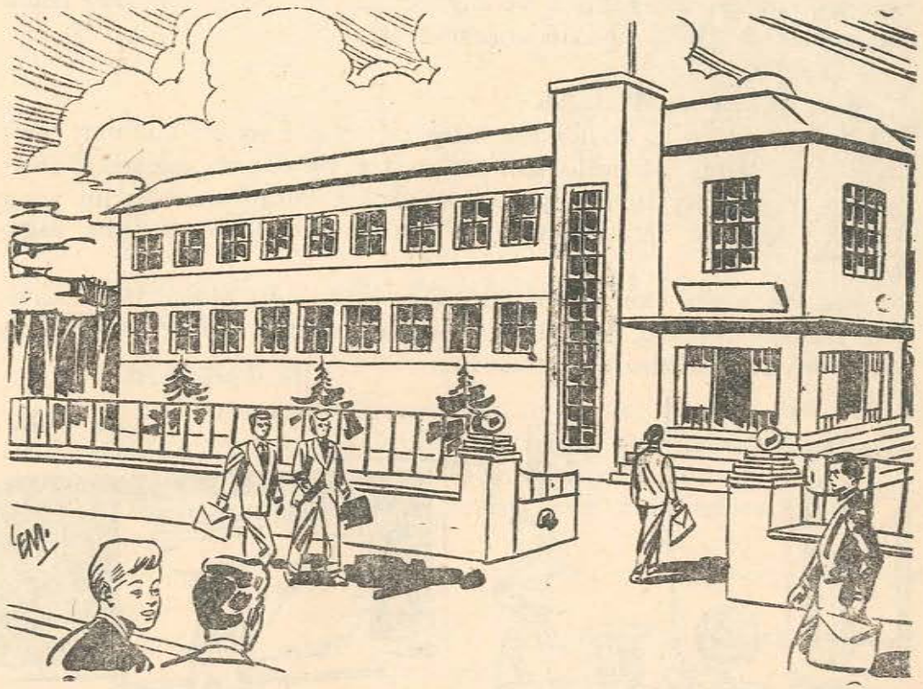

OKULUMUZ — Yurdumuzda yüzlerce ortaokul vardır. Buralarda her gün binlerce Türk genci, bilgili ve faydalı bir yurttaş olmak için çalışır.

4 — OKUL MÜDÜRÜ

Okul topluluğunun başında bulunan öğretmene müdür denir. Müdür, okul topluluğunda düzenli çalışmayı ve disiplini sağlar. Herkesin görevini iyi yapmasına yardım eder ve yapılan işleri denetler. Öğrencilerin iyi yetişmelerini sağlayacak tedbirleri alır. Okul binasının ve eşyasının korunmasına dikkat eder. Okula ait işlerden üst makamlara karşı sorumludur. Yazılan resmî yazıları, diploma ve belgeleri imza eder. Okul parasını gerekli yerlere harcar. Kendisine ayrılan bir ders grubunu okutur. Müdür bu işleri lise ve ortaokullar yönetmeliğine göre yürütür.

5 — MÜDÜR YARDIMCILARI :

Öğrenci sayısının azlığına, çokluğuna göre her okulda gereği kadar müdür yardımcısı bulunur. Müdür yardımcıları da aslında bir ders grubunu okutan öğretmenlerdir. Okulun bütün işlerinde müdüre yardım ederler. Öğrencilerin dosyalarını ve belgelerini hazırlayıp saklarlar, düzenli ve disiplinli çalışmalarını sağlarlar. Öğrencilerin okul içinde ve dışında gidiş ve davranışlarını kontrol eder, devam işleri, ders programlarının hazırlanması, karnelerin yazılması ve dağıtılması, okulun ve eşyasının temizliği ve bakımı işleriyle yakından uğraşırlar.

6 — ÖTEKİ MEMURLAR :

Her orta dereceli okulda bir kâtip ve hesap memuru bulunur. Vazifesi okulun resmî dairelerle olan her çeşit yazışmalarını sağlamak, gelen giden yazıları dosyalarında saklamak, okulun bütün masraflarını yapıp defterine işlemek, öğretmenlerin ve memurların aylıklarını alıp dağıtmaktır.

Bundan başka okulun büyüklüğüne, yatılı veya gündüzlü olmasına göre kitaplık memuru, ders âletleri memuru, daktilo, ambar ve depo memuru, doktor gibi ödevliler de vardır.

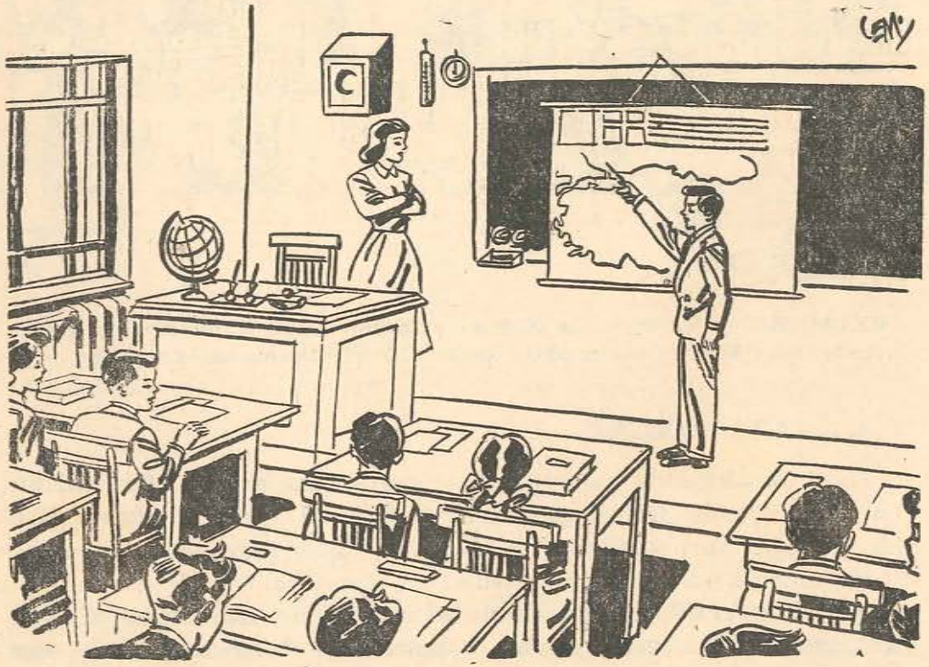

DERSANEMİZ — Dersanede öğrenci yalnız dersiyle ilgilenir. Öğretmeninin açıklamalarını dinler, sorulara cevap verir, dersten başka şeyle ilgilenmez.

Okulun temizlik ve bakım gibi kaba işlerini görmek için gereği kadar hademe vardır. Aldıkları emirlere göre okulun bütün hizmetlerini yaparlar.

C. ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLER

7 — ÖĞRETMENLER :

Okulda öğretim ve eğitim işlerini gören ve yürüten en önemli bireyler öğretmenlerdir. Her öğretmen kendisine ayrılan ders grubunu okutur. Sözlü ve yazılı yoklamalarla öğrencilerin derslerini öğrenmelerine ve daha iyi kavramalarına yardım ederler. Ev ödevleri verirler. Bu çalışmalara göre her öğrencinin başarı derecesini bir notla değerlendirirler.

Öğretmenler ders içinde ve dışında dersine çalışmayan ve yanlış hareketi görülen öğrencilere öğütler verirler. Okulda disiplin ve düzeni sağlamak için nöbet tutarlar. Öğrenci kollarında toplu çalışmalara katılırlar. Müdürün başkanlığında sık sık toplanarak öğrencilerin daha iyi yetişmeleri için tedbirler düşünürler.

8 — ÖĞRENCİLER :

Okul topluluğu içinde öğrencilerin de ödevleri vardır. Her öğrenci ödevlerini severek yaparsa okulda düzen bozulmaz. Çalışmalar daha verimli olur. Bir okul öğrencisinin başlıca ödevleri şunlardır:

a) Okulun disiplin ve yönetmeliklerine uymalı, verilen emirleri yerine getirmelidir.

b) Derslerini ve ödevlerini günü gününe yapmalı, okula aksatmadan devam etmelidir.

c) Büyüklerine karşı saygılı bir itaat göstermeli, arkadaşlarıyle iyi geçinmeli ve yardımlarına koşmalıdır.

d) Okulun binasını ve eşyasını iyi korumalı, başkalarına zarar verecek hareketlerden sakınmalıdır.

e) Okula ve arkadaşlarına faydalı olan her çeşit yardımlaşma ve öğrenci kollarına katılmalı, ailesine ve milletine faydalı iyi bir yurttaş olmaya çalışmalıdır.

f) Terbiyeli, ahlâklı ve karakterli bir insan olarak yetişmeyi kendine amaç edinmeli ve her zaman şerefli bir Türk çocuğu olarak yaşamalıdır.

BÜYÜK SÖZLER :

★ **İlmi beşikten mezara kadar arayınız.** — Hazreti Muhammed.

★ **«Türk, çalış, güven, öğün!»** — Ankara Emniyet Anıtı.

★ **Ey Türk genci! Birinci vazifen Türk istiklâlini ve Türk Cumhuriyetini ilelebet müdafaa ve muhafaza etmektir.** — Atatürk.

Dersin Özeti:

1 — Okul öğretim ve eğitim yeridir. Orada yaşamak için gerekli bilgiler ile yurdumuza ve Milletimize karşı olan ödevlerimizi öğreniriz. Yurdumuzda öğrenim İlk, Orta ve yüksek olmak üzere üç basamaktır.

2 — Ortaokul, Orta öğretimin ilk basamağıdır, süresi 3 yıldır. Ortaokul idareciler, öğretmenler ve öğrencilerden meydana gelen bir topluluktur. İdareciler başta müdür olmak üzere müdür yardımcıları ile yazı hesap ve dosya işlerine bakan memurlardır. Öğretmenler, öğrencilere ders okutur ve onların eğitimleri ile uğraşırlar.

3 — Öğrenciler okul topluluğunun temelidir. İyi bir öğrenci; çalışkan, ahlâklı ve karakterli bir Türk çocuğudur. Derslerini ve ödevlerini yapar, okulun düzenine ve büyüklerine saygı gösterir, faydalı bir yurttaş olmak için çalışır.

SORULAR :

1 — Okul topluluğu nasıl bir yerdir, bireyleri kimlerdir?
2 — Ortaokul ile orta dereceli okullar hakkında bildiklerinizi söyleyiniz.
3 — Ortaokulu meydana getiren bireylerin ödevleri nelerdir?
4 — Bir okul öğrencisinin başlıca ödevleri neler olmalıdır?
5 — Mesleki ve Teknik okulların ortaokuldan farkı nedir? Erkenden bir sanat öğrenmek faydalı mıdır?
6 — Yazılı ödev: Şehir ve kasabanızda bulunan ilkokullarla orta dereceli okulların bir listesini hazırlayınız. (Büyük şehirlerde yalnız o semtteki okullar yazılacaktır).

— II —

OKUL YAŞAYIŞINDA DÜZEN

DERSİN KONUSU :

A. Okul topluluğunu düzenleyen kurallar,
B. Ortaokul programı,
C. Lise ve Ortaokul Yönetmeliği,
D. İmtihan yönetmeliği.

İNCELEME KONULARI :

1 — Ortaokul programı ile Lise ve Ortaokullar yönetmeliğini sınıfta beraberce inceleyiniz.
2 — Ata sözlerimizden beş tane bulup defterinize yazınız.
3 — Yardım bahanesiyle arkadaşına kopya vermek, fısıldamak doğru mudur? Sınıfta tartışmasını yapınız.
4 — Ders ve öğretmenler bakımından ilkokul ile ortaokul arasındaki farkları araştırınız.
5 — Bu sene yaz tatilini nasıl geçirdiğinizi arkadaşlarınıza anlatınız. En faydalı tatil geçiren öğrenciyi seçiniz.
6 — **Anlamları öğrenilecek sözler:** Bahane, gelenek ve görenek, itaat, amaç, yetki, etüt, cetvel, ayırtman.

A. OKUL TOPLULUĞUNU DÜZENLEYEN KURALLAR

1 — TOPLULUKLA İLGİLİ KURALLAR :

Okul topluluğunda bulunan herkes önce bir ailenin, ondan sonra da bir ulusun bireyidir. Okul ve aile de birer topluluktur. **Bu topluluklarda yaşayışı düzene koyan birtakım kurallar vardır. Bunlar kanunlar, tüzükler, gelenek ve göreneklerdir.** Herkes bu kurallara uymaya mecburdur. Öğrenciler ile diğer okul bireyleri de toplumun bir üyesi olmak bakımından bu kurallara uyarlar. Meselâ hırsızlık yapmak, birisini döğmek kanunlarla yasak edilmiştir. Okul içinde veya dışında bunları yapanları kanunlar cezalandırırlar.

Kanunlardan başka gelenek ve görenek (âdetler) denilen birtakım kurallar daha vardır. Herkes gibi okul öğrencilerinin de bu kurallara uymaları lâzımdır. Türkler dünyanın en eski ve medenî bir milleti olduklarından gelenek ve görenekleri de çok zengindir. Büyüklere saygı, küçüklere sevgi ve şefkat göstermek, zayıflara ve düşkünlere acımak ve

yardım etmek, misafirseverlik, yurdunu ve milletini sevmek Türklerin en büyük gelenek ve göreneklerindendir.

Türk gelenek ve göreneklerine göre büyüklerin emirlerine itaat edilir, sözleri dinlenir, bayram günlerinde elleri öpülür. Karşılarında elleri cebinde durulmaz, ayak ayak üstüne atılmaz.

Türkler misafirseverdirler. Bugün de Türk köylüsü kapısını çalan misafiri geri çevirmez. Yurdu ve milleti için her şeyini feda eder. Düşmandan korkmaz, zayıfa ve düşküne saldırmaz. Fakat kendi hürriyetine dokunulmasına müsaade etmez, baskıya ve haksızlığa dayanamaz. Gelenek ve göreneklerimizin birçoğu ata sözleri halinde aramızda yaşamaktadır. Bunların bir kısmı kitabımızda toplanmıştır. Bu sözlerin manalarını iyi anlar ve yerine getirirseniz hayatta büyük faydalarını görürsünüz.

B. ORTAOKUL PROGRAMI

Bu program, ortaokullarda okunacak dersleri ve derslerde gözetilecek eğitim ve öğretim amaçlarını gösterir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmış ve bir kitap halinde bastırılmıştır. Bütün okullar bu programa uymak zorundadırlar. Program her sınıfta hangi derslerin kaç saat okunacağını, başlıca konuların adlarını, her derste gözetilecek amaçları ve uygulama yollarını gösterir; okullar ve öğretmenler bu programlara göre derslerini ve çalışmalarını düzene koyarlar. Bu program olmazsa derslerde düzen ve beraberlik olmaz. Okullarda **haftalık ders dağıtım çizelgesi** bu programa göre hazırlanır. Okullar bu çizelgede gösterilen sayılardan fazla veya eksik ders okutamazlar.

C. LİSE VE ORTAOKUL YÖNETMELİĞİ

Lise ve ortaokullarla ilgili bütün işleri düzenleyen bir yönetmeliktir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmış ve bir kitap halinde bastırılarak okullara dağıtılmıştır. Başlıca şunları gösterir:

1. Okulda görevli olan bütün bireylerin ödevlerini, yetkilerini belirtir.
2. Öğrenci kayıt ve kabul koşulları, belgeler, diploma ve dosya işleri.
3. Okul eşyasının, ders aletlerinin korunması, yazı ve hesap işleri.
4. Öğrencilerin okula devam işleri, günlük yoklamalar, notlar ve karneler.
5. Günlük ders ve teneffüs zamanlarını gösteren vakit cetveli ile tatil günleri.
6. Yatılı okullarda serbest çalışma saatleri, verilecek besinler, alınacak ücretler.

D. İMTİHAN YÖNETMELİĞİ

Ortaokullarla liselerde sınıf geçme ve imtihan işlerini düzenleyen bir **imtihan yönetmeliği** vardır. Bu yönetmelik de Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmıştır. Yönetmeliğin koyduğu başlıca kurallar şunlardır:

2 — **NOTLAR**:

Öğrencilerin derslerdeki başarıları, yoklamalarda, iş ve ödevlerde aldıkları notlarla belirtilir. Notlar şunlardır:

9, 10	**Pekiyi**	**3, 4**	**Zayıf**
7, 8	**İyi**	**1, 2**	**Pek zayıf**
5, 6	**Orta**	**0**	**Boş.**

Fizik, Kimya, Tabiat Bilgisi Dersleri «Fen Bilgisi» tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi dersleri de «Sosyal Bilgiler» adı altında toplanmıştır. Bu derslerin her birinden ayrı ayrı verilen notlar birleştirilerek ortalaması alınır ve iki gruptan ayrı iki not verilmiş olur. Ortalamadan çıkan yarımlar tam not sayılır. Türkçe, matematik, yabancı dil, beden eğitimi, müzik, erkekler için resim-iş, kızlar için resim ile el ve elişi derslerinin her biri için ayri not verilir.

3 — **SINIF GEÇME**:

Bir ders yılı iki dönemdir. Derslerin başlamasından 31 ocağa kadar birinci dönem, 16 şubattan mayıs sonuna kadar ikinci dönem sayılır. Ortaokullar ile liselerin birinci ve ikinci sınıflarına ara sınıfları denilir. Bu sınıflar, sınıf geçme kuralları bakımından son sınıflardan başka kurallara uyarlar.

a) Ders yılı sonunda ara sınıfların sınıf geçme durumlarını öğretmen kurulları görüşüp karara bağlarlar. Bu kurula o sınıfta dersi olan öğretmenler katılırlar. Her dersten beş ve beşten yukarı not alan öğrenciler doğrudan doğruya sınıf geçerler. b). Bir öğrenci ancak üç dersten öğretmenler kurulu kararı ile geçebilir. Kurul, fen bilgisi ile sosyal bilgileri bir araya getirip geçme kararı veremez, ancak birisi hakkında kurtarma kararı verebilir. c) Kurul kararıyle geçilen dersin notu arttırılamaz, olduğu gibi bırakılır. d) Kurul kararından yararlanan öğrenci, not toplamından yararlanamaz. e) Ara sınıfların sınıf geçmede uygulanan yukarki kuralları; Türkçe, matematik, fen bilgisi ve sosyal bilgiler dışında kalan resim-iş, müzik, yabancı dil, beden eğitimi derslerinin notları için de uygulanır. f) Sene içinde 30 gün mazeretsiz olarak okula devam etmeyen öğrenciler sınıfta kalırlar. Ancak öğrenci velisi 30 günden sonraki 10 gün için okul idaresine uygun ve kabul edilebilir bir mazeret gösterirse, sınıfta bırakılmaz. Bunun dışında 30 ve daha fazla devamsızlıklar için geçerli bir hekim raporu getirilmesi şarttır.

4 — NOT TOPLAMI VE BÜTÜNLEME :

İmtihan yönetmeliğinde yapılan değişmeler not toplamı kuralını getirmiştir. a) Ara sınıflarda öğrencinin zayıf dersi 4'ten fazla değilse ve not toplamı ortalaması 6 olursa, öğrenci doğrudan sınıf geçer. b) Bir öğrenci ikinci dönemde bir dersten 7 ve daha fazla not alırsa birinci dönemde aldığı not ne olursa olsun (yani ortalaması 5 tutmasa bile) o dersten sınıf geçer. Not toplamı ile geçme işlemi son sınıflarda dahi böyle uygulanır ve notlar beşe çıkarılarak arttırılmaz. c) Kanaat notları ortalaması beşten az olan öğrenciler bu dersten bütünlemeye kalmış sayılırlar. Dörtten fazla dersten geçer not alamayanlar sınıfta kalırlar. Bütünleme imtihanları her ders yılının ağustos ayının son pazartesi günü başlar ve bir komisyon tarafından yazılı olarak yapılır. Komisyonda o dersin öğretmeniyle diğer bir ayırtman öğretmen bulunur. Bütünlemede iki dersten başarı gösteremeyen öğrenci sınıfta kalır.

5 — ENGEL İMTİHANLARI :

Hastalıkları ya da olağanüstü bir mazeret (kaza, hastalık, yakınların ölümü gibi) sebebiyle bütünlemeye giremeyen öğrenciler, imtihandan önce engellerini yazı ile okul idaresine bildirmek zorundadırlar. Engellerinin okul idaresince kabul edilmesi şarttır. Engellerini vaktinde bildirmeyenler ve kabul edilmeyenler, yahut imtihana girip de başaramayanlar sınıfta kalırlar.

6 — BELGELİ ÖĞRENCİLER :

Ara sınıflarında bulunan öğrencilerden iki yıl üst üste aynı sınıfta kalanlara birer belge verilip okulla ilişikleri kesilir. Bu gibi öğrenciler resmî okullara alınmazlar, fakat yaşları elverişli ise özel okullarda veya akşam okullarında bir yıl daha okuyabilirler.

Belgeli öğrenciler, ertesi ders yılının sonunda ilin Millî Eğitim Müdürlüğüne müracaat ederler. Orasının göstereceği resmî bir okulda yalnız kaldıkları derslerden belge kurtarma imtihanına girebilirler. Kurtaran okula devam eder, kurtaramayan okul dışından girenler gibi işlem görür.

7 — BİTİRME İMTİHANLARI :

Ortaokulların son sınıflarında devlet ortaokul bitirme imtihanları yapılır. İmtihan dönemleri biri yaz, diğer güz dönemi olarak her yıl iki tanedir. Son sınıfta bulunan bir öğrenci, yıl içinde bütün derslerden geçer not almış ise; Türkçe, matematik ile sosyal bilgiler veyahut fen bilgisinden birinci seçerek bitirme imtihanına girer. Bitirme imtihanlarının hepsi yazılı yapılır. a) Sene içinde geçerli not almamış ise, yabancı dil, beden eğitimi, müzik, resim-iş derslerinden sözlü bitirme imtihanına girilir. b) Birinci ve ikinci kanaat notları toplamının ortalaması 5'ten aşağı ise, imtihan notu ile sene içindeki iki kanaat notu toplamının ortalamasının beş olması şarttır, Meselâ; birinci kanaatte bir, ikinci kanaatte üç alan öğrencinin not ortalaması iki eder. Böyle bir öğrenci imtihanda 7 alırsa sınıfı geçer, alamazsa eylül dönemindeki bütünlemeye kalır. c) Eylül döneminde de başaramayan öğrenci bir yıllık ise, sınıfta kalır ve bir yıl daha mecburi olarak okula devam eder. İki yıllık ise, (beklemeye kalır) ve her yıl haziran, eylül dönemlerinde imtihana girer, imtihanlara giriş hakkı sonsuzdur. d) Not toplamı ve sınıf geçme işlemleri son sınıflarda dahi ara sınıfları gibidir. e) Ortaokulu bitirenlere devlet ortaokul diploması verilir. Diplomalara derece yazılmaz, ortaokulu bitirenler liseye ve dengi okullara girebilirler, devlet memuru olmak hakkını kazanırlar.

ATA SÖZLERİ :

- ★ **Erken kalkan aldanmaz.**
- ★ **İyi evlât anayı babayı vezir, kötü evlât rezil eder.**
- ★ **İki dinle, bir söyle!**

Dersin Özeti:

1 — Okul topluluğunda yaşayışı düzenleyen kurallar vardır. Bunlar kanunlar, gelenekler ve yönetmeliklerdir. Kanunlar ve gelenekler hem öğrencileri, hem de bütün toplumu ilgilendiren genel kurallardır. Hırsızlık, dolandırıcılık suçtur. Bunların yanında yalnız okul topluluğunu ve öğrencileri ilgilendiren özel yönetmelikler vardır. Ders müfredat programları, Lise ve Ortaokullar yönetmeliği, imtihan yönetmeliği gibi.

2 — Ders müfredat programı her sınıfta hangi dersin kaç saat ve nasıl okutulacağını bildirir. Lise ve Ortaokul yönetmeliği ise okul topluluğunu meydana getiren idarecilerin, öğretmenlerin, öğrencilerin ödevlerini ve yetkilerini bildirir. Okulun yönetimi, eşyanın korunması, yoklama ve çalışmalar, vakit çizelgesi gibi işleri düzenler.

3 — İmtihan yönetmeliği sınıf geçme, bütünlemeye kalma, bitirme imtihanları ile ilgili kuralları gösterir. Ortaokulların 1, 2 nci sınıflarında imtihan yoktur. Her dersten ortalama en az 5 alan öğrenci sınıfı geçer. Dörtten fazla dersten 5 ten az alan öğrenci sınıfta kalır. Dört dersten bütünlemeye kalan öğrenci bütünleme imtihanında bu derslerden ikisinde başarı gösteremezse yine sınıfta kalır Türkçe, matematik, yabancı dil gibi dersler dışında. Fen bilgisi, sosyal bilgiler adı altında bazı dersler birleştirilmiştir.

Devlet ortaokul bitirme imtihanları yaz ve güz dönemlerinde yapılır. İmtihanlar yazılıdır. Öğrenci Türkçe ve matematik ile kendi seçeceği fen bilgisi veya sosyal bilgilerden birinden imtihana girer.

SORULAR :

1 — Bir toplulukta düzenli yaşamayı koruyan ne gibi kurallar biliyorsunuz?
2 — Ortaokul programı neleri gösterir?
3 — Lise ve ortaokul yönetmeliği hangi işleri düzene koyar, sayınız.
4 — Ortaokulda öğrencilere verilen notların değerlerini söyleyiniz.
5 — Sınıf geçme ile bütünleme ve engel imtihanları hakkında bildiklerinizi anlatınız.
6 — Devlet ortaokul bitirme imtihanı nasıl yapılır?
7 — Okuduğunuz kitaplar arasında en çok hangisini beğendiniz? Arkadaşlarınıza anlatınız.
8 — En çok beğendiğiniz filimler hangileridir?

— IH —

OKULDA DİSİPLİN İŞLERİ VE DEVAM ZORUNLULUĞU

DERSİN KONUSU :

A. Disiplin yönetmeliğinin yasak ettiği hareketler,
B. Ortaokulda öğrencilere verilecek cezalar,
C. Disiplin işlerine bakan kurullar,
D. Devam zorunluluğu.

İNCELEME KONULARI :

1 — Disiplin kurallarına uymak niçin faydalı ve lâzımdır, sınıfta beraberce tartışmasını yapınız.
2 — Sınıfınızda disiplini bozan ne gibi hareketler görüyorsunuz?
3 — Okula devam zorunluluğu neden konulmuştur. Devamsızlığın zararları nelerdir?
4 — Sınıfınızda «her gün bir iyilik» yapmak isteyen kimler vardır? Bunlar birer defter tutacak, her gün yaptıkları iyilikleri bu deftere yazacaklardır.
5 — **Anlamları öğrenilecek sözler:** Zorunluluk, kurul, demirbaş, sahtecilik, tehdit, âmir, muaşeret, lâübalilik, sicil, mümessil.

A. DİSİPLİN YÖNETMELİĞİNİN YASAK ETTİĞİ HAREKETLER

Bir toplulukta düzenli, verimli çalışmak için disiplin şarttır. Disiplin olmayan yerde iyi iş görülmez. Bunun için Millî Eğitim Bakanlığı bütün orta dereceli okullarda uygulanmak üzere ayrı bir **Disiplin Yönetmeliği** hazırlamıştır. Yönetmelik öğrencilere yasak olan ve suç sayılan hareketleri ayrı ayrı göstermiştir. Bu yasakları dört bölüm içinde toplayabiliriz:

1 — KANUNDA SUÇ SAYILAN HAREKETLER :

Okul içinde veya dışında hırsızlık etmek;
Okula içki getirmek, kumar oynamak;
Okul içinde ve dışında adam yaralamak veya döğmek;

Sahtecilik, resmî belgeleri bozmak, karalamak;
Âmirlerini ve öğretmenlerini tehdit etmek, hakarette bulunmak;
Okula silâh, bıçak, yasak kitaplar ve resimler getirmek.

2 — AHLÂKA VE TERBİYEYE AYKIRI HAREKETLER:

Yalan söylemeyi âdet edinmek:
Nezaket ve muaşeret kurallarına uymamak;
Şımarıklık, lâubalilik ve küstahlığı âdet edinmek;
Yasak edilmiş olan kıyafet ve tuvaletlerde ısrar etmek;
Okuldan kaçmak, büyüklerini aldatmaya çalışmak;
Âmirlerine ve öğretmenlerine karşı itaatsizlik ve saygısızlık etmek;
Kötü sözler söylemek, küfür etmek.

3 — GÖREVİNİ YAPMAMAKTAN DOĞAN SUÇLAR:

Verilen ödevleri yapmamak, yapılan tenbihleri dinlememek;
Okula devamsızlığı ve geç gelmeyi âdet edinmek;
Derse çalışmamayı veya dinlememeyi âdet edinmek;
Okulda bulunduğu halde derslere girmemek;
Okul içinde ve dışında sigara içmek, kahvelere ve oyun yerlerine gitmek;
İmtihanlarda, yazılı yoklamalarda kopya yapmak, kopya almak veya vermek.

4 — BAŞKASINA ZARARLI HAREKETLER:

Arkadaşlarının eşyasına bile bile zarar vermek;
Okulun duvarlarına ve eşyasına yazılar yazmak, resimler yapmak, kesmek, kazımak;
Arkadaşlarını rahatsız etmeyi, alay etmeyi âdet haline getirmek;
Okulu ve bahçesini kirletmeyi âdet edinmek.

İyi bir öğrenci burada sayılan veya sayılmayan benzeri kötü işleri yapmaz. Yapmaya kalkışanları da önlemeğe çalışır.

B. ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNE VERİLECEK CEZALAR

Disiplin yönetmeliği, işlediği suçun derecesine göre öğrencilere verilecek cezaları göstermiştir. En hafiften başlayarak en ağırına kadar bu cezalar şunlardır.

a) Tenbih:

Öğrenciye yaptığı hareketin iyi olmadığı ve bir daha yapmaması sözlü olarak anlatılır. Tenbihi müdür veya müdür yardımcısı yapar.

b) İhtar:

Yaptığı hareketin bir suç olduğu ve cezaya çarpılacağı daha kesin bir şekilde öğrenciye bildirilir.

c) Tekdir:

İşlediği suçtan dolayı öğrenci müdürün yanına çağırılarak sert bir şekilde azarlanır. Suçunu bildiren kâğıt dosyasına konulur. Hareket notundan 1 numara kırılır.

d) Okuldan uzaklaştırma:

Öğrenci ağırca bir suç işlediği zaman üç günden bir haftaya kadar okula gelmesi yasak edilir. Cezası bitince okula döner. Bu ceza da öğrencinin siciline işlenir, velisine bildirilir. Hareket notundan 4 numara kırılır.

e) Tasdikname ile uzaklaştırma:

İşlediği suç ile artık okulda kalması uygun görülmeyen öğrenciler, eline bir tasdikname verilerek okuldan çıkarılırlar. Mecburî tasdikname alan öğrenci başka bir okula yazılabilir. Hareket notundan 6 numara kırılır.

f) İlişik kesilmesi:

Ağır bir suç işleyen veyahut suç işlemekte inat eden öğrencilerin bir veya iki yıl için okulla ilişiği kesilir. Bu zaman içinde öğrenci hiçbir okula yazılamaz, imtihanlara giremez.

g) Kovma:

İşlediği ağır bir suç sebebiyle okullarda öğrenci olarak kalamayacağı anlaşılan öğrenci okuldan kesin olarak kovulur. Başka hiçbir okula alınamaz.

h) Mahrumluk:

Bu ceza, öğrencinin okul müsamereleri, gezintiler ve spor gösterileri gibi toplantılara katılmasını yasak etmek suretiyle uygulanır. Uzun veya kısa süreli olabilir. Öteki cezalarla birlikte verilir.

C. DİSİPLİN KURULLARI

Lise ve ortaokulların disiplin işleriyle uğraşan kurulları şunlardır: **a) Haysiyet divanı, b) Disiplin kurulu, c) Üst disiplin kurulu.**

a — HAYSİYET DİVANI:

Öğrenciye yakışmayacak hareketler yapanları uyarmak, cezalandırmak üzere kurulan bir öğrenci kuruludur.

Kurulun başında disiplin kurulu üyesi bir öğretmen bulunur. Birinci sınıf dışta kalmak üzere bütün sınıflar ve şubeler seçtikleri birer mümessille kurula katılırlar. Bu mümessillerin okulda en az bir senelik öğrenci olmaları ve hiç ceza almamış bulunmaları lâzımdır.

Kurul gerektiği zaman toplanır, suçlu öğrenciyi dinler, verdiği kararları bir deftere yazar. Haysiyet divanı tenbih, ihtar ve mahrumluk cezaları verir. Verilen cezaların müdür tarafından onanması gereklidir.

b — OKUL DİSİPLİN KURULU :

Bu kurul bir başkan ile iki üyeden kurulur. Yönetmelik gereğince başkan okulun baş muavini veya müdür muavinidir. Üyeler ise ders yılı başında öğretmenler kurulu tarafından gizli oyla seçilirler. Dört öğretmen seçilir, ikisi aslî üye, ikisi yedek üye olurlar. Kurul, başkanın çağrısıyle toplanır. Suç işleyen öğrencilerin durumlarını inceler, gerekirse suçluyu çağırıp dinler. Verdiği kararları ayrı bir deftere yazar. Bu kararları müdürün onaylaması şarttır. Tenbih, ihtar, tekdir, okuldan uzaklaştırma cezaları onaylandıktan sonra derhal uygulanır. Kovma, ilişik kesme gibi ağır cezaların üst disiplin kurulundan geçmesi lâzımdır. Bundan başka Disiplin kurulu okulda disiplin tedbirlerinin alınması için teklifte bulunur. Öğrencilerin hal ve gidiş notlarını hazırlayıp öğretmenler kuruluna verir. İftihar listesine girecek öğrencileri ayırır.

c — ÜST DİSİPLİN KURULU :

Okulların disiplin kurullarında verilen kovma, ilişik kesme, tasdikname ile uzaklaştırma gibi ağır cezaları incelemekle görevli bir kuruldur. İl merkezlerinde Millî Eğitim Müdürünün başkanlığında orta dereceli okul müdürlerinin toplanmasıyle kurulur. Bir tek ortaokulu olan yerlerde ise okulca seçilen bir öğretmen ile bir ilköğretim müfettişinden kurulur. Verilen cezaları olduğu gibi kabul etmek veya değiştirmek yetkisine sahiptir.

D. OKULA DEVAM ZORUNLULUĞU

Ortaokullarda ve liselerde öğrencilerin her gün okula devam etmeleri şarttır. Kabul edilebilir bir sebeple okula gelmeyenler velilerinden bir **mazeret tezkeresi** getirmek zorundadırlar. Devamsızlık, üç gün ve daha fazla ise tezkere ile birlikte bir de doktor raporu getirilmesi lâzımdır. Okula geç gelenler ve bunu âdet edinenler ceza görürler.

Bir ders yılı, derslere başlama zamanı olan Eylûlün son haftasından derslerin kesildiği Mayısın son haftasına kadar olan zamandır. Bu zaman içinde okulun açık bulunduğu günler hesap edilir. Tatiller, ara verme günleri ve her ne sebeple olursa olsun okulun açık bulunmadığı günler hesaba katılmaz. Bir ders yılı içinde her ne sebeple olursa olsun 30 gün okula devam etmeyen öğrenci başarısına bakılmaksızın sınıfta bırakılır.

Yalnız bunlardan, 1) Çalışkan ve iyi gidişli olduğunda sınıf öğretmenler birleşir, 2) Hastalık ve ameliyat geçirdiği rapola anlaşılır, 3) Devam süresinin üçte ikisini doldurduğu ve iyi kanaat notu aldığı anlaşılan öğrenciler hakkında devam süresini doldurmuş gibi işlem yapılır. İyi bir öğrenci okula her gün vaktinde gelir. Okuldan kaçmak fena bir gidiştir. Bu hareketi yapanlar ileride daha büyük kötülüklere alışabilirler.

ATA SÖZLERİ :

- ★ **Bilmemek ayıp değil, öğrenmemek ayıptır.**
- ★ **İşleyen demir pas tutmaz.**
- ★ **Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.**
- ★ **Düzensiz işte verim olmaz.**

Dersin Özeti:

1 — Okulda disiplin olmazsa iyi iş görülmez ve bundan herkes zarar görür. Orta dereceli okullarda uygulanan disiplin yönetmeliği öğrencilere yasak olan hareketleri ve suç işleyenlere verilecek cezaları göstermiştir.

Disipline aykırı suçlar şunlardır: a) Kanunda yazılı hırsızlık, kumar oynamak, sahtecilik gibi suçlar, b) Ahlâka ve terbiyeye aykırı hareketler, c) Görevini yapmamaktan doğan suçlar, d) Başkalarına zarar vermek gibi hareketler.

2 — Bu suçları işleyen öğrencilere verilecek cezalar da şunlardır: 1. Tenbih, 2. İhtar, 3. Tekdir, 4. Okuldan uzaklaştırma, 5. Tastikname ile uzaklaştırma, 6. İlişik kesilmesi, 7. Kovma, 8. Mahrumluk. Bu cezaları kararlaştırmak için her okulda bir haysiyet divanı ile disiplin kurulu vardır. Kovma, ilişik kesme gibi ağır cezalar üst disiplin kurulunda kararlaştırılır.

3 — Okulun açık olduğu günlerde öğrencilerin derslere devamları zorunludur. Aralıksız iki gün okula gelmeyenler velilerinden mazeret tezkeresi getirirler, üç gün ve daha fazla gelmeyenler veli tezkeresiyle beraber doktor raporu getirirler. Bir ders yılı içinde her ne sebeple olursa olsun 30 gün okula gelmeyenler sınıfta bırakılırlar.

SORULAR :

1 — Disiplin yönetmenliği nedir? Bu yönetmenliğe göre ortaokulda yasak ve suç olan hareketler nelerdir?
2 — Ortaokulda öğrencilere verilen cezalar kaç türlüdür?
3 — Okulda çalışan disiplin kurulu nasıl kurulur, görevleri nelerdir?
4 — Başka disiplin kurulları hangileridir, ne iş görürler?
5 — Okula devam zorunluğu nasıl uygulanır, önemi nedir?
6 — Devamsız öğrenci ile okul kaçağı arasında ne farklar vardır?

— IV —

OKULDA ÖĞRENCİ KOLLARI

DERSİN KONUSU :

A. Okulda işbirliği,
B. Öğrenci kolları.

İNCELEME KONULARI :

1 — Öğrenci kollarına sınıf adına mümessil seçerken nelere dikkat etmelidir?
2 — Kooperatif kolunun yönetmenliğini inceleyiniz, kuruluşunu, işleyişini öğreniniz.
3 — Öğrenci kollarına herkesin katılmasının faydalarını düşünüp anlatınız.
4 — Öğrenci kollarından okulunuzda hangileri vardır, en çok beğendiğiniz hangisidir?
5 — Okulunuzda toplantılar yapıldı ise bunu hangi kolların yaptıklarını araştırınız.
6 — Okulun hangi kollarında çalışıyorsanız yönetmenliğini getirip arkadaşlarınıza okuyunuz, gördüğü işleri anlatınız.
7 — Anlamları öğrenilecek sözler: Kontrol, kültür, müsabaka, münazara, istidat, koro, akış, anıt, parola.

A. OKULDA İŞBİRLİĞİ

Okul topluluğu kalabalık bir aile ocağına benzer. Her öğrenci bu topluluğun bir üyesidir. Bu üyeler okul içinde kendi işlerini kendileri görmek için bir araya gelerek öğrenci kolları meydana getirirler.

Okulda öğrenci kollarının sayıları okulun durumuna ve gereksemesine (ihtiyacına) göre değişir. Kolların çalışmaları, gelişigüzel değildir. Bunların da çalışma yollarını, kuruluş ve işleyişlerini düzenleyen özel yönetmelikler vardır. Her öğrencinin bu kolları çalışmalarına severek katılması ve ilgilenmesi gerektir. Öğrenci kollarında çalışacakları öğrenciler aralarından seçerler, çalışmalarını kendileri düzene koyarlar, işleyişlerini kendileri denetlerler.

Ortaokullarda kurulan başlıca öğrenci kolları şunlardır:

1. Kültür ve edebiyat kolu,	8. Gezinti ve inceleme kolu,
2. Temsil ve müsamere kolu,	9. Fotoğrafçılık kolu,
3. Müzik kolu,	10. Bahçe işleri kolu,
4. Sağlık, temizlik ve muaşeret kolu,	11. Hayvanları koruma kolu,
	12. Yeşilay kolu,
5. Kızılay gençlik kolu,	13. Havacılık kolu,
6. Spor yuvası,	14. Okul kooperatifi,
7. Kitaplık kolu.	15. Öğrenci Yönetim kolu.

B. ÖĞRENCİ KOLLARI

1 — KÜLTÜR VE EDEBİYAT KOLU :

Bu kolun amacı; öğrencilerin bilgilerini artırmak, bir topluluk içinde düşüncelerini söylemeye alıştırmak, sanatı ve güzel eserleri tanıtmak ve sevdirmek, beraberce faydalı ve güzel bir şekilde eğlenmektir. Türkçe öğretmenlerinden birinin başkanlığında çalışır. Sınıflardan seçilen mümessiller de kolun üyesidirler.

Kol, derslere zarar vermeyecek şekilde belirli zamanlarda öğrencileri ve çocuk velilerini toplayarak iyi şiir okuma, güzel yazı müsabakaları tertipler, sınıflar arasında münazaralar yaptırır; ulusal bayramlar ile Türk büyükleri için anma törenleri yapar. Öğrencileri toplulukta konuşmaya, güzel söz söylemeye alıştırır. Faydalı konferanslar tertipler. Kültür filimleri gösterir.

2 — TEMSİL VE MÜSAMERE KOLU :

Bu kol da bir öğretmenin başkanlığı altında gereği kadar öğrenci üyeden meydana gelir. Yılda birkaç defa öğrencilere ve ailelerine temsiller verir. Verilecek temsillerin iyi örnekler veren faydalı ve öğretici olmalarına dikkat edilir. Temsiller okulun müsamere salonu varsa orada, yoksa bir dersanede yapılabilir. Bu kurul, kültür ve edebiyat kolu ile beraber çalışırsa daha verimli olur. Millî oyunlar ve danslarımız, eski kıyafetler ve âdetlerimiz sahnede canlandırılır.

3 — MÜZİK KOLU :

Bu kol müzik öğretmeninin başkanlığında çalışır. Yeteneği olan istekli öğrencilere keman, piyano, mandolin çalmayı öğretir. Millî marşlarımı-

ÖĞRENCİ KOLLARI — Sınıf temsilcilerinden meydana gelen öğrenci kolları sık sık toplanarak yapacakları işleri görüşür, serbest olarak tartışmalar yaparlar. Bu çalışmalar okulda demokratik yaşayışın bir parçasıdır.

zı, halk türkülerini söyleyecek koroları hazırlar. Bu toplantılar yorulan kafaları dinlendirir, tatlı ve temiz bir şekilde, bir arada eğlenmeyi sağlar.

4 — SAĞLIK, TEMİZLİK VE MUAŞERET KOLU :

Bu kol da ötekileri gibi bir öğretmenin başkanlığı altında çalışır. Bütün öğrenciler kolun tabiî üyesi sayılırlar. Çünkü sağlık, temizlik ve muaşeret kurallarına dikkat etmek, başkasının sağlığına ve okulun temizliğine zarar vermemek her öğrencinin başlıca ödevidir.

Kol, her sınıfta bir temizlik mümessili seçer, konferanslar ve duvar afişleriyle öğrencilere öğütler verir, yerlere tüküren, okul içini ve bahçesini kirletenlerin, yerlere kâğıt, meyva kabukları atanların hareketlerini örlemeye çalışır. Kaba ve çirkin sözler söylemeyi, arkadaşlarını rahatsız etmeyi âdet haline getirenlere arkadaşça öğütler verir. Okulun iç ve dışının tertemiz ve tertipli kalmasına, öğrencilerin üst başlarının ve okul eşyasının temiz ve bakımlı olmasına çalışır. Öğrencilerin birbirlerine ve başkalarına karşı nezaketli davranmalarına gayret eder.

5 — KIZILAY GENÇLİK KOLU :

Bu kol, bir öğretmenin başkanlığı altında çalışan bir yardım koludur. Her sınıftan seçilen üyeler bu kolu meydana getirirler. Kızılay merkezinden aldığı pulları öğrencilere satar. Her öğrenci haftada beş, on kuruş vererek Kızılay pulu alabilir. Bu para hiçbir öğrencinin bütçesini sarsmaz. Fakat bu ufak paralar bir araya gelince büyük bir toplam meydana gelir. Gençlik kolu toplanan paraların hesabını tutar, yapılacak yardımları kararlaştırır. Toplanan paranın yarısını Kızılay genel merkezine gönderir. Öteki yarısı ile okuldaki fakir ve yardıma muhtaç olan öğrencilere ders kitapları, elbise, palto, ayakkabı gibi şeyler alır. Bir kısmına da sade, fakat besleyici olmak üzere öğle yemeği verir. Böylelikle fakir öğrencilerin sıkıntı çekmeden okuyup yetişmelerine yardım eder. Bu kadar hayırlı işler başaran bu kola yardım etmek her Türk çocuğunun ödevidir.

6 — SPOR YUVASI:

Spor Türk gelenekleri arasında önemli bir yer tutar. Atalarımız küçük yaştan ata binmeyi, güreşi, cirit ve kılıç, kalkan oyunlarını öğre-

ÖĞRENCİ KOLLARINDAN İZCİLİK — Açık havada yaşamak, kendi işlerini kendi görmek gençlerin yetişmesine çok yardım eder. İzci tabiatı sever, düzenli ve disiplinli yaşar.

nirlerdi. Spor vücudu işletir, kemikleri, kasları kuvvetlendirir, kan dolaşımını kolaylaştırır. Vücudu çevik, dayanıklı ve kuvvetli yapar. Sağlam vücutlu insanın kafası da iyi işler. Hastalıklı vücutlar dayanıksız olur, sürekli çalışamazlar. Bunun için atalarımız «Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur» demişlerdir.

Spor yuvaları, beden eğitimi öğretmeninin başkanlığında çalışır. Ders zamanlarının dışında jimnastik salonunda veya açık havada oyunlar, atlamalar, koşmalar yaptırır. Kırlarda yürüyüşler ve gezintiler tertipler. Sınıflar arasında çeşitli spor yarışmaları hazırlar. Her öğrenci bu kolun tabiî üyesidir. Top, file, ağ gibi spor araçları almak için her öğrenci ayda az bir para verir. Bu para ile hem spor araçları alınır, hem de okulda spor ve jimnastik yerleri hazırlanır.

Bu kola bağlı bir de izcilik kolu vardır. İzci, çevrenin her türlü zorluklarıyle çarpışarak yaşamayı bilen, kendi işlerini kendi gören, becerikli, dayanıklı ve karakterli insan demektir. Özel bir kıyafet taşırlar. İzcinin parolası «Daima hazır!» dır.

7 — KİTAPLIK KOLU :

Bir öğrenci için en iyi arkadaş kitaptır. Kitabı ve kitap okumayı seven öğrencinin canı sıkılmaz, kötü şeyler düşünmeye vakti olmaz.

Kitaplık kolu, öğrencilere faydalı kitaplar ve dergiler bulup okutmak, kitap sevgisini yaymak için çalışır. Bu kola da bir öğretmen başkanlık eder. İsteyen her öğrenci kola üye olabilir. Üyeler her ay 25-50 kuruş arasında bir para verirler. Bu para ile yeni çıkan faydalı kitaplar ve dergiler alınır. Yer bulunursa ayrı bir okuma odası hazırlanır. Her sınıfta ayrıca bir sınıf kitaplığı kurulmasına çalışılır. Öğretmen ve öğrencilerden, yahut dışardaki yazarlar ve kurullardan kitap toplamaya gayret edilir. Bu kitaplar ciltlenir ve iyi korunursa yıldan yıla artar ve zengin kitaplıklar meydana gelir.

8 — GEZİNTİ VE İNCELEME KOLU :

Okulun bulunduğu şehir ve kasaba yakınlarında bulunan tarihî anıtlarla fabrika ve atelye gibi önefli kurumları öğrencilere gezdirip tanıtmak bu kolun ödevidir. Büyük ve küçük tatil günlerinden faydalanılarak, memleketin coğrafya, tarih ve tabiî güzellik bakımından değer taşıyan yerlerine toplu gezintiler yapılır. Bir öğrencinin yalnız başına buraları gezip dolaşması masraflı ve zahmetlidir. Bu kol, istekli öğrencilere az masrafla ve rahat bir şekilde buralarını tanımak fırsatını hazırlar.

9 — FOTOĞRAFÇILIK KOLU :

Resim ve iş öğretmeninin başkanlığında çalışır. Üyelerin topladığı paralarla bir fotoğraf makinesi alınır, istekli olanlar burada fotoğraf çekmeyi ve banyo yapmasını öğrenirler. Az bir ücret karşılığında öğrencilerin fotoğrafları çekilir. Toplanan para ile kolun masrafları karşılanır.

10 — BAHÇE İŞLERİ KOLU :

Tabiat bilgisi öğretmeninin başkanlığında çalışır. Okul bahçesinin bakılıp düzenlenmesi, yeni çiçekler ve ağaçlar yetiştirilmesi, toprağın gübrelenmesi ve bellenmesi işleriyle uğraşır. Öğrencilere ağaç, çiçek sevgisini aşılar, bahçeye bakmayı öğretir.

11 — HAYVANLARI KORUMA KOLU :

Evlerde ve sokaklarda yaşayan kedi, köpek, kümes hayvanları, güvercin ve serçe gibi hayvanlara zarar vermemek ve onları korumak herkes için bir insanlık ödevidir. İyi bir öğrenci kimseye zararı dokunmıyan bu hayvanları sever ve onlara eziyet edilmesine engel olur. Bazı kimseler sokaklarda insafsızca beygirleri döver, kümes hayvanlarını baş aşağı asarak dolaşırlar. Hayvanlar da insanlar gibi acı duyarlar, fakat acılarını anlatacak dilleri yoktur. Bu kol üyeleri, öğrencilere hayvanları sevmeyi, korumayı ve onlara eziyet etmemeyi öğretmeğe gayret eder.

12 — YEŞİLAY GENÇLİK KOLU :

Alkollü içkiler, sigara ve uyuşturucu maddeler gibi kötü alışkanlıklar insanlar için çok zararlıdır. Bu kol küçük yaştan öğrencilerin bu gibi kötü alışkanlıklara kapılmalarını önlemeye çalışır. Arkadaşlarına öğütler verir, duvar afişleriyle bunların kötülüklerini anlatır.

13 — HAVACILIK KOLU :

Bütün dünyada havacılık büyük hızla gelişmektedir. Havacılığı ileri uluslar birkaç saatte dünyayı dolaşıyor, uzaylarda geziyorlar. Yakında ayda bile yaşamaya hazırlanıyorlar. Yurdumuzun savunması, ulaştırma işleri için de önemi büyüktür. Bu kol, öğrenciler arasında havacılığa hevesi artırmak için çalışır. Okulun uygun yerlerinde uçak modelleri, havacılığa ait resimler ve haberleri toplar, konferanslar hazırlar.

14 — OKUL KOOPERATİFİ :

Kooperatif, öğrencilerin kâğıt, kalem ve yiyecek gibi ufaktefek ihtiyaçlarını okul içinde karşılamak için kurulan bir öğrenci koludur. Bir öğretmenin başkanlığında çalışır. Okulun bir köşesinde hazırlanmış

OKUL KOOPERATİFİ — Bunları öğrenciler kurarlar ve yine kendileri idare ederler. Sermayesi, kârı kendilerinindir. Burada alışverişi, arkadaşlarına hizmet etmeyi öğrenirler.

olan bir yerde teneffüs aralarında öğrencilere yemiş, gazoz, sandviç, defter ve kalem gibi şeyler satar. Kooperatifler okullara gelir sağlayan, öğrencilere ucuz mal satan çok faydalı kurullardır. Üyelerini erkenden alış veriş ve ticaret işlerine alıştırır.

Kooperatif üyelerin verdikleri para ile kurulur. Yılda bir lira veren her öğrenci ortak üye sayılır. Ortak üyeler aralarında işbölümü yaparlar. Dışardan mal satın almak, satışları yapmak, alışverişlerin hesaplarını tutmak işleri üyeler arasında bölünür. Yıl sonunda yapılan kârın bir kısmı ortaklara dağıtılır, diğer bir kısmı da çeşitli öğrenci kollarının ve okulun eksiklerine harcanır.

15 — ÖĞRENCİ YÖNETİM KOLU :

Okulun yönetim ve düzeni işlerine yardım eder. Okul idarecileriyle görüşerek öğrencileri ilgilendiren yönetim işlerine yardımlarını sağlar. Okuldaki çeşitli kollar arasında birlik ve beraberlik kurar. Okul Aile birliği toplantılarına katılır. Sınıflarca seçilen temsilcilerin bir araya gelmesiyle kurulur.

ATA SÖZLERİ :

- ★ **Temizlik imandan gelir. — Hazreti Muhammed.**
- ★ **Birlikten kuvvet doğar.**
- ★ **Herkesin gönlünde bir aslan yatar.**
- ★ **Kendi işini kendin gör.**
- ★ **Can sıkıntısının ilâcı çalışmaktır.**

Dersin Özeti:

1 — Okullarda toplu yaşayışı düzenlemek, öğrencileri yardımlaşmaya ve beraber iş görmeye alıştırmak amacı ile öğrenci kolları kurulmuştur. Bu kolların sayısı 15 tir: Kültür ve edebiyat kolu-temsil ve müsamere kolu-müzik kolu-sağlık, temizlik ve muaşeret kolu-kızılay gençlik kolu-spor yuvası-kitaplık kolu-gezinti ve inceleme kolu-fotoğrafçılık kolu-bahçe işleri kolu-hayvanları koruma kolu-yeşilay kolu-havacılık kolu-okul kooperatifi-öğrenci yönetim kolu.

2 — Bu kolların çoğunun başında ilgili öğretmenlerden biri bulunur. Her öğrenci kollardan bir veya bir kaçına katılır. Yapılacak işleri kendileri kararlaştırır, kendileri yaparlar.

SORULAR :

1 — Okulda öğrenci kolları niçin kurulmuştur, işbirliği ne demektir?
2 — İzcilik ve Kızılay kolları ne işler görürler? Çalışmalarını anlatınız.
3 — Sınıfınızdan hangi kollara mümessil seçilmiştir?
4 — Öğrendiğiniz türlü öğrenci kollarının gördükleri işleri söyleyiniz.
5 — Sporun faydaları nelerdir, hangi sporları seversiniz?
6 — Sayılan kollardan birini seçiniz. Bu kolun öğrencilere ne gibi faydalar sağladığını beraberce tartışınız.

— V —

OKULDA TOPLU YAŞAYIŞ

DERSİN KONUSU :

A. Okulda demokratik yaşayış: Düzen ve işbirliği, inanışlara saygı ve anlayış göstermek,
B. Öğrenciler arasında sevgi, başarıları övmek,
C. Öğrencilerin okul yönetimine katılmaları,
D. Okulun bir bireyi olarak öğrencinin başka ödevleri.

İNCELEME KONULARI :

1 — «Demokrasi okul ve ailede başlar» sözünden ne anlıyorsunuz?
2 — Sınıfta düzen ve işbirliği nasıl kurulur, nasıl bozulur?
3 — Kıskanç ve geçimsiz bir öğrencinin kendine ve arkadaşlarına yapacağı zararları anlatınız.
4 — Komşu okulları ziyarete gider misiniz, onları müsamerelerinize çağırır mısınız?
5 — Anlamları öğrenilecek sözler: Düzen, övmek, özgürlük, nankörlük, itibar, şeref, onur.

A. OKULDA DEMOKRATİK YAŞAYIŞ

Türkiye demokrasi ile idare edilen bir memlekettir. Bütün okullardaki yaşayış da bu demokratik yönetime göre düzenlenmiştir. Cumhuriyetten önce okullarımızda öğrencilere hiçbir hak tanınmaz, hiçbir değer verilmezdi. Bugün okullarımızda bütün öğrenciler eşit muamele görürler; aralarında ayrılık, gayrılık gözetilmez. Herkesin yönetmeliklerle belirttilmiş hakları ve ödevleri vardır. Öğrencileri ilgilendiren çeşitli yönetim işleri kendileri tarafından yapılır. Haksızlığa uğrarsa hakkını arar. Okulun düzen ve disiplinini bozmadıkça kimse kendisini cezalandıramaz. Yönetmelikle yasak edilmemek şartıyle dilediği gibi çalışmak ve oynamak özgürlüğüne sahiptir. Bu hak ve özgürlükleri kimse elinden alamaz. Okul topluluğundaki çalışmalara katılır, mümessil seçimlerinde oyunu serbestçe kullanır. Türlü okul çalışmaları ve öğrenci kolları öğrenciler tarafından yönetilir. Okul topluluğunda demokratik yaşayış böyle kurulur.

1 — ÇALIŞMADA VE OYUNDA DÜZEN VE İŞBİRLİĞİ:

Öğrenciler arasında beraberce yapılacak işlerde anlaşma olursa bundan ahenk ve işbirliği doğar. Fakat aşırı tartışmalar, itirazlar başlar, herkes kendi işini bırakıp başkalarının işlerine karışırsa sınıfta anlaşmazlık ve geçimsizlik başgösterir. Elbirliği ile çalışarak bir iş başarmak zorlaşır. Sınıfı temiz tutmak, teneffüslerde pencereleri açıp dersaneyi havalandırmak, sınıf adına bir top almak, sınıf kitaplığı için para toplamak bütün sınıf öğrencilerini ilgilendiren bir iştir. Bu işler sınıf öğrencilerinin söz ve işbirliği yapmalarıyle başarılır. Fakat öğrencilerden bir kısmı aldırmaz veya işi tartışmaya dökerse sınıfta işbirliği ve düzen kalmaz, hiçbir iş yapılamaz.

Bütün okul öğrencileri arasında da düzen ve işbirliği bulunmalıdır. Öğrenci kollarındaki üyeler arasında da anlaşmamazlıklar, aşırı tartışmalar başlarsa yine verimli bir iş görülemez. Çalışmada olduğu gibi oyunlarda da düzen ve işbirliği lâzımdır. Bir voleybol maçı yapmak istediğiniz zaman bazıları başka bir oyun isterlerse oyun bozulur. Yahut oynayacak takımdaki öğrenciler vaktinde oyuna gelmezler, oyunda birbirlerini desteklemezler ve hakemi dinlemezlerse yine düzen ve işbirliği bozulur. Öyle oyundan hiçbir zevk alınmaz, oyun da kaybedilir.

Bunun için öğrenciler arasında çalışmada ve oyunda düzen ve işbirliği bulunmalıdır. Herkes bu düzeni korumaya ve bozmamaya çalışmalıdır.

2 — DÜŞÜNÜŞ VE İNANIŞLARA SAYGI VE ANLAYIŞ GÖSTERMEK :

Toplulukta düzenli çalışmanın bir şartı da öğrencilerin birbirlerinin düşünüşlerine ve inanışlarına saygı göstermeleridir. Her öğrenci sınıfta ve okulda yalnız olmadığını, arkadaşlarıyle beraber yaşamaya mecbur olduğunu unutmamalıdır. Bir öğrenci nasıl kendi düşündüklerini ve inandıklarını değerli bulursa başkalarının da kendi düşünüş ve inanışlarını değerli bulduklarını hatırdan çıkarmamalıdır. Herkesin düşünüşüne ve inanışına saygı göstermek gereklidir. Sınıfta veya dışarda yalnız benim düşündüklerim doğrudur diye direnen, başkalarının düşünüşlerini beğenmeyen öğrenciler kimse ile geçinemez ve anlaşamazlar. Bizim gibi düşünmeyen veyahut düşündüklerimizi kabul etmeyenlere kızmaya hakkımız yoktur. Düşüncelerimizi kabul ettirmek için başkalarını zorlamak çok yanlıştır.

Derste yanlış bir şey söyleyen bir öğrenci ile alay etmek, düşünce-

rini söyleyen arkadaşlarını susturmak ve sözünü kesmek kötü bir davranıştır. Beğenmediğiniz düşüncelere itirazınız varsa bunları nezaketle, tatlılıkla yapmalı, sertlik ve zorbalıkla başkalarını kırmamalıdır.

Bazen bir iş hakkında arkadaşlar arasında görüşmeler yapılırken çoğunluk bizim düşündüklermizden başka türlü karar verirse buna gücenmemeli, çoğunluğa uymalıdır. Herkesin kendine göre bir düşünüş yolu, inandığı ve kutsal saydığı inanışlar vardır. Bunlardan bazıları bize tuhaf ve yabancı gelebilir. Bunları kötü görmemek, anlayışla karşılamak gerekir. Demokraside inanışlar ve ibadetler serbesttir. Bunları da anlayışla karşılamak, saygı göstermek başlıca ödevlerimizdendir.

B. ARKADAŞLARININ BAŞARILARINI ÖVMEK

Öğrenciler arasında sözlü ve yazılı yoklamalarda, yahut iş ve ödevlerinde üstün başarı gösteren, derslerden çok iyi notlar alanlar bulunabilir. İftihar listesine giren, müsamerelerde veya spor yarışmalarında derece alan olur. Bu gibi öğrencilerin başarılarını alkışlamak, takdir etmek lâzımdır. Bir insanın sevincine başkaları katılırsa sevinci iki kat olur. Bir öğrenci, arkadaşının sevincine ortak olmakla ona yakınlığını ve bağlılığını göstermiş olur. Onun ileride daha başarılı işler yapmasına yardım eder. O da sırasında başka arkadaşlarının başarı kazanmasına çalışır. Arkadaşlarının kendinden daha üstün ve başarılı bir iş yapmasını çekemeyen çocuklar da vardır. Bunlara kıskanç denir. Kıskançlık kötü bir huydur. Kıskançlar her zaman üzüntü ve rahatsızlık içinde yaşarlar, arkadaşları arasında da gülünç duruma düşerler. Arkadaşlarının başarıları ve sevinçleriyle sevinmek, kendi de onun gibi başarılar kazanmaya çalışmak gereklidir. Öğrenciler arasında sevgi ve sağlam arkadaşlık böyle kurulur.

3 — OKUL BİREYLERİ ARASINDA SEVGİ VE SAYGI:

Başkasından sevgi ve saygı görmek isteyen bir öğrenci, önce başkalarını sevmeli ve saymalıdır. İyi kalpli insanlar başkalarını da sever ve sayarlar. Başkalarını sevmesini ve saymasını bilmeyenler onlardan da karşılıklı sevgi ve saygı beklememelidirler. Bir öğrencinin en büyük vazifesi kendinden büyüklerine ve öğretmenlerine saygı ve sevgi göstermektir. Gerçek sevgi ve saygı, zor ve korku ile olmaz, içten gelen istek ile olur. Öğretmen sizin iyi bir insan olarak yetişmeniz için çalışan ve uğraşan kimsedir.

Onların size yaptığı iyiliği ve hizmeti yeryüzünde hiçbir varlık ödeyemez. Öğretmen hakkı, ana ve baba hakkı gibi kutsaldır.

Sınıf içinde ve dışında öğretmenlere karşı daima saygı ve sevgi göstermelidir. Derse girerken ve çıkarken ayağa kalkmak, dersi dikkatle dinlemek, verdikleri emirleri hemen yerine getirmek lâzımdır. İyi bir öğrenci öğretmenlerinin yaptığı öğütlere darılıp gücenmez, bana haksızlık etti, garez besliyor gibi çirkin dedikodular yapmaz. Öğretmenin bütün öğütlerinin, uğraşmalarının yine sizin iyiliğiniz için olduğunu hatırdan çıkarmayınız.

ÖĞRENCİLER ARASINDA YARDIMLAŞMA — Öğrenciler birbirlerini kardeş gibi severler, her zaman birbirlerine seve seve yardıma koşarlar.

Öğrenciler birbirlerine karşı da sevgi ve saygı beslemelidirler. Okul arkadaşlığı kardeşlik kadar insanları birbirine yaklaştırır. Arkadaşlara karşı sevgi ve saygı, onların sevinçlerine ve üzüntülerine ortak olmak, gerektiği zaman yardım etmekle olur. Bütün arkadaşlar arasında kabalığa ve arsızlığa kaçmayan bir içtenlik (samimilik) kurulmalıdır. Arkadaşlarına kaba ve çirkin sözler söylemek, kötü şakalar yapmak içtenlik değil, saygısızlık ve şımarıklıktır. Bazı çocuklar ağızlarını kötü sözlere alıştırmışlardır. Bazıları da sakat arkadaşlarının kusurlarıyle alay ederek veyahut onlara lakap takarak alay ederler. Bu da yiğitliğe ve insanlığa yakışmayan bir tutumdur.

C. ÖĞRENCİLERİN OKUL YÖNETİMİNE KATILMALARI

Okulda yapılacak işler çoktur. Bunların iyi yapılabilmesi için öğrencilerin okulun işleyişine yardımcı olmaları, kendilerini ilgilendiren işlere elbirliğiyle katılmaları lâzımdır.

Öğrencilerin okulun yönetimine yardımları iki türlü olur: Öğrenci kollarının çalışmaları ve sınıf mümessilleri yolu ile.

4 — ÖĞRENCİ KOLLARINDA ÇALIŞMAK :

Öğrenci kollarının nasıl çalıştıklarını önceki derslerde gördünüz. Bu kollar düzenli ve iyi bir biçimde çalışırlarsa okulun birçok işleri yolunda gider. Bu kollar okulun türlü çalışmalarını kapsarlar. Onlar iyi işlerse okulun kurulu düzeni bozulmaz, işler azalır, kolaylaşır. Öğrencilerin okul idaresine bir yardımı da **sınıf mümessili** ile olur. Sınıf mümessili, her sınıf ve şube tarafından seçilen bir öğrencidir. Mümessil, arkadaşları adına sınıfın işlerini yürüten, okul idaresiyle öğrenciler arasında bağlantı sağlayan bir öğrencidir. Sınıfın isteklerini idareye bildirir, idare ve öğretmenlerin istiklerini arkadaşlarına duyurur. Sınıfın düzeninden, disiplininden, temizliğinden mümessil sorumludur. Yoklamalarda öğretmenlere yardım eder, ders imza defterini, tebeşir gibi eşyayı muhafaza eder. Sınıf mümessillerinin, sözlerini dinlemek, dediklerini yapmak her öğrencinin ödevidir.

5 — SINIF MÜMESSİLİ SEÇİMİ :

Sınıf adına öğrenci kollarına ayrılacaklar ile sınıf mümessilleri seçimle belli olur. Demokrasilerde topluluğun işlerini görenler seçimle iş başına gelirler. Okullardaki demokratik yaşayışın da temeli seçimdir. Mümessiller seçilirken bu işi başaracak en uygun ve terbiyeli öğrenciye oy vermelidir. Haylaz ve devamsız bir öğrenciye hatır için oy verilirse işler yürümez, sonunda herkes zarar görür.

Sınıfta seçimler gizli oyla veya açık oyla yapılır. Gizli oyla yapılan seçimde herkese boş birer kâğıt dağıtılır. Seçmek istediğiniz öğrencinin numarasını, adını ve soyadını okunaklı olarak yazar, kâğıdı katlayıp seçimi idare eden kimseye verirsiniz. Kâğıtlar toplandıktan sonra birer birer açılır, oy alanların adları oy sayılarıyle birlikte tahtaya yazılır, en çok oy alan, mümessil seçilmiş olur.

Açık oyla yapılan seçimde ise adaylar tahtaya yazılır, sırasıyle her aday için oy toplanır. Oy vermek el kaldırmak veya ayağa kalkmak yoluyle olur.

D. OKUL TOPLULUĞUNUN BİR BİREYİ OLARAK ÖĞRENCİNİN BAŞKA GÖREVLERİ

6 — OKULUN VE OKUL EŞYASININ BAKIMI VE KORUNMASI :

Okul hepimizin malıdır. İçinde yüzlerce öğrencinin barındığı bu büyük binalar milletin parasıyle yapılmıştır. Bu binanın içinde sıra, sandalye, masa ve dolap gibi yüzlerce parça eşya vardır. Bunlara demirbaş eşya denir. Fizik, kimya ve biyoloji lâboratuvarlarında ise çok değerli ve nazik âletleri vardır. Okul kitaplığı, müzik ve jimnastik salonlarında da birçok ders araçları vardır ki bunlarsız ders yapmak çok zordur. Bütün bu âletler ve eşya milletin parasıyle alınarak okullara emanet edilmişlerdir. Hepsi devlet malıdır. Bazıları çok pahalı ve değerlidir. Bozulur ve kırılırsa bir daha yerine konulamaz. Bu eşya ve âletlerin hepsi sizin okuyup yetişmeniz için hazırlanmıştır. Milletin yaptığı bu fedakârlığa karşı sizin de bu âletleri ve eşyayı çok dikkatli kullanmanız, canınız

OKULDA İŞBİRLİĞİ — Okulda herkesi ilgilendiren işleri öğrenciler beraber çalışarak başarırlar. Okul bahçesinden herkes faydalanır. Öğrenciler elbirliği ile buraya bakarlar, oyun yerleri, bahçe hazırlarlar.

gibi korumanız lâzımdır. Bu eşyaya ve araçlara zarar verenler, yapılan iyiliklere karşı nankörlük etmiş olurlar.

Evinizde bir cam kırılsa, yahut elbiseniz yırtılsa üzülürsünüz. Millet malına zarar vermek de bütün öğrencileri üzmelidir. Okul eşyasından bugün sizler faydalanıyorsunuz, iyi kullanılırsa sizden sonra gelecek öğrenciler de onlardan faydalanırlar.

Okulun duvar ve kapılarını çizmek ve kesmek, kapı ve pencereleri çarparak kapamak ve kırmak, haritaları yırtmak ve kirletmek, muslukları koparmak, yerlere mürekkep dökmek, lâboratuvarlardaki âletleri bozmak, kitaplığın kitaplarını kirletmek ziyankârlık ve zarardır. Devlet malına zarar verenlere yaptıkları zararlar ödetilir, ayrıca disiplin cezası da verilir. Her öğrenci okulunu ve eşyasını korumayı kendine ödev bilmeli, zarar verenlerin hareketlerini önlemelidir.

7 — OKUL BAHÇESİNİN BAKIMI VE KORUNMASI :

Okulun bahçesinin ve oyun yerinin bakımı ve korunması da lâzımdır. Teneffüslerde temiz hava almak ve oynamak için bahçeye çıkılır. Temiz ve bakımlı bir bahçe insanı dinlendirir. Kirli, tozlu ve çamurlu bir bahçe ise üst başı kirletir, sağlığa zarar verir. Her şeyden önce okul bahçesinin etrafı bir parmaklık ve duvarla çevrilmiş olmalıdır. Bazı yerlerde okulun tuvalet yerleri ve muslukları da bahçenin bir köşesinde bulunur. Buraları temiz tutulmazsa etrafa fena kokular yayar, sağlığa zarar verir.

Okulların birçoğunda bahçelerin bir yanı oyun yeri, öteki yanı da çiçek, sebze ve ağaç yetiştirilen uygulama bahçeleridir. Oyun yerlerine öğrenci kolları elbirliği ile çalışarak kum döşemeli ve düzeltmelidir. Çiçek bahçelerinde öğrenciler fidanlar, her çeşit çiçekler ve sebzeler yetiştirirler, bunları zamanında sular, çapalar, gübrelerler. Öğrencilerin kendi elleriyle bakıp yetiştirdikleri ağaçları ve bitkileri bakmaları ve korumaları gereklidir. Oyun yerleri bakılmazsa çukurlar olur, bahçedeki ağaçların dalları koparılır, yeşillikleri çiğnenirse bahçeden eser kalmaz. Onun için her öğrenci okul eşyası gibi okul bahçesine bakmayı, onu korumayı kendine ödev saymalıdır.

8 — OKULUN İTİBARININ HER YERDE KORUNMASI :

İyi bir öğrenci, okul dışında da tıpkı dersanede imiş gibi hareketlerinde ciddî, nezaketli ve ağır başlı olmalıdır. Mahallede, sokakta ve çarşıda dolaşırken çevresindeki insanların kendisini yakından gözettiklerini unutmamalıdır. Her öğrenci okulunun şeref ve itibarını da beraberinde taşır. Terbiyesi ve nezaketiyle kendini iyi tanıtırsa okul topluluğunun itibarı yükselir. Herkes: Ortaokulumuzda öğrenciler çok iyi yetişiyorlar» diye sevinir. Fakat birkaç öğrencinin kötü hareketleri de bütün okul topluluğunu lekeler.

Şeref ve onurunu korumasını bilen öğrenciye herkes sevgi ve yakınlık gösterir. Aile içinde veya misafirliğe gidildiği zaman büyüklere saygı göstermek, başkalarının sözlerini kesmemek, kaba ve nezaketsiz sözler kullanmamak lâzımdır. Mahallede ve sokakta oynarken, taşıtlara inip binerken başkalarını rahatsız etmemelidir. Sokaklarda kavga etmek, gürültü ile komşularını rahatsız etmek öğrenciliğe yakışmayan hareketlerdir. Bu gibi utandırıcı ve çirkin hareketler öğrenci kadar ailesinin ve okulunun itibarını da düşürür. Şerefini ve onurunu korumasını bilmeyen kimse herkesin yanında küçük düşer.

Yaşadığımız çevrede bizden başka öteki okulların öğrencileri de vardır. Bunları da yakın bir arkadaşımız gibi sevmek ve saymak lâzımdır. Onlarla sokakta karşılaşıldığı zaman nezaketle selâmlaşmak, arkadaş gibi konuşmak iyidir. Okulda yapılan toplantı ve müsamerelere onları da çağırmak, arasıra spor karşılaşmaları yapmak da faydalıdır. Ancak bu buluşmalar hep dostça, arkadaşça yapılmalı, dargınlık ve kavgaya bir sebep olmamalıdır.

Başka şehirlerdeki okul öğrencileriyle kart, manzara ve dergi değişimleri yapmak da faydalıdır. Bu gibi ilişkilerde onlarda görülen iyi şeylerden örnek almalı, kendi eksiklerimizi gidermeğe çalışmalıdır. Her gün dünden daha iyi, daha bilgili olmaya çalışınız.

ATA SÖZLERİ :

- ★ **Kendine yapılmasını istemediğin şeyi başkasına yapma!**
- ★ **Öfkeyle kalkan zararla oturur.**
- ★ **Birimiz hepimiz için, hepimiz birimiz için.**
- ★ **Bakılırsa bağ olur, bakılmazsa dağ olur.**

Dersin Özeti:

1 — Okul büyük bir aile topluluğuna benzer, sınıflar da bu ailenin küçük birer örneğidir. Ailede olduğu gibi sınıf öğrencileri arasında da anlaşma, iyi geçinme, beraber iş görme, karşılıklı sevgi ve saygı olmalıdır. Buna okulda demokratik yaşayış denir. Demokratik yaşayış için: a) Çalışmalarda ve oyunlarda düzen ve iş birliği, b) Arkadaşlarının başarılarını övmek, c) Okulun yönetimine yardım etmek, d) Okuldaki ortaklaşa işlere katılmak lâzımdır.

2 — Çalışmalarda ve oyunlarda anlaşma ve iş birliği sınıf içinde ve bahçede topluca yapılacak işlere herkesin istekle ve söz birliği ile katılmasından doğar. Faydasız tartışmalar ve itirazlar geçimsizlik doğurur, verimli iş görülmez. Herkese üstün olmak, başkalarının düşünüşlerine saygı göstermemek, sertlik, arkadaşları ile alay etmek sınıfta düzeni bozar. Ders-

lerde ve ortaklaşa işlerde başarı gösterenleri övmeli, sevinmeli, üzüntülerini paylaşmalıdır. Sınıf arkadaşlarını kardeşi gibi sevmeli, kin ve nefret beslememelidir.

3 — Okulun bakımı, temizliği ve işlerin zamanında yürütülmesi için her öğrenci kendine düşen ödevi zamanında ve tam olarak yapmalıdır. Öğrenci kollarında istekle çalışmalı, sınıf adına seçilecek temsilcilerin seçiminde dikkatli olmalıdır. Okulun, eşyasını korumak, bahçesinin onarımına yardım etmek, gerektiği zaman yardıma koşmak lâzımdır. Okulun içinde ve dışında onun itibarını korumalı, okulun adını kötüye çıkaracak çirkin ve yakışıksız hareketlerden sakınmalıdır.

SORULAR :

1 — Okulda demokratik yaşayışın koşulları nelerdir?
2 — Öğrenciler arasında düzen ve işbirliği nasıl kurulur?
3 — Düşünüş ve inanışlara saygı göstermek, arkadaşlarının başarılarını övmek ve alkışlamak neden ödevdir?
4 — Okul bireyleri arasında sevgi ve saygı gerekli midir? Nasıl kurulur?
5 — Öğrencilerin okul yönetimine katılmaları ne demektir? Bir iki misalle açıklayınız.
6 — Öğrencilerin öğretmenleriyle ve arkadaşlarıyle ilişkileri nasıl olmalıdır?
7 — Okul binasının ve bahçesinin bakımında ve korunmasında öğrenciye düşen ödevler nelerdir?
8 — Okul itibarının her yerde korunması için neler yapmalıdır?

— VI —

AİLEMİZ

DERSİN KONUSU :

A. Aile topluluğu ve bireyleri,
B. Aile bireylerinin hak ve görevleri,
C. Aile bireyleri arasındaki ilişkileri düzenleyen esaslar.

İNCELEME KONULARI :

1 — «Bir topluluğun sağlamlığı, ailelerin sağlamlığı ile ölçülür» sözünden ne anlıyorsunuz?
2 — Bir nüfus cüzdanını inceleyiniz ve neler yazıldığını gözden geçiriniz.
3 — Beğendiğiniz bir ailenin hayatını anlatınız.
4 — «Ana baba hakkı her haktan üstündür» sözünü açıklayınız.
5 — «İyi bir ev kadını olmak» sözünden ne anlıyorsunuz?
6 — Ailesini dinlemeyen bir çocuğun başına gelecek felâketleri anlatınız.
7 — Anlamları öğrenilecek sözler : Tanım, tehdit, kutsal, eşik, tören, gemi süvarisi, konsolos, himaye, neşe.

A. AİLE TOPLULUĞU ve BİREYLERİ

1 — AİLENİN TANIMI VE BİREYLERİ :

Anne, baba ve çocuklardan meydana gelen topluluğa aile denir. Aile millet topluluğunun en küçük bir parçasıdır. Aile bireyleri aynı soyadını taşırlar. Ailenin oturduğu ve barındığı yere ev, ocak denir. Herkes yaşamak ve barınmak için bir aile yuvasına muhtaçtır. İnsan istese de, istemese de bir aile içinde dünyaya gelir. Kaniyle, caniyle bir ailenin bireyi olur. Aile bireyleriyle kan yakınlığı olanlara akraba denir. Akrabalar da bir dereceye kadar aileden sayılırlar. Onun için hala, teyze, dayı, amca gibi akrabalar da çok sevilir.

Ailenin temeli ana babadır. Her insan çalışıp yorulduktan sonra din-

lenmek, rahat etmek ister. Konuşup dertleşecek samimi bir arkadaş arar. Ana ve baba birbirlerini hayat arkadaşı olarak seçen iki insandır. Aile birliği sevgi, şefkat ve anlaşma temelleri üzerine kurulmuştur. Aile bir yandan kendi bireylerinin mutluluk ve iyiliğine çalışır, diğer taraftan da ulus topluluğuna hizmet edecek faydalı evlâtlar yetiştirmeye uğraşır.

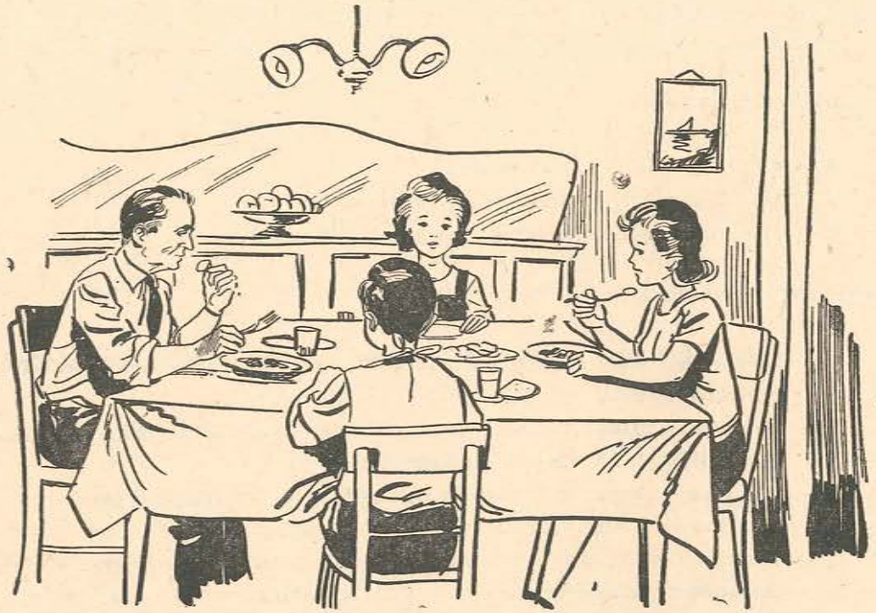

AİLE YEMEK SOFRASINDA — Ailenin bütün bireyleri akşamları yemek sofrası başında toplanırlar. Herkes günün yorgunluğunu unutur, ailenin neşesine mutluluğuna katılır.

2 — TÜRK GELENEĞİNDE AİLENİN YERİ :

Eski Türklerde ailenin öteki adı ocaktı. Ocak kutsal sayılırdı. O zamanki inanışlara göre Güneş Tanrısı ocağı korur, görünür görünmez fenalıkların ocağı söndürmesine engel olurdu. Onun için ocakta ateş yakılır, sönmemesine dikkat edilirdi. Birbirlerine ocağın sönmesin, ocağın şenlensin diye dua ederlerdi. Ocakla birlikte eşik de uğur sayılırdı. Türkler evinin eşiğini aşana, düşmanı bile olsa dokunmazlar, iyi karşılarlardı.

Ailesi olmayanlara adsız derler ve onların kurultaylarda söz sahibi olmasına izin vermezlerdi. Aile kurmaya çok önem verirler, onun için düğünlerde büyük törenler yaparlardı. Erkeklerde yiğitlik, kızlarda iyi ev kadınlığı ararlardı.

Bugün memleketimizde ailenin kuruluşu, bireylerin hak ve görevleri «Medenî Kanun» denilen özel bir kanunla belirtilmiştir. Medenî Kanun, Cumhuriyetin ilânından sonra hazırlanmış ve Türk ailesinin gelişmesine çok yardım etmiştir.

Medenî Kanunumuza göre, 1) Aile bir nikâhla kurulur. Nikâhı belediyeler, köy muhtarları, denizde ise gemi süvarileri, yabancı memleketlerde Türk konsolosları kıyarlar. 2) Evlenecek kimseler birbirlerini serbest olarak seçerler. Ailenin zoru ile evlenmek olmaz. 3) Karı koca eşit haklara sahiptirler, herkesin malı kendine aittir. 4) Boşanmak ancak mahkeme kararıyle olur.

B. AİLE BİREYLERİNİN HAK VE GÖREVLERİ

3 — AİLEDE BABANIN GÖREVLERİ :

Baba ailenin başıdır. Bu sebeple en ağır yük de onun sırtındadır. Ailenin geçimini sağlamak, düzenini korumak, çocuklarına bakmak ve yetiştirmek onun ödevidir. Bunun için belirli bir iş ve meslek sahibi olmaya, ailenin yiyecek, içecek ve giyecek gibi çeşitli masraflarını karşılayacak parayı kazanmaya mecburdur. Baba bütün gün işinde çalışıp yorulduktan sonra akşamları aile ocağında rahat ve mutlu olursa, ertesi günü çalışmak için yeniden kuvvet kazanır. Onun için ailenin öteki bireyleri babalarına itaat ve sevgi gösterirler. Baba da aile reisliğini tehditle ve sertlikle yapmaz, şefkat ve himaye ile yapar. Önemli işlerde anne ve baba beraberce düşünüp karar verirler. Gerektiği zaman çocukların da istekleri sorulur.

4 — AİLEDE ANNENİN GÖREVLERİ :

Annenin görevleri daha çok ev içindedir. Anneler evin temizliğini, bakımını ve düzenini sağlarlar. Aile yuvasını güzel, rahat ve kullanışlı bir hale getirmeğe çalışırlar. Yemeği pişirmek, ortalığı toplayıp temizlemek, çamaşır, ütü, dikiş, çarşı pazardan günlük ihtiyaçları almak annenin görevlerindendir. Bu işler sanıldığı kadar kolay değildir. İyi bir ev kadınının sabahtan akşama kadar evde yapacağı işler vardır. Birçok ailelerde günlük masrafları görmek, gelir ile gideri denkleştirmek de annenin görevidir. Anneler çocuklarına da iyi bir aile eğitimi vermekle görevlidirler. Eski Türk geleneklerine göre aileler kızlarına önce iyi bir ev kadını olmayı öğretirlerdi. İnsan ilk eğitimi, konuşmayı, oturup kalkmayı ve ilk bilgileri ailede öğrenir. Anne ve baba çocukların sağlıkları, okumaları ve yetişmeleri için durmadan uğraşır, fedakârlıklar yaparlar.

Bazı ailelerde ev kadınları da dışarda çalışırlar. O zaman evin geliri artar, fakat annenin yükü ağırlaşır. Bu durumlarda yetişkin kızların ve

çocukların da ev işlerine yardım etmeleri lâzımdır. İyi ev kadını, ev işleriyle beraber kocasına karşı da ödevlerini tamam yapmalı, gündüzleri yorulan aile başkanının yorgunluğunu unutturmak için evde neşe ve saadet yaratmalıdır.

5 — AİLEDE ÇOCUKLAR :

Ailenin neşesi ve mutluluğu çocuklarla tamam olur. Anne ve baba çocuklarını yetiştirmek, büyütmek ve bir meslek sahibi yapmak için uzun yıllar çalışır, birçok yorgunluklara ve zahmetlere katlanırlar. Buna karşılık çocukların da aile içinde birçok ödevleri vardır. Ailede çocukların ilk ödevleri ana babaya itaat etmek, onların sözlerinden dışarı çıkmamaktır. Söylediklerini seve seve derhal yerine getirmek, onları üzecek hareketler yapmamak lâzımdır. Anne ve babanın nasihatları bazen acı gelse bile buna gücenip darılmamalıdır. Çünkü onların nasihatları yine çocukların iyilikleri içindir. Ana baba nasihatı dinlemeyen çocuklar sonunda pişman olurlar.

Evde büyükanne ve büyükbabalar, hala ve teyze gibi yakın akraba varsa onlar da ailenin büyükleri sayılırlar. Onlara da gerekli saygıyı göstermek, sözlerini ve nasihatlarını dinlemek lâzımdır. Ailede büyüklerin sözlerini tutmamak, onlara karşı gelmek ve yalan söyleyerek aldatmaya çalışmak kötü bir gidiştir.

Ailede çocukların başka önemli ödevleri kendinden büyük olan ağabeylerinin ve ablalarının sözlerinden dışarı çıkmamak, küçük kardeşlerine bakmak, gezmelerine ve oynamalarına yardım etmektir. Çocuklar sağlıklarına zarar verecek, sonu tehlikeli olacak işler yapmaktan sakınmalıdır. Okul çağına gelince çocuklara yeni ödevler yüklenir. İyi bir aile çocuğu çalışma zamanı ile oyun saatlerini düzene koyar ve derslerini vakit ve zamanında yapar. Bunları birbirine karıştırırsa derslerinde başarı sağlayamaz. Ailede kazanılan bu alışkanlıklar insanın bütün ömrü boyunca devam eder. Onun için her çocuk küçükten düzenli ve tertipli yaşamaya alışırsa ileride faydasını görür, işlerinde başarılı olur. Aile bir eğitim ve ahlâk yuvasıdır. Çocuklar dillerini, dinlerini, yurt ve milletlerini sevmeyi orada öğrenirler.

C. AİLE BİREYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİ DÜZENLEYEN ESASLAR

6 — KARŞILIKLI SEVGİ VE SAYGI :

Aile bireyleri uzun yıllar bir arada yaşarlar. Bir sofrada aynı yemekleri yerler, aynı çatı altında gece gündüz beraber yaşarlar. İyi ve kötü günleri beraber geçer. Sevinçleri ve acıları hep birlikte paylaşırlar. Hepsinin yaşayışları birbirlerine sıkı sıkıya bağlıdır. Aile bireylerini birbirlerine yaklaştıran bağ, aralarındaki karşılıklı sevgi ve saygıdır. Bir ailede sevgi ve saygı kalmazsa bireylerinin bir arada yaşamaları zorlaşır, neşe ve mutluluk kalmaz.

Anne ve baba arasındaki karşılıklı sevgi ve saygı kalkınca kavgalar, geçimsizlikler baş gösterir. Evde rahat ve neşe kalmaz. Bütün ev işleri bozulur, bundan herkes ayrı ayrı zarar görür. Ailedeki çocukların anne ve babaları kadar kardeşlerini de sevmeleri lâzımdır. Yaratılış insanlara ailesinden olanları sevmek duygusunu vermiştir. Aile sevgisi o kadar temelli bir duygudur ki onu hayvanlarda bile görmek mümkündür. Kedilerin, kuşların yavrularını ne kadar sevdiklerini hepiniz bilirsiniz.

Ailede sevgi gerçek ve içten gelen bir sevgidir. Bu sevgiyi başka hiçbir yerde bulmak mümkün değildir. Onun için ailede herkes aralarındaki sevgiyi kuvvetlendirmek için elinden geleni yapmalıdır. Birbirlerine daima tatlı dil ve güler yüzle muamele etmeli, ağır ve gönül kırıcı hareketler yapmamalıdır. Ufaktefek kusurları büyütmemek, neşe ve kederleri paylaşmak lâzımdır. Buna ailede anlaşma ve dirlik denir. Ailede karşılıklı sevgi ve saygı birbirini tamamlar. Burada önemli ödev çocuklara düşer. Çocuklar anne ve babalarına her fırsatta sevgi ve saygılarını göstermelidirler. Onlar bütün hayatlarını, varlıklarını ve her şeylerini ailelerine borçludurlar. Bu borcu hiçbir şeyle ödemek kabil değildir. Anne ve babasına karşı kabalık etmek, karşılık vermek, gürültü ile rahatsız etmek en büyük saygısızlıktır.

7 — KARŞILIKLI HİZMET VE YARDIM :

Başkasına bir iş yaptırmak isterseniz sizden para ister, dükkândan defter ve kitap almak için karşılığını vermeniz gerektir. Fakat ailede bireylerin birbirlerine yardım ve hizmetleri böyle değildir. Orada herkes karşılık beklemeden birbirlerinin hizmetine koşar, birbirlerine yardım ederler.

Anne ve babalar uzun yıllar çocuklarına bakar ve büyütürler. Konuşmasını, yürümesini bilmediği zamanlarda gece gündüz onlara hizmet ederler. Bir kazaya uğramaması için yanlarından ayrılmaz, hasta oldukları zaman gece uykularını bile feda ederler. Biraz daha büyüyünce yiyecek, içecek, üst baş ve oyuncak masrafları artar. Anne baba sevine sevine bu masrafları karşılamak için çalışırlar; evin yiyecek, içecek, yakacak, giyecek gibi türlü ihtiyaçlarını durmadan eve taşırlar. Bunlar çok yorucu ve zahmetli işlerdir. Fakat ailenin yaşaması için yapılan hizmet ve yardımlardır. Bu hizmetler ve yardımlar yapılmazsa ailede sıkıntı ve zorluk baş gösterir. Ailede herkes «Bana ne, başkası yapsın!» diye düşünürse hiçbir iş görülemez. Aile toplulığında herkes gücünün yettiği her işten kendini sorumlu bilmelidir.

Aileler tıpkı bir insan vücuduna benzerler. Organlardan biri görevini

yapmazsa ötekileri de sarsılır. Bunun gibi ailede de bireylerin herbiri ötekilerine hizmet ve yardım etmekle görevlidirler. Beraber ve birlikte yaşamak için herkesin birbirinin hizmetine ve yardımına koşması lâzımdır.

Ailede hizmete ve yardıma en çok muhtaç olanlar da çocuklardır. Onların görgüleri, bilgileri azdır, etraftan gelecek birçok tehlikelere karşı aile onları korur, her işte onları destekler, güvenini arttırır, çalışmasını ve yetişmesini kolaylaştırır. Aileden yoksun kalmak, çocuklar için en büyük bir talihsizliktir.

Aile yol göstermek, öğüt vermek yoluyle de çocuklara büyük hizmet ve yardımlarda bulunur. Bir sıkıntı ve derdi olan herkes ailesinin himayesine sığınır. Ailedeki samimilik başka hiçbir yerde bulunmaz.

Bunlara karşılık çocukların da ailenin hizmet ve yardımına koşması lâzımdır. Çocukların ailelerine en büyük hizmet ve yardımları ev içinde ve dışında ufaktefek işlere koşmak, ev işlerine yardım etmek, küçük kardeşlerine bakmak yoluyle olur. Evde etrafı dağıtıp kirletmemek, üstünü başını temiz tutmak, derslerini ve ödevlerini vaktinde yapmak da bir hizmet ve yardım sayılır. Çocuklar büyüyüp yetiştikleri zaman anne baba ihtiyarlamış, çalışamayacak hale gelmiş olurlar. O zaman çocukların onları rahat yaşatmak için elinden gelen fedakârlığı esirgememesi lâzımdır. İhtiyarlığında anasına babasına bakmayan, onları sefalet içinde süründüren insanlar, dünyanın en kötü ve fena insanlarıdır.

ATA SÖZLERİ :

- ★ **Ana baba hakkı her haktan üstündür.**
- ★ **Ağlarsa anam ağlar, kalanı yalan ağlar.**
- ★ **Keskin sirke kabına zarar verir.**
- ★ **Anaya babaya hizmet Tanrıya ibadet gibidir.**

Dersin Özeti:

1 — Ana baba ve çocuklardan meydana gelen topluluğa aile denir. Binlerce yüzbinlerce ailenin birleşmesi ile uluslar meydana gelir. Ailenin temeli ana babadır. Türk geleneklerinde aileye ocak ve yuva denilir, kutsal sayılır.

Baba ailenin başıdır. Ailenin geçinmesi için gerekli parayı kazanır, yaşayışını düzenler. Anne daha çok ailenin iç yaşayışı ile uğraşır. Evde yemek, temizlik, bakım işlerini düzene koyar.

2 — Ailede çocukların yapmaları gereken işler: a) Anaya babaya saygı, itaat ve sevgi göstermelidir, b) Kardeşler ile iyi geçinmeli, ev işlerine yardım etmelidir, c) Öğrenci ise derslerine çalışmalı, okuluna muntazam devam etmelidir.

İşte çalışıyorsa işinde dikkatli ve çalışkan olmalı, aile bütçesine yardım etmelidir.

SORULAR :

1 — **Aile bireyleri kimlerdir, akraba sözünden ne anlıyorsunuz?**
2 — **Ailede ana, baba ve çocukların ödevleri nelerdir?**
3 — **Ailede karşılıklı sevgi ve saygı nasıl olur, açıklayınız.**
4 — **Aile bireyleri arasında hizmet ve yardım ne demektir?**
5 — **Eski Türklerde ailenin önemini ve kutsallığını anlatınız.**

— VII —

AİLEDE GEÇİM VE DEMOKRATİK YAŞAYIŞ

DERSİN KONUSU :

A. Ailede geçim ve aile bütçesi,
B. Ailenin geçimine öğrencinin yardımları,
C. Ailede demokratik yaşayış.

İNCELEME KONULARI :

1 — Bulunduğunuz şehir ve kasabaya göre senelik bir aile bütçesi yapınız.
2 — Tutumlu bir ailenin neler yaptığını araştırınız.
3 — Ağustosböceği ile karınca hikâyesini bilir misiniz? Bu hikâye size neyi anlatmak istiyor?
4 — Aranızda banka kumbarası olanlar var mıdır? Kumbara neye yarar?
5 — Evde ailenize yardım için ne işler yaparsınız, anlatınız.
6 — Öksüz ve kimsesiz çocuklara yardım eder misiniz? Bu gibilere yardım için daha neler yapmalıdır?
7 — Anlamları öğrenilecek sözler: Ayarlamak, israf, sigorta, büro, bütçe, meslek, itaat, sorumluluk, bahane.

A. AİLEDE GEÇİM VE AİLE BÜTÇESİ

1 — AİLENİN GEÇİMİ :

Her aile kazancına göre geçimini düzenler. Bir ailenin çeşitli ihtiyaçları vardır. Bunları karşılamak için para lâzımdır. Ailenin geçimi baba ile anneye düşen bir ödevdir.

Bir ailenin geliri, anne ve babanın kazandığı paradır. Türlü ihtiyaçları gidermek için harcanan paraya da ailenin gideri veya masrafı denir. Her aile geliri ile gideri arasında bir düzen kurmak zorundadır. Bir ailenin gelirinin çok olması yetmez, onu hesaplı ve tedbirli şekilde harcamak da gereklidir. Bu da ev kadınına düşen bir ödevdir. İdareli bir aile az gelirli olsa bile geçim durumunu çok gelirliden daha iyi düzene koyabilir. Eski atalarımız «Herkes yorganına göre ayağını uzatmalı» sözü ile bunu anlatmak istemişlerdir. Gelirini hesap etmeden çok para harcayan aileler borca girerler. Sonunda borçlar ödenemeyerek birikir, aileyi felâkete sürükler. Onun için her aile gelirine göre masraflarını ayarlamalı, tutumlu ve idareli yaşamalıdır. Olur olmaz şeylere para harcamak israftır. İsrafın sonu da felâkettir.

2 — AİLE BÜTÇESİ :

Yarını düşünen, hesabını bilen her aile aylık veya yıllık bir bütçe hazırlamalıdır. **Aile bütçesi gelecek aylardaki gelir ile giderleri bildiren bir hesap listesidir.** Bütçe yapılırken dikkat edilecek noktalar şunlardır: 1) Ailenin yaşadığı şehir veya kasabadaki mal ve eşya fiyatları gözönüne alınmalıdır. Köyler ve ufak kasabalardaki masraflarla büyük şehirlerdeki masraflar birbirlerinden farklıdır. 2) Masrafların geliri aşmaması ve tutumluluğa dikkat edilmesi lâzımdır. Yarını düşünen bir aile bütçesinde görünmez masraflar için (hastalık gibi) yedek bir para ayırmalıdır. 3) Çamaşır, elbise, ayakkabı, yakacak, okul masrafları gibi bir kısım masraflar yıllık, yiyecek, içecek gibi bir kısmı da günlüktür. Onun için bütçelerin aylık ve yıllık yapılması lâzımdır. 4) Masrafların hesabında aile bireylerinin sayısı, ileride yapılması düşünülen işler de hesaba katılmalıdır.

Bir şehir ve kasabada oturan orta halli bir aile bütçesinde yıllık masraflar şu maddelerden ibarettir:

Ev kirası	Okul masrafları
Yiyecekler	Doktor ve ilâç
Giyim eşyası	Eğlence ve hediyeler
Aydınlatma, yakacak, su	Banka ve sigorta
Ev eşyası, başka masraflar	

B. AİLENİN GEÇİMİNE ÖĞRENCİNİN YARDIMLARI

Bir öğrencinin ailenin geçimine önemli yardımları olabilir. «Ben öğrenciyim, nasıl para kazanabilirim» diye düşünmek yanlıştır.

Öğrencinin yardımları şu yollardan olur.

3 — TUTUMLU OLMAK, İSRAFTAN KAÇINMAK :

Fakir olsun, zengin olsun, her öğrenci eline geçen paranın hepsini harcamamalı, bir parçasını ayırıp saklamalıdır. Buna tutumlu olmak denir. Eline geçen paranın hepsini birden harcamak, rastgele yerlere para vermek de israftır. Kendine gerekli olmayan şeyleri almak, gösteriş ve lüks için yürünecek yerlerde taksiye binmek, sinemalarda en pahalı yerlerde

oturmak israftır. Çarşıdan bir şey alınacağı zaman en ucuz ve iyi olanını arayıp bulmalı, dolaşmaktan ve aramaktan usanmamalıdır. Günlük harçlıklardan artan parayı bir kumbaraya atmalı, fazla para almak için anne ve babayı rahatsız etmemelidir. Tutumluluk iyi, israf fenadır. Tutumlu çocuklar ailelerini fazla masrafa sokmazlar. Böylelikle de ailenin geçimine yardım etmiş olur.

4 — EŞYASINI İYİ KULLANMAK VE KORUMAK :

Her öğrenci kullandığı eşyasına iyi bakmalı ve korumalıdır. Her gün kullanılan defter, kitap, kalem, elbise, ayakkabı gibi eşyayı yırtmadan, kirletmeden uzun zaman kullanmaya çalışmalıdır. Bazı öğrenciler ev içinde radyo, musluk, perde, bardak, dolap gibi eşyayı karıştırarak bozar ve kırarlar. Yahut oynadıkları top, bisiklet gibi oyuncakları çabuk parçalarlar. Pantalonlarını yırtar, üstlerine, başlarına zeytinyağı, mürekkep damlatırlar. Elbiselerini ve eşyasını oraya buraya atarlar, yahut kaybederler. Kötü kullanılan eşya çabuk bozulur. Yerine yenilerini almak lâzım gelir. Bunlar aile bütçesine yeni masraflar yükler. Fakat bu eşya iyi kullanılır ve bakılırsa uzun zaman dayanır, aile bütçesinde yeni masraflar olmaz. Bu da aile bütçesine bir yardımdır.

5 — ÇALIŞARAK PARA KAZANMAK :

Ailesinin geçim durumunda sıkıntı gören bir öğrenci bir işte çalışarak kendi harçlığını kazanabilir. Bunun için okulunu bırakması lâzım gelmez. Son dersten sonraları ve büyük tatil günlerinde bir mağazada, bir fabrikada veyahut bürolarda çalışırsa kendi masrafını çıkarır, aile bütçesinin yükünü azaltabilir. Bazen geçim zorluğu olmayan aile çocukları da bir işte çalışarak para kazanırlar. Anadolumuzun kasaba ve köylerinde çocuklar kendi tarlalarında çalışır, ailelerine yardım ederler.

Okula gitmeden sabah erken kalkıp gazete ve dergi; son dersten sonra karamela, kibrit, limon satan öğrenciler vardır. Ailenin geçimine yardım için çalışmak ayıp değildir. Ayıp olan tenbellik, ailesinin sıkıntılarına aldırmadan onları para almak için sıkıştırmaktır.

Bir öğrencinin okul, üst baş masraflarından başka gezmek, eğlenmek gibi masrafları da vardır. Bazı ailelerin çocukları çoktur. O zaman masraflar da artar. Bir ailede bir şey kazanmayan, fakat durmadan masraf yapan bireylere tüketici denir.

Öğrencilerin çoğu tüketici bireylerdir. Fakat geçim durumu elverişli olmayan ortaokul öğrencileri bir işte sürekli çalışarak üretici olabilirler. Akrabasından ve tanıdıklarından demirci, elektrikçi, radyocu, makinist, tüccar olanlar varsa öğrenci boş zamanlarında ve büyük tatil günlerinde burada çalışır. Yavaş yavaş işi öğrenir. Meraklı ve çalışkan öğrenciler

az zamanda işi kavrarlar. O zaman yaptıkları hizmetlere karşılık bir gündelik almaya başlarlar. Böylece öğrenci okulunu bırakmadan, hem bir meslek edinmiş olur, hem de kendi masraflarını karşılayacak parayı kazanır. Okulundan diplomasını aldığı zaman da elinde hazır bir sanat bulunur. Böyle öğrenciler ailelerine ve memleketlerine faydalı insanlar olurlar.

C. AİLEDE DEMOKRATİK YAŞAYIŞ

6 — AİLEDE İŞBÖLÜMÜ :

Ailede demokratik yaşayışın kurulması için işbölümü yapmak lâzımdır. Aile bireyleri yaşlarına ve yeteneklerine göre belirli işler yapmakla görevlidirler. Baba ailenin reisliğini yapar, geçimini sağlar. Anne evin işlerini ve hizmetlerini görür. Çocuklar da onlara yardım ve itaat etmek, okula gitmekle görevlidirler. **Herkes görevini tamam yapmaktan sorumludur. Ailede bu işbölümü olmazsa yaşama düzeni bozulur.** Baba aile reisliğini yapmaz, evin geçimini sağlamazsa görevini yapmamış olur. Ka-

AİLE OTURMA ODASINDA — Baba ve anne gündüz işlerinde yorulmuşlardır. Geceleri oturma odasında herkes toplanıp dinlenir. Baba gazetesini okurken çocuk da derslerini hazırlar.

nun ve geleneklerimiz kendisini sorumlu tutar. Anne ev işlerini görmez. çocuklarına bakmazsa işbölümünden kendine ayrılan görevi yapmamış olur. Çocuklar da okuldan kaçar, anne ve babalarına itaat etmezlerse yine ailenin düzeni bozulur. Bir ailede herkesin kendine ayrılan işleri zamanında ve eksiksiz yapması ailede demokratik yaşayışın temelidir. Eski çağlarda ailelerde demokratik yaşayış olmadığından çocukların ve kadınların durumları çok fena idi. Kadınlar ve çocuklar kırbaçla dövülür, hapsedilir veyahut köle olarak başkalarına satılırdı. Bugünkü ailelerde ise demokratik yaşayış vardır. Kanunlar ve geleneklerimiz her ailе bireyinin hak ve ödevlerini iyice belirtmiştir.

7 — DÜŞÜNCE ve İNANÇLARA SAYGI GÖSTERMEK :

Ailede herkesin düşünce ve inançları serbesttir. Bir iş hakkında herkes düşüncesini açık açık söyler. Herkes kendine göre bir şeyi sever, beğenir ve bazı şeylere inanır veya inanmaz. Başkaları da onların sevdiklerine ve beğendiklerine katılıp katılmamakta serbesttir. Kendisi gibi düşünmeye, kendi sevdiklerini sevdirmeye kimseyi zorlayamaz. Ancak bu düşünce ve inançların aileye ve başkalarına zararlı olmaması şarttır. Aile bireylerinin birbirlerinin düşünce ve inançlarına saygı göstermelerine hoşgörürlük derler. Hoşgörürlük ailede anlaşmayı ve sevgiyi arttırır. Herkesin düşüncesi ve inançları kendisi için değerlidir. Kendi düşüncelerine itiraz edene kızmak, düşüncelerini zorla kabul ettirmeğe uğraşmak geçimsizlik ve dargınlıklar doğurur. Aile bireyleri arasında saygı ve sevgiyi sarsar.

Önemli işlerin aile bireyleri arasında görüşülmesi, herkesin serbest olarak fikrini söylemesi lâzımdır. Bu gibi durumlarda bireyler arasında tartışma da olabilir. Fakat bu tartışmalarda inatçılık ve dargınlık çıkarmak, kendi fikrini zorla kabul ettirmeğe uğraşmak fenadır. Bireyler aile içindeki hak ve ödevlerini bilmeli ve onun sınırlarını aşmamalıdır. Çocukların yaşama görgüleri az olduğundan her işte büyüklerinin fikirlerini sormaları lâzımdır.

8 — KEDER VE SEVİNÇLERİN PAYLAŞILMASI :

Bir ailenin sevinçli ve kederli günleri olabilir. Bu sevinç ve acılar ailede herkesi ilgilendirir. Fakat ailenin öbür bireyleri bunu paylaşırsa sevinç daha çok artar, acı ise azalır. Çocukların iyi derece alarak sınıf geçmeleri, babanın kazancının artması, bir düğün ve isim günü bütün aileyi sevindiren olaylardır. Böyle bir günde aile bireylerinden birisinin bir bahane bularak huysuzluk çıkarması herkesin neşesini kaçırır. Bir sofra başında neşe ile yemek yenirken birisinin somurtması ve darılması neşeyi azaltır. Aile bireyleri birbirlerinin keder ve sevinçlerine ortak olmalıdırlar. Bu ortaklık aile bireylerini birbirlerine yaklaştırır, bağlılık ve sevgiyi artırır.

Bazen de hastalık, ölüm gibi acı günler de olabilir. O zaman herkes felâkete uğrayanı teselli etmeye, onun acılarını gidermeye çalışmalıdır.

Topluca misafirliğe gitmek, beraberce gezintiler yapmak ailede neşe yaratır. Bazı çocuklarda kardeşlerini kıskanmak, çabuk darılmak, somurtmak gibi kötü huylar vardır. Geçimsiz, kıskanç çocukları kimse sevmez. Bunlar herkesin üstünü başını yırtan dikenlere benzerler. Ailede birlik ve bağlılık acı ve sevinçlere ortak olmak yoluyle kurulur ve artar.

ATA SÖZLERİ :

- ★ **Dost acı söyler, fakat doğru söyler.**
- ★ **Sakla samanı, gelir zamanı.**
- ★ **Damlaya damlaya göl olur.**
- ★ **Ayağını yorganına göre uzat!**

Dersin Özeti:

1 — Bir ailede en önemli iş geçinme için gerekli kazancı sağlamak ve kazanılan parayı hesaplı harcamaktır. Her evin bir aile bütçesi olmalıdır. Aile bütçesi yıllık gelir ile masrafları denkleştirir, hesapsız ve düşüncesiz masrafları önleyerek ailenin sıkıntı çekmesine engel olur. Aile bütçesini aile büyükleri yapar ve uygularlar.

2 — Çocuklar da aile bütçesine yardım etmelidir. Bunun için: a) Çocuklar her işte tutumlu olmalı, lüzumsuz masraflar yapmamalıdır, b) Giydiği elbiseleri, kullandığı eşyayı idareli kullanmalı, israftan sakınmalıdır, c) Gerektiği zaman dışarıda çalışarak ailenin geçinmesine yardım etmelidir.

3 — Aile bireylerinde düşünce ve duygularda beraberlik olmalıdır. Büyükler küçüklere sevgi ve şefkat göstermeli, her alanda onların yetişmelerine yardım etmelidir; Küçükler de büyüklerine sevgi ve saygı göstermeli; sözlerini dinlemelidirler. Ailede tam bir anlaşma ve işbirliği için herkes gerekli fedakârlığı yapmalıdır. Aile bireyleri kendi ödevlerini yapar ve başkaları için fedakârlıktan çekinmezse o aile rahat ve mesut yaşar.

SORULAR :

1 — Ailede geçim ne demektir?
2 — Aile bütçesi yapılırken nelere dikkat etmelidir?
3 — Ailenin geçimine öğrencinin yardımları nasıl olur?
4 — Ailede demokratik yaşayış için neler yapmalıdır?
5 — İsraf nedir? Hesapsız aşırı masraf yapan bir ailenin sonu ne olur?

— VIII —

YAKIN ÇEVREMİZ

DERSİN KONUSU :

A. Mahallemiz ve Komşularımız.
B. Komşuluk ilişkileri,
C. Komşular arasında işbirliği,
D. Mahallemizde oturanların iş ve meslekleri.

İNCELEME KONULARI :

1 — Mektup adreslerinde neler yazıldığına dikkat ediniz.
2 — Mahallenizin adı nedir, bu ad neden verilmiştir?
3 — Mahallenizde kaç sokak vardır, adları nedir?
4 — Mahallenizde komşuları rahatsız eden bazı hareketeri söyleyiniz.
5 — Komşularınızdan çeşitli meslekten olan beş kişi bulunuz.
6 — Anlamları öğrenilecek sözler: Huzur, haysiyet, teselli, temin etmek, devlet daireleri, resmî, kurum.

A. MAHALLEMİZ ve KOMŞULARIMIZ

1 — MAHALLE :

Mahalle, belirli sayıdaki ev ve sokakların topluluğudur. Kasaba ve şehirler mahallelere bölünmüştür. Mahallelerin bir araya toplanmasıyle kasaba ve şehirler meydana gelir. Mahalleler özel bir ad taşırlar ve ayrı bir topluluk meydana getirirler. Herkes, bir aile topluluğu ile beraber mahalle topluluğunun da bir bireyidir. Mahallede birçok aileler yaşarlar. Aynı sokakta ve birbirlerine yakın oturan ailelere komşu denir. Oturduğumuz bir mahalle ile komşularımız bizim yakın çevremizi meydana getirirler. Komşular birbirleriyle tanışır, dostluk kurarlar. Bunlara komşuluk ilişkileri denir. Bu ilişkileri düzenleyen gelenekler ve kurallar vardır.

B. KOMŞULUK İLİŞKİLERİ

1) Aileler ayrı evlerde veya apartmanlarda otururlar. Bunlar ya birbirlerinin kapı komşusudurlar, yahut aynı sokakta bulunurlar. Bir sokakta ve bir mahallede oturan aileler sabah akşam sürekli olarak birbirleriyle karşılaşırlar, birbirleriyle selâmlaşır, tanışır ve görüşürler.

Ev kadınları ve çocuklar erkeklerden daha çok evde bulunduklarından komşularla ilişkileri de daha çabuk ve kolay olur. Komşularla ilişkilerde gözönünde bulundurulması gereken bazı kurallar ve gelenekler vardır. Komşular arasında iyi geçinmek için herkesin bu kurallara uyması lâzımdır.

Bunların başlıcaları karşılıklı yardımlaşma ve birbirlerinin rahat ve huzurlarına (üzüntüsüz yaşama) saygı göstermektir.

2) **Komşular arasında yardımlaşma:**

Komşular gerektiği zaman birbirlerinin yardımına koşmalıdırlar. Bu hem insanlık, hem komşuluk borcudur. Gece yarısı hastalanan bir komşu yakında açık bir eczane veya doktor bulamaz, o zaman komşusunun yardımına koşması, hastanın hayatını kurtarabilir. Kaza, ölüm, yangın gibi haller her ailenin başına gelebilen olaylardır. Kazaya uğrayan aile şaşırmıştır. O zaman bütün komşular, felâkete uğrayan ailenin yardımına koşar, acısını unutturmaya uğraşırlar. Para sıkıntısı çeken bir komşuya yardım etmek, işsiz bir mahalleliyi işe koymak, yahut bir mesele hakkında fikrimizi sorduğu zaman onunla oturup dertleşmek de karşılıklı yardımlaşmadır.

Mahallede yardıma muhtaç fakirlere kışın soğuk günlerinde yiyecek, giyecek, yakacak yardımları yapmak, komşuları yardıma çağırmak komşuluk ve insanlık görevlerindendir.

Mahallede öksüz ve kimsesiz çocuklar, sakat ve gözü görmeyenler, bir işte çalışamayacak kadar ihtiyar kadın ve erkekler bulunabilir. Bunların sürünmelerine engel olmak, yaşamalarına yardım etmek bütün mahalle halkının insanlık borcudur. Muhtaçlara yardım ederken onların onurlarını kırmamaya dikkat etmelidir.

Komşular arasında bazen düğün ve derneklerde sandalye, tabak, ütü gibi eşya birbirlerinden emanet olarak alınır. Bazen de yemek pişirilirken veya misafir geldiği zaman acele bir şey lâzım olur. Böyle durumlarda yine komşular birbirlerine yardım ederler. Ancak yardım gören komşunun, aldıklarını zamanında geri vermesi yine komşuluk görevlerindendir.

3) **Komşuları rahatsız etmemek :**

Komşuların birbirlerinin rahat ve huzurlarına saygı göstermeleri de lâzımdır. İyi geçinmenin ilk koşulu başkalarını rahatsız etmemek, herkesin hakkına saygı göstermektir. Komşulara rastgeldikçe selâmlaşmak,

hal ve hatır sormak, dedikodu yapmamak komşulara saygıdır. Bayramlarda veya sevinçli günlerinde ziyaretlerine gitmek, üzüntülü zamanlarında teselli etmek saygıyı arttırır. Komşularına saygı besleyenler, onları rahatsız edecek hareketler yapmazlar, herkesin dinlenme zamanlarında, gecenin geç vakitlerinde yahut sabahın erken saatlerinde radyoyu yüksek açmak, yüksek sesle şarkı söylemek, gürültü etmek, tavanları ve duvarları vurmak komşuları rahatsız eder. Komşular arasında dedikodular yapmak, yalan ve iftira, küfür ve hakaret gibi davranışlar çok fenadır. İnsanlığa, komşuluğa yakışmaz.

Çocukların sokakta gürültü ve kavga etmeleri, geçenleri rahatsız edecek biçimde top ve koşmaca oynamaları doğru değildir. Bazı çocukların mahalle arkadaşlarını döğmeleri, taş atmaları, komşuların evlerine, bahçelerine zarar vermeleri fenadır. Bu gibi hareketler bazen komşular arasında dargınlıklar ve geçimsizlikler çıkmasına da sebep olur.

C. KOMŞULAR ARASINDA İŞBİRLİĞİ

4 — Komşular arasında işbirliği :

Mahallede oturan büyük, küçük herkes sokakların ve mahallenin temizliğine son derece dikkat etmelidir. Mahalleli, mahallenin işlerinden kendini sorumlu saymalıdır. Sokakları kirletmek ve pisletmek ayıp ve çirkindir, orada oturanların sağlığına zarar verir. Temizlik bir mahallenin ve bir şehrin süsü ve güzelliğidir. Bir apartmanda oturanlar merdivenleri, duvarları kazıyıp bozmamalı, kapı önlerine ve merdivenlere öteberi atıp kirletmemelidir. Her aile kendine ait yerleri silip temizlerse her taraf temiz kalır. Sokaklara tükürmek, süprüntü ve çöp atmak, halı ve toz bezi silkmek sokakları kirletir, gelip geçenlerin üst başlarını pisletir. Yerlere karpuz, kavun kabukları, meyva artıkları ve kâğıt parçaları atmak, bulaşık suyu dökmek çok çirkin bir harekettir. Bu pislikler koku yapar, mahallede bulaşıcı hastalıkların çıkmasına sebep olur. Belediyeler bu hareketleri yapanları cezalandırırlar. Mahalle halkı, elbirliği ile sokakları kirletenlerin hareketlerini önlemeğe çalışmalıdırlar. Mahallenin çöplerini dökmek için üstü kapalı çöp sandıkları yaptırmalı, ortalığı kirletenlere nasihat etmelidirler. Yine bu sebeple mahalle aralarında ahır yapmak, gürültü ve duman yapan fabrikalar kurmak, başıboş köpekler beslemek de yasaktır.

Mahalle sınırları içinde park, çeşme, boş arsa, kuyu gibi yerler varsa buraların da temizliğine dikkat etmeli, bozulmasına, harap olmasına engel olmalıdır. Komşuların işbirliği mahallenin temizliğini ve sağlığını korur, bakımını ve güzelliğini sağlar.

MAHALLEDE BİR SOKAK — Mahallede birçok sokaklar vardır. Sokaklar mahallelerin ortak malıdır. Geniş, temiz, aydınlık sokaklardan geçmek insana ferahlık verir. Herkes sokağının temiz, bakımlı ve güzel olmasına çalışmalıdır.

D. MAHALLEMİZDE OTURANLARIN İŞ VE MESLEKLERİ

5 — Mahallede oturanların meslekleri:

Mahallemizdeki komşular arasında çeşitli meslekten insanlar vardır. Herkes kendisinin ve ailesinin geçimini sağlamak için çalışmak, bir iş ve meslek sahibi olmak zorundadır. Her iş ve meslek toplulukta bir ihtiyacı karşılar.

Her ailenin günlük ihtiyaçları vardır. Ekmeğini fırıncıdan, kibrit, şeker, yağ gibi erzakını bakkaldan, sebze ve meyvalarını manavdan alır. Bunlara esnaf denir. Berber, kunduracı, kasap, demirci, marangoz da birer esnaftır. Bunların bir kısmının dükkânları mahalle aralarında bulunur. Komşular uzağa gitmeden ihtiyaçlarını buralardan kolaylıkla satın alırlar. Daha büyük ölçüde iş yapan esnafa tüccar denir. Komşularımızın bir kısmı da devlet dairelerinde ve resmî kurumlarda çalışırlar. Öğretmenler, subaylar, hâkimler, polisler memur sayılırlar. Doktor, avukat, mimar, mühendis gibi bir kısım insanlar da serbest olarak çalışırlar, bunlara da serbest meslek adamları denir. Toprak ekimi ile uğraşanlara çiftçi, gündelikle her işte çalışan kimselere de işçi ve rençber

denir. Komşularımızdan herbiri bu iş bölümlerinden birinde çalışırlar. Çalışan ve alnının teriyle hayatını kazanan her insan saygıya değer. İhtiyar ve sakat olmayan herkesin çalışması ve bir iş tutması lâzımdır. Çalışmayan ve bir iş tutmayan kimseler tembel ve serseri adamlardır. Bunlardan topluluğa ve memlekete bir fayda gelmez.

ATA SÖZLERİ :

- ★ **Gülme komşuna, gelir başına!**
- ★ **Ev alma, komşu al!**
- ★ **Ne ekersen onu biçersin!**
- ★ **Sevilmek, sayılmak isteyen önce başkalarını sevip saymalıdır.**

Dersin Özeti:

1 — Belirli sayıda ev ve sokak topluluğuna mahalle denilir. Kasaba ve şehirler, mahallelerin toplanmasından meydana gelir. Mahallelerde bir sokakta veya birbirlerine yakın oturanlar birbirlerinin komşusu olurlar. Komşular arasında anlaşma, yardımlaşma ve işbirliği olmalıdır. Bu anlaşma her ailenin başkasının hakkını çiğnememesi, komşularını rahatsız edecek işler yapmaması, birbirlerine karşı nezaket ve saygı göstermeleri ile olur.

2 — Komşular arasında yardımlaşma, başı sıkılan ve yardıma muhtaç olanlara severek ve isteyerek yardım etmek, iyi günlerinde sevinçlerine ortak olmak, kötü durumlarda üzüntülerini paylaşmakla olur. Komşular mahallenin ve sokağın temizliği ve bakımı gibi işlerde beraber hareket etmelidir. Bir mahallede türlü iş ve meslekten insanlar oturur. Bu insanların mahallede anlaşma ve iş birliği kurmalarından bütün mahalleli faydalanır.

SORULAR :

1 — Mahalle ve komşu neye derler, şehir ve kasabalar neden mahallelere bölünmüştür?
2 — Komşular arasındaki ilişkilerde nelere dikkat etmelidir?
3 — Mahalleli arasında yardımlaşma ve işbirliği nasıl olur?
4 — Mahallenizde oturanların iş ve meslekleri nelerdir?
5 — Mahallenizde öksüz ve sakatlara yardım yapılır mı? Bildiklerinizi anlatınız.

— IX —

MAHALLEMİZİN YÖNETİMİ

DERSİN KONUSU :

A. Mahallede demokratik yaşayış,
B. Mahalle muhtarı ve ihtiyar heyetinin görevleri,
C. Mahalle bekçisi ve görevleri.

İNCELEME KONULARI :

1 — Mahalle muhtarınızın adını ve nerede iş gördüğünü öğreniniz.
2 — Mahallede muhtar ve ihtiyar heyeti kaç kişidirler?
3 — Mahalle muhtarına bir işiniz düştüyse nasıl bir işlem yapıldığını arkadaşlarınıza anlatınız.
4 — Mahalle bekçiniz kimdir, ne zaman iş görür?
5 — Bütün mahalleyi ilgilendiren işlerin bir listesini yapınız.
6 — **Anlamları öğrenilecek sözler:** Heyet, İlköğretim Müdürü, daire, **nüfus** cüzdanı, belge, sivil savunma, haciz, seçmen, mahkûm, **kamu hizmeti,** yedek üye, alındı.

A. MAHALLEDE DEMOKRATİK YAŞAYIŞ

Bir mahallede yaşayanların hepsini ilgilendiren bazı işler de vardır. Mahallenin bir ihtiyacını belediyeye ve hükümete bildirmek, yahut onların emirlerini mahalle halkına duyurmak için mahallede bu işle görevli kimselerin bulunması lâzımdır. Bu kimseler mahalle halkı tarafından gizli oyla ve belirli bir zaman için seçilirler. Bunlar mahallenin temsilcisi sayılırlar. Mahalle adına ortaklaşa ve herkesle ilgili işleri görürler. Bu da mahallenin demokratik yaşayışını sağlar. **Mahallenin yönetimi için mahalleli tarafından seçilen bu heyete mahalle muhtarı ve ihtiyar heyeti denir.**

B. MAHALLE MUHTARININ VE İHTİYAR HEYETİNİN GÖREVLERİ

Mahalle ihtiyar heyeti bir muhtar ile 4 üyeden kurulur. 4 tane de yedek üye vardır. Muhtar, heyetin başıdır. Heyet adına işleri yürütür ve bu işlerden sorumludur. İhtiyar heyeti sık sık toplanarak yapılacak işleri görüşür ve kararlaştırırlar. Muhtar ve ihtiyar heyetinin işleri şunlardır:

1 — MUHTARIN GÖREVLERİ:

a) **Eğitim işleri:** Mahallede okuma çağına girmiş yani 6-7 yaşını doldurmuş olan kız ve erkek çocukların listesini hazırlayıp İlköğretim Müdürüne verir.

b) **Nüfus işleri:** Yeni doğan çocukları nüfus dairelerine bildirir, ölenlerin nüfus cüzdanlarını alıp nüfus kütüğünden adını sildirir.

c) **Askerlik işleri:** Askerlik çağına girmiş olan erkekleri askerlik şubelerine bildirir. Askerlik, şubelerinin istedikleri bilgileri verir, sivil savunma işlerine yardım eder.

d) **Güvenlik ve maliye işleri:** Mahallede görülen yolsuz ve kanunsuz işleri karakola bildirir, polisçe aranan şüpheli kimseleri yakalatır, vergi memurlarının istedikleri bilgileri verir, evlerde yapılacak aramalarda ve haciz işlerinde memurlarla beraber bulunur.

e) **Sağlık ve seçim işleri:** Bulaşıcı ve salgın hastalıkları hükümete bildirir, bozulmuş kanalizasyon, yıkılma tehlikesi olan yapı, ağaç gibi yerleri belediyeye duyurur, her türlü seçimler için mahalledeki seçmenlerin listesini hazırlar, mahallenin ihtiyaçlarını belediyeye bildirir, istenildiği zaman iyi hal belgesi verir, yardıma muhtaç olanlara fakirlik kâğıdı doldurmak ta görevleri arasındadır.

Muhtar verdiği belgeler karşılığında iş sahiplerinden bir miktar para alır, buna harç denir. Hangi işlerden ne kadar harç alınacağı her yıl valilik tarafından kararlaştırılır.

2 — MAHALLE MUHTAR VE İHTİYAR HEYETİNİN SEÇİLMESİ:

Mahalle muhtarları ve ihtiyar heyeti, mahallede oturan kadın, erkek seçmenlerin serbest ve gizli oylarıyle seçilirler. Mahalle muhtarları seçimleri ile köy muhtarlıkları seçimleri aynı dönemde ve aynı günde **yani Eylül'ün 3. Pazarı günü yapılır.** Bu seçimler dört yılda bir tekrarlanır.

Mahalle muhtarlığı seçimlerinde mahalle halkı ayrı ayrı kâğıtlara olmak şartı ile bir muhtar ile sekiz ihtiyar heyeti üyesinin adlarını yazar, sonra bu iki kâğıdı bir tek zarfın içerisine koyup oy sandığına atar-

seçimlerinde en çok oy alanlar seçilmiş sayılır.

lar. İhtiyar heyetindeki sekiz üyenin dördü asıl, dördü yedektir. Muhtar

3 — KİMLER SEÇMEN OLABİLİR, KİMLER OLAMAZ:

Seçimlerde oy vermek hakkına sahip olan kadın ve erkeklere seçmen denir. Seçmenlerde şu şartlar bulunmalıdır:

a) Mahallede oturan ve 21 yaşını bitiren her Türk seçmendir,

b) Aşağıda yazılı kimseler oy kullanamazlar, fakat bu şartlar kalkınca seçmen olurlar.
   1. Silâh altında bulunan erler, onbaşılar ve kıta çavuşları (her ne sebeple olursa olsun izinli bulunanlar da bu kurala uyarlar),
   2. Askerî öğrenciler.

c) Aşağıda yazılı kişiler de seçmen olamazlar:
   1. Kısıtlı olanlar (kendini idare edemeyecek kadar akıl hastası olanlar),

MAHALLE İHTİYAR HEYETİ TOPLANTI HALİNDE — Mahallemizin işlerini muhtar ve ihtiyar heyeti görür. Muhtarın başkanlığında sık sık toplanır, yapılacak işleri kararlaştırırlar.

2. Kamu hizmetinden yasaklı olanlar (bir mahkeme kararıyle devlet daireleri, belediye ve başka halk hizmetlerinde çalıştırılması yasak edilenler).

4 — KİMLER SEÇİLEBİLİR?

Muhtar ve ihtiyar heyetine seçilmek isteyen kimselere aday denir. Aday olanlarda aranacak şartlar şunlardır:

a) Türk vatandaşı olmalı ve 25 yaşını tamamlamış bulunmalı, seçim gününden önce en az bir yıldan beri o mahallede oturmakta olmalıdır.

b) Türkçe okur yazar olmalıdır,

c) Ana, baba, büyükanne ve büyükbabalar ile kardeşler ve yakın akraba olanlar da heyette birleşemezler.

d) Bir mahkeme kararıyle yüz kızartıcı suçlar, ağır hapis ve kamu hizmetinden mahrumluk cezaları almış olanlar ile kısıtlı olanlar, askerliğini yapmamış olanlar da seçilemezler.

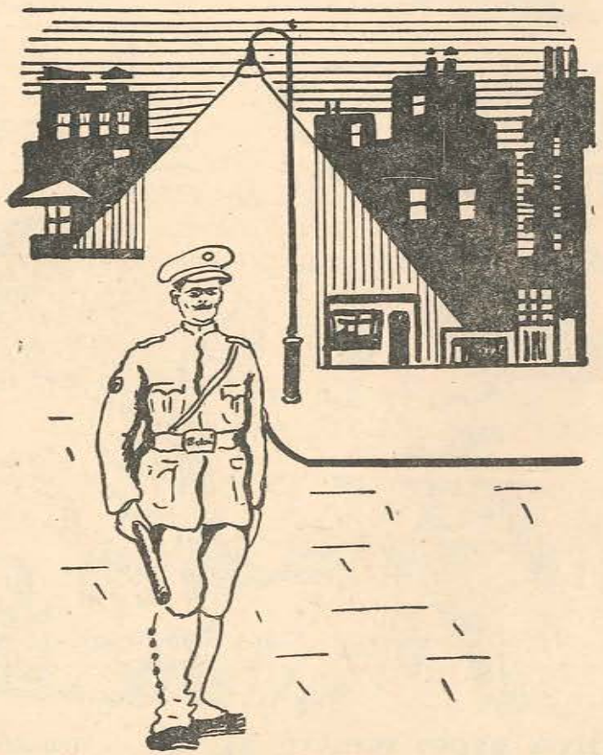

MAHALLE BEKÇİSİ — Geceleri mahalleyi dolaşarak halkın güven içinde rahat etmelerini sağlar, emniyet kuvvetlerine yardım eder.

C. MAHALLE BEKÇİSİ VE GÖREVLERİ

Şehir ve kasabalarda geceleyin mahallenin, dükkânların ve halkın güvenliğini koruyan kimselere mahalle bekçisi denir. Geceleyin karanlık basınca herkes evine çekilip uykuya dalar. Dükkânlar ve mağazalar boş kalır. Hırsız, soyguncu gibi bazı kötü adamlar karanlıktan faydalanarak evleri ve dükkânları soymak isterler. Mahalle bekçileri bu gibi kötü kimselerin fenalıklarını önlemek için durmadan mahalleyi dolaşırlar, halkın gönül rahatlığı ile korkusuzca dinlenmelerini, güvenliklerini sağlarlar.

a) Mahalle bekçilerinin ödevleri akşam karanlık bastıktan sonra başlar, sabaha kadar devam eder. Unutularak açık bırakılan kapıları kapatırlar. Yangın çıkmasını önler. Polis kuvvetlerinin yardımcısıdırlar. Polis karakolları ve mahalle muhtarlarıyle işbirliği ederler. Şüpheli bir durum karşısında düdük çalarak polisi yardıma çağırırlar.

b) Mahalle bekçileri oranın en büyük mülkiye âmiri olan kaymakam veya bucak müdürü tarafından seçilip atanırlar. Bekçi olabilmek için 25 ile 60 yaşları arasında olmak, iyi tanınmış ve yüz kızartıcı suç işlememiş, cezaevinde yatmamış olmak şarttır. Yeni kanuna göre bekçiler ilkokul mezunu ve askerliğini yapmış olacaklardır. Boyları 1,65 ten az olanlar göreve alınmayacaklardır.

c) Bekçiler, kötülere karşı kendilerini korumak için silâh taşırlar. Mahalle halkının hepsini tanırlar. Geceleyin mahalle arasında gezinen şüpheli kimseleri yakından kollarlar. Mahallenin güvenilen ve sevilen adamıdırlar.

ATA SÖZLERİ :

- ★ **Sürüden ayrılanı kurt kapar.**
- ★ **Ismarlama dua kabul olunmaz.**
- ★ **Bir çiçekle yaz olmaz.**
- ★ **Çok konuşan çok yanılır.**

Dersin Özeti:

1 — Mahalle halkı mahallelerini ilgilendiren ortaklaşa işleri yürütmek üzere bir muhtar ile ihtiyar heyeti seçerler; seçimler dört yılda bir belirli günde ve gizli oyla yapılır. Seçilenler mahallenin temsilcileri sayılırlar.

Muhtar heyetin başıdır. Görevi mahallede oturanların nüfus, askerlik, eğitim işlerinde hükümet dairelerine bilgi vermek, mahallenin ihtiyaçlarını ve isteklerini hükümete duyurmaktır.

2 — Mahallede oturan ve 21 yaşını dolduran kadın ve erkek her yurttaş muhtar seçimine katılır. Muhtar ve ihtiyar heyetine seçileceklerin 25 yaşında ve Türkçe okur yazar ve suç işlememiş olmaları lâzımdır. Mahalle bekçisi de geceleri mahalledeki evlerin ve iş yerlerinin güvenliğini koruyan bir görevlidir. Mahallenin polis karakolu ile muhtarına bağlıdırlar.

SORULAR :

1 — Mahallede demokratik yaşayış nasıl olur?
2 — Mahallemizi kimler idare ederler, muhtarın görevleri nelerdir?
3 — Muhtar ve ihtiyar heyetine seçilenlerde aranacak koşullar nelerdir?
4 — Mahalle bekçisinin görevleri nelerdir?

— X —

GENİŞ ÇEVREMİZ

DERSİN KONUSU :

A. Şehir kasaba ve köyler,
B. Geniş çevremizin yönetimi (vali, kaymakam, bucak müdürü),
C. Belediye başkanı.

İNCELEME KONULARI :

1 — Bulunduğunuz şehir ve kasabanın nüfusu ne kadardır, kaç mahallesi vardır?
2 — Bulunduğunuz şehir ve kasabada hükümet konağına giderek hangi dairelerin bulunduğunu öğreniniz.
3 — Belediye binasına giderek ayrıldığı daireleri araştırınız.
4 — Bildiğiniz bir köyde hangi memurların bulunduğunu ve ne iş gördüklerini arkadaşlarınıza anlatınız.
5 — Anlamları öğrenilecek sözler: Temsilci, sıfat, konut, bağımsız, imar ve iskân, savunma, turizm.

A. ŞEHİR, KASABA ve KÖYLER

İçinde yaşadığımız şehir veya kasaba bizim mahallemiz gibi birçok mahallelerin birleşmesiyle meydana gelmiştir. Burada oturan insanlar hem bir mahallenin, hem de bu şehir ve kasabanın halkından sayılırlar. Bu şehir ve kasabalar bizim geniş çevremizi meydana getirirler. Bunların bir kısmı nüfusu çok kalabalık büyük şehirlerdir. İstanbul, Ankara, İzmir büyük şehirlerimizdendir. Bir kısmı da nüfusu daha az olan şehir ve kasabalardır.

Kanunlarımıza göre yurdumuzda nüfusu 20 binden fazla olan yerlere şehir, 20 bin ile 2 bin arasında nüfusu olan yerlere de kasaba denir. İki binden az nüfuslu yerler köy sayılırlar. Türkiyemiz idare bakımından 67 ile, 570 ilçeye ayrılmıştır. İlçeler de ayrıca bucaklara ve köylere bölünmüştür.

Her il yönetimi bakımından ayrı bir birlik meydana getirir. İllerde işleri yürütmek için birbirlerine benzer idare örgütleri kurulmuştur. Bütün iller de Ankara'daki devlet merkezine ve Bakanlıklara bağlıdır. Bu örgütler belirli kanunlara göre kurulur ve çalışırlar.

B. GENİŞ ÇEVREMİZİN YÖNETİMİ

1 — VALİ VE GÖREVLERİ :

Vali, ilin başında bulunan en büyük memurdur. Bu görevi İç İşleri Bakanlığının teklifi ve Bakanlar Kurulu kararı ve Cumhur Başkanının onayı ile atanırlar. Başlıca görev ve yetkileri şunlardır:

a) Bulundukları ilde devletin ve hükümetin temsilcisidirler. Bu sıfatla törenlere ve millî bayramlara başkanlık eder, tebrikleri kabul ederler.

b) Bulundukları il halkının da temsilcisidirler. Bu sıfatla il halkının meydana getirdiği genel meclisi ve özel idare işlerini yürütür, ilin ilerlemesi ve kalkınması için çalışırlar.

c) Başlıca görevleri yönetim işleri, güveni ve düzeni korumak işleri,

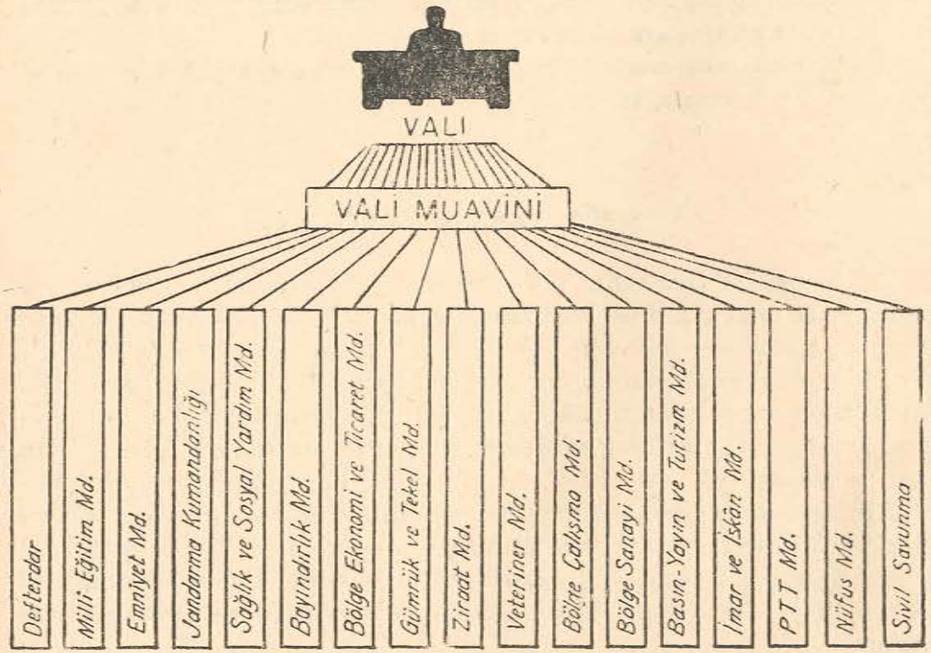

— İllerde bulunan resmî daireleri gösteren şema —

maliye ve adliye işleri olarak üç bölümdür. İlin bu işlerini yürütmek ve ilgili memurlara yaptırmak, yapılan işleri denetlemekle görevlidirler. Bu işlerden dolayı hükümete ve her Bakana karşı sorumludurlar.

d) İl içinde görevli bulunan bütün devlet memurlarının en büyük mülkiye âmiridirler. Devletin kanunlarını halka duyurmak ve uygulamak, Bakanlıklardan gönderilen her türlü yönetmelik ve buyrukları yerine getirmekle görevlidirler.

İllerde bulunan resmî yönetim örgütleri şu müdürlüklerden meydana gelir:

2 — İLLERDE YÖNETİM ÖRGÜTLERİ :

İllerde her Bakanlığın ayrı bir örgütü vardır. Bunların başında birer müdür bulunur. Bu müdürlükler valinin emri altında kendi Bakanlıklarına ilişkin işleri yürütürler. Devlet işlerinin ayrıldığı çeşitli bölümlerin başında bulunan bu müdürlere idare şube başkanı denir. Kanun ve tüzüklere ve validen aldıkları emirlere göre çalışırlar, valiye karşı işlerinden sorumludurlar. Bağlı oldukları Bakanlıklarla yazışmalarını valinin imzasıyle yaparlar.

a) **Defterdarlık;** İl içinde devletin bütün gelir ve giderlerini idare etmek, masraflarını görmek, vergileri toplamak, memur aylıklarını ödemekle görevlidir. **Millî Eğitim müdürlüğü** üniversitelerden ve yüksek okullardan başka bütün okulların ve öğretmenlerin işlerini yürüten bir dairedir. İl içindeki eğitim ve öğretim çalışmalarını düzenler. Millî Eğitim Bakanlığına bağlıdır.

b) **Emniyet müdürlüğü** şehir ve kasabalarda halkın mal, can ve konut güvenini korur, rahat ve huzur içinde çalışmalarını ve yaşamalarını sağlar. Köy ve kırlarda bu işleri jandarma komutanlığı örgütleri yapar. **Sağlık ve Sosyal Yardım müdürlüğü** yurttaşların sağlığını korumak, hastalıkları önlemek, muhtaç ve kimsesizlere yardım etmekle görevlidir. **Bayındırlık müdürlüğü** de yolların, akarsuların, devlet binalarının yapımı ve bakımı işleriyle uğraşır.

c) **Bölge Ticaret ve Ekonomi müdürlüğü** ildeki her çeşit ticaret ve ekonomi işlerinin ilerlemesi için çalışır, türlü ticaret ürünlerinin ve kurumlarının gelişmesini sağlar. İlin gümrük işleriyle her türlü tekel maddelerinin üretim ve dağıtım işlerini **Gümrük ve Tekel müdürlüğü** düzene koyar. Tarım müdürlüğü tarımın ilerlemesi ve gelişmesi, köylüye iyi tohum dağıtımı işleriyle, Veteriner müdürlüğü de hayvan bakımı ve sağlığı işleriyle görevlidir.

d) **Bölge Çalışma Müdürlüğü** ildeki iş yerleriyle işçilerin çalışma ve yaşama koşullarını düzeltmek için uğraşır. **Bölge Sanayi Müdürlüğü**

büyük, küçük endüstri işleriyle, Turizm ve Tanıtma müdürlüğü de içte ve dışta yurdu tanıtmak ve yerli yabancı turistlerin işlerini yürütmekle görevlidir. Yurt içinde herkesin bir ev sahibi olmasını sağlamak, yapı işlerini kolaylaştırmak, göçmenleri yerleştirmek işleriyle de İmar ve İskân müdürlüğü görevlidir. Nüfus müdürlüğü ilde doğum, ölüm gibi her türlü nüfus işleriyle, Posta ve Telgraf müdürlüğü de posta, telgraf ve telefon işlerinin çabuk ve düzenli işlemesiyle meşgul olur.

e) İllerde bulunan mahkemelerle askerî kuruluşlar bağımsız olarak iş görürler. Yalnız yönetim işleri bakımından mahkemeler Adliye Bakanlığına, askerî örgütler de Millî Savunma Bakanlığına bağlıdırlar.

3 — KAYMAKAM VE GÖREVLERİ:

İlçelerin genel idaresinin başında bulunan en büyük devlet memuruna kaymakam denir. Kaymakam bulunduğu ilçede —daha küçük çapta— valinin gördüğü işleri görür. Onlar da valiler gibi İç İşleri Bakanlığının teklifi ve Bakanlar Kurulunun kararı ve Cumhurbaşkanının onayı ile atanırlar. Görevler ve yetkileri şunlardır:

a) Bulunduğu ilçede hükümeti temsil eder. Oranın en büyük mülkiye âmiridir. İlçenin yönetiminden düzen ve güveninden sorumludur.

KÖYLERİMİZ — Halkımızın çoğu köylerde yaşar. Türk köylüsü, köyünü, ocağını sever. Sabahtan akşama kadar tarlasında çalışır. Köylerimizin çoğunda cami ve okul vardır.

b) İlçede kanunların, tüzüklerin ve hükümet buyruklarının uygulanmasını sağlar. Bunların kendisine verdiği yetkileri kullanır.

c) Validen aldığı emirleri yerine getirir. İlçede bulunan adlî ve askerî kuruluşlardan başka bütün memurlar kaymakamın emri altında çalışırlar. Arasıra köyleri dolaşarak halkın ihtiyaçlarını izler. Yapılan işleri yerinde denetler.

d) İllerde bulunan devlet dairelerinden çoğunun ilcede birer memuru bulunur. Bunlar kendi Bakanlıklarıyle ilgili işlere bakarlar. Çoğu müdür adını taşımazlar. Önemli olanlardan birkaçı şunlardır: İlköğretim Müdürü eğitim işlerine, malmüdürü maliye işlerine, tahrirat kâtibi kaymakamlığın yazı işlerine bakarlar. Ayrıca hükümet doktoru, tarım memuru, posta ve telgraf müdürü, emniyet komiseri, jandarma komutanı, veteriner gibi memurlar da vardır.

4 — BUCAK MÜDÜRÜ VE GÖREVLERİ:

İlçeler bucaklara bölünürler. Bir bucak coğrafya ve okonomi nitelikleri bakımından birbirleriyle ilgili kasaba ve köylerden meydana gelir. Bucakların en büyük hükümet memuru ve temsilcisi bucak müdürüdür. İç İşleri Bakanlığı tarafından il emrine verilirler. Vali de iş göreceği bucağı belirtir ve atar.

a) Bucak müdürü, başında bulunduğu bucağın kasaba ve köylerinin yönetiminden ve güvenliğinden sorumludur. Bucaktaki memurlarla işlerin kanun, tüzük ve yönetmeliklere göre yürütülmesini sağlar, kaymakamdan aldığı buyrukları yerine getirir. Memurların çalışmalarını kontrol eder. Bucağını sık sık dolaşarak işlerin iyi yürütülmesine bakar.

b) Bucaklardaki yönetim örgütleri ilçeler kadar büyük değildir. İşlerin gerektirdiği kadar memur vardır. Bunların başlıcaları hekim veya sağlık memuru, tarım ve fen memurları, tapu ve nüfus kâtipleri, posta telgraf memuru, komiser veya karakol komutanı, ebe, okul müdürüdür. Bucak içindeki köylerin muhtarları da bucak müdürüne bağlıdırlar.

C. BELEDİYE BAŞKANI

Çevremizde kurulan yönetim örgütleri arasında belediyeler de vardır. Belediye resmî bir daire ise de kuruluşu, il ve bucak örgütlerinden farklıdır. Şehir ve kasabalarda bulunur. Köylerde yoktur. Bulunduğu yerin halkının ihtiyaçlarıyle uğraşır. Halk tarafından seçimle kurulur. Belediye işlerinin başında bir belediye başkanı bulunur. Kendisine bir meclisle gereği kadar memur yardım eder. İleride belediye hakkında daha geniş bilgiler verilecektir.

ATA SÖZLERİ :

★ **Bugünkü işini yarına bırakma!**
★ **Büyük sözü dinleyen aldanmaz.**
★ **Fidan yaş iken eğilir.**
★ **Hak isteyen başkalarının hakkını tanımalı.**

Dersin Özeti:

1 — Mahallelerin birleşmesi ile köyler, kasabalar ve şehirler meydana gelir.

Yurdumuzda iki bin nüfusa kadar olan topluluğa köy, iki binden yirmi bine kadar olan yerlere kasaba, yirmi binden fazla nüfuslu olan yerlere de şehir denir. Birçok köyler, kasabalar ve şehirlerin toplanmasından meydana gelen birliğe il denilir. İllerin başında vali bulunur. Valiler bir ilin en büyük mülkiye âmiridirler. Devletin, hükümetin temsilcisidirler. Görevleri üç bölümde toplanır: a) Yönetim işleri, b) Güvenlik ve düzeni sağlama işleri, c) Maliye ve adliye işleri.

2 — İllerde valilere yardım etmek üzere her bakanlığın işlerini yürüten bir müdür vardır. Bu müdürlerin başında bulunduğu dairelerde çalışan birçok memur bulunur. Başlıca müdürlükler, Deftardarlık, Milli Eğitim, Emniyet, Sağlık ve Sosyal yardım müdürlükleridir.

3 — İller ilçelere bölünmüştür. İlçenin başında Kaymakam vardır. Valilerden aldıkları emirlere göre yönetim ve güvenlik gibi işleri yürütürler. İlçelerde türlü bakanlıkların işlerini yürüten memurlar vardır. İlçeler bucaklara ayrılır. Bucakların başında bucak müdürü bulunur. Bucak müdürleri de kaymakamlar gibi yönetim, güvenlik, denetim işlerini görürler. Bucak içindeki köy muhtarları bucak müdürüne bağlıdırlar.

SORULAR :

1 — Şehir, kasaba ve köy ayırımı nasıl yapılır?
2 — Valinin görevleri nelerdir?
3 — İllerde yönetim örgütü nasıldır?
4 — Kaymakam ve bucak müdürlerinin görevleri nelerdir?
5 — Belediye örgütü niçin kurulmuştur?

— XI —

ŞEHİR VE KASABALARDA BULUNAN ÇEŞİTLİ KURUMLAR

DERSİN KONUSU :

A. Şehir ve kasabalardaki ekonomi kurumları,
B. » » » yardım kurumları,
C. » » » kültür kurumları,
D. » » » dinlenme ve eğlenme yerleri,
E. Çevremizdeki eski eserler ve anıtlar.

İNCELEME KONULARI :

1 — Şehir ve kasabanızda bulunan bankalarla büyük ticaret evlerinin adlarını öğrenip bir listesini hazırlayınız.
2 — Şehrinizde fakir ve kimsesizlere yardım eden kurum var mıdır, ne gibi yardımlar yapar?
3 — Şehrinizde halka açık olan Halk Eğitim Merkezi, gece kursları, biçki dikiş yurtları varsa sayılarını ve yaptıkları hizmetleri belirtiniz.
4 — Kasabanızda ve bölgenizde bulunan aile bahçeleri, gezinti yerleri ve bağlar var mıdır? Buralardan halk ne şekilde faydalanır?
5 — Çevrenizde ve kasabanızda tarihî eserlerle kalıntılar, anıtlar varsa adlarını bir deftere yazınız, kimlerin eserleri olduğunu öğreniniz.
6 — Sınıfınızda iftihar listesine girenler var mıdır, varsa kimlerdir? Siz de iftihar listesine girmek ister misiniz?
7 — **Anlamları öğrenilecek sözler:** Kredi açmak, senet kırmak, anıt, kalıntı, sözleşme, tevşik, yarı resmî, fitre ve zekât, turist, festival.

A. EKONOMİ KURUMLARI

Şehir ve kasabalarda halkın beraberce faydalandığı veya belirli işleri yapmak üzere kurulmuş olan çeşitli kurumlar vardır. Bunlar arasında

halkın ihtiyacı olan mal ve eşyayı alıp satmak, ticaret işlerini kolaylaştırmak işleriyle uğraşan kurumlara ekonomi kurumları denilir.

Çevremizde bulunan bellibaşlı kurumlar şunlardır:

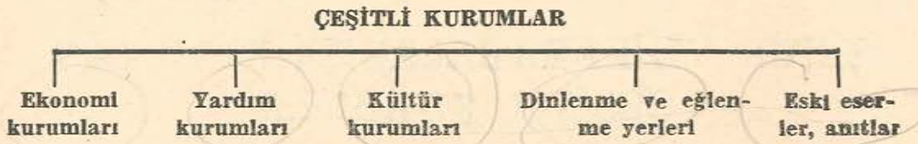

Şehir ve kasabalarda bulunan çeşitli kurumları gösterir şema.

1 — Alışveriş ve iş yerleri:

Halkın muhtaç olduğu her çeşit mal, eşya ve yiyecek şeyleri alıp satan dükkânlar, ticaret evleri, pazarlar; demirci, marangoz, kunduracı, fabrika gibi iş yerleri.

2 — Bankalar:

Para ticareti yapan, yatırılan paraları saklayan ve ihtiyacı olanlara faizle para veren büyük kurumlardır. Tüccara kredi açar. senetleri kırar, büyük ticaret işlerine sermaye yatırırlar.

3 — Ticaret ortaklıkları (şirketleri:)

Birden ziyade iş adamının sermayelerini ve emeklerini birleştirerek ortaklık kurmalarıdır. Ortaklıklar büyük sermaye toplar, büyük ekonomi işleri görürler. Şirketler kanun yolu ile yapılan sözleşmelerle kurulur.

4 — Kooperatifler:

Ortaklarına hizmet ve yardım etmek amacı ile kurulan bir şirkettir. Amacı kâr etmek değildir. Ortakların muhtaç oldukları mal ve eşyayı ucuza mal etmek, ödünç para bulmak, ev yaptırmak, tarım araçları sağlamak gibi hizmetler görür.

B. YARDIM KURUMLARI

Yurttaşlara yardım ve iyilik etmek, kimsesizleri ve yoksulları korumak amacıyle çalışan kurumlardır:

5 — Kızılay Kurumu:

Yurdumuzun en eski ve en faydalı kurumlarından biridir. Okullarda bulunan Kızılay Gençlik Kurulları bu teşkilâtın bir koludur. Genel merkezi Ankara'dır. Deprem, yangın, su baskını, salgın hastalık gibi bir felâket olduğu zaman ilk yardıma koşan Kızılay'dır. Bu işler için hazırlanmış teşkilâtıyle o bölgeye ilâç, hekim, çadır ve yiyecek yetiştirir. Bun-

KIZILAY KURUMU — Kızılay düşkünlerin ve kimsesizlerin dostu, kara günlerde yurttaşların yardımına koşan bir şefkat ve yardım kurumudur.

lardan başka yoksul ve kimsesiz olanlara yiyecek, giyecek, yakacak dağıtır, aşocakları açar. Kara günlerin dostu, kimsesizlerin koruyucusu olan bir şefkat ve yardım ocağıdır. Masraflarını devletten aldığı yardımlar ve okulların, yardımsever yurttaşların verdikleri bağışlarla karşılar Bayramlarda ve ulusal günlerde mektuplara yapıştırılan Kızılay pulları da hayli gelir sağlar.

6 — Çocuk Esirgeme Kurumu:

Anasız, babasız kalmış öksüz ve kimsesiz çocukları alıp bakan ve yetiştiren bir şefkat kurumudur. Pek küçük yaşta olanları çocuk yuvalarında (Kreş) besleyip bakar, okul çağındakileri okutup bir meslek sahibi olmalarına yardım eder. İyilik sever yurttaşların yardımıyle yaşar.

7 — Türk Hava Kurumu :

Ordumuza her çeşit hava silâhları alıp armağan etmek ve gençleri havacılığa teşvik etmek için kurulmuştur. Devletin yardımıyle çalışan yarı resmî bir kurumdur. Türkkuşu denilen kamplarda gençlere uçuş talimleri yaptırır. Dinî bayramlarımızda toplanan kurban derileri, fitre ve zekât paralarıyle devletin yardımları başlıca gelir kaynaklarıdır.

C. KÜLTÜR KURUMLARI

Kültür kurumları halkın bilgisini ve görgüsünü arttırmak, yurttaşlar arasında düşünüş ve duygu birliği sağlamak amacıyle kurulmuştur. Önemli olanları şunlardır:

8 — Kitaplıklar:

Kitaplıklar rahat ve temiz bir yerde faydalı şeyler okuyup öğrenmek isteyenler için açılmıştır. Buralarda eski ve yeni her çeşit kitaplar, dergiler, gazeteler bulunur. İstanbul, Ankara, Bursa gibi bazı yerlerdeki kitaplıklarımız çok zengin ve büyüktür. Küçük kasaba ve köylerde ise okuma odaları vardır. Buraları her gün yurttaşlara açıktır. Her gün okuduğumuz gazeteleri ziyan etmeden sandıklara atınız, bunlar köylü yurttaşlara gönderilir.

9 — Diğer faydalı kurumlar:

Şehir ve kasabalarda halkın faydalandığı başka kurumlar, sergiler, biçki ve dikiş yurtları, gece sanat kursları, konferanslar, spor yurtlarıdır. Halk Eğitim merkezleri ile Halkevleri halka faydalı olan her çeşit bilgileri yaymaya ve öğretmeye çalışırlar. Türk büyüklerini tanıtır, millî günlerde toplantılar yaparlar. Biçki yurtlarında ve sanat kurslarında gençler hayatlarını kazanacak bir meslek edinirler.

D. DİNLENME ve EĞLENME YERLERİ

Çalışan insanların temiz ve rahat bir şekilde dinlenmek ve eğlenmek hakkıdır. Dinlenen insan, ertesi günü daha verimli ve iyi çalışır. Bunu sağlayan yerler şunlardır:

10 — Sinema, tiyatro ve konserler:

Konuları iyi seçilmiş sinema ve tiyatrolar, insanı hem eğlendirir, hem de faydalı şeyler öğretir. Konserler ise zihnin açılmasına ve yükselmesine hizmet ederler. Çocukların böyle yerlere aileleriyle birlikte gitmeleri, başkalarını rahatsız etmemeye dikkat etmeleri lâzımdır. Oyun yerlerine, kahvelere gençlerin gitmeleri doğru değildir.

11 — Bahçeler, parklar, mesireler:

İyi havalarda en iyi eğlenme ve dinlenme yerleri bahçeler ve parklardır. Buralarda insanın kafası dinlenir, temiz havadan vücut faydalanır. Kasaba yakınlarında bulunan mesireler de çok faydalıdır. Burada çocuklar oynamak için geniş alanlar bulurlar. Ancak bu eğlenmenin temiz ve terbiyeli bir şekilde olması, etrafın kirletilmemesi lâzımdır.

12 — Kamplar:

Yaz mevsiminde deniz kenarlarında veyahut ormanlık, dağlık bölgelerde dinlenme ve tatil kampları kurulur. Bunlar herkes için çok faydalı ve dinlendirici yerlerdir. Kamplarda her çeşit sporlar, eğlenceler, gezintiler yapılır. Bir kısmında yabancı dil, yüzme, kürek çekme, tenis, futbol öğrenilir. Son yıllarda birçok şehirlerde çocuklar için çocuk bahçeleri açılmıştır. Buralarda yaz, kış çocuklara faydalı oyunlar ve sporlar öğretilir.

13 — Turizm:

Yurdumuzun görülmeğe değer, tarih ve coğrafya bakımından önemli bölgeleri çoktur. Buralara turizm kurulları tarafından toplu gezintiler tertip edilir. Bazen de okullar gruplar halinde gezintiler yaparlar. Gezintiler deniz ve kara yollarıyle olur. Bu geziler insana birçok şeyler öğrettiği gibi, memleketi tanımak ve sevmek bakımından da çok faydalıdır. Geziler en iyi dinlenme ve eğlenme yoludur. Yabancı memleketlerden de her yıl yurdumuza binlerce turist gelir. Turistler memlekete büyük gelir sağlarlar. Bazı bölgelerimiz daha şimdiden turizm gelirleriyle kalkınmaya başlamıştır. Onun için bölgemizi gezmeğe gelen turistlere kolaylık ve güler yüz göstermeli ve her türlü yardımı yapmalıyız.

E. ESKİ ESERLER ve ANITLAR

14 — Eski eserler, Anıtlar:

Yurdumuz eski eserler ve anıtlar bakımından dünyanın en zengin köşelerinden biridir. Anadolu'da yaşayan eski uygarlıkların bıraktıkları şehir kalıntıları, heykeller, yollar, köprüler bir hazine halinde topraklarımızda yatmaktadır. Selçuk ve Osmanlı Türklerinin yaptıkları camiler, saraylar, medreseler onlardan bize kalmış olan değerli anıtlardır. Bu eserlerden taşınabilenler müzelere konulmuştur. Taşınamayan kaleler, yollar, hanlar, tiyatrolar ise oldukları yerlerde muhafaza edilmektedir. Bu eserler ve anıtlar dünyada eşi bulunmayacak derecede değerli ve güzeldirler. Her Türk bu eserlerin sahibi olmakla öğünebilir. Bu eserlerin önemini ve değerini bilmeyen bazı kimseler, heykelleri kırar, duvarları sökerler, taşlarını alıp yapılarda kullanmak isterler. Bu hareket büyük bir suçtur. Bu fenalığı gören ve haber alan yurttaşların buna engel olmaları ve derhal ilgili memurlara haber vermeleri lâzımdır. Bâzı kimseler de kalıntıların ve kalelerin içinde ateş yakarlar, koyun ve keçi sü-

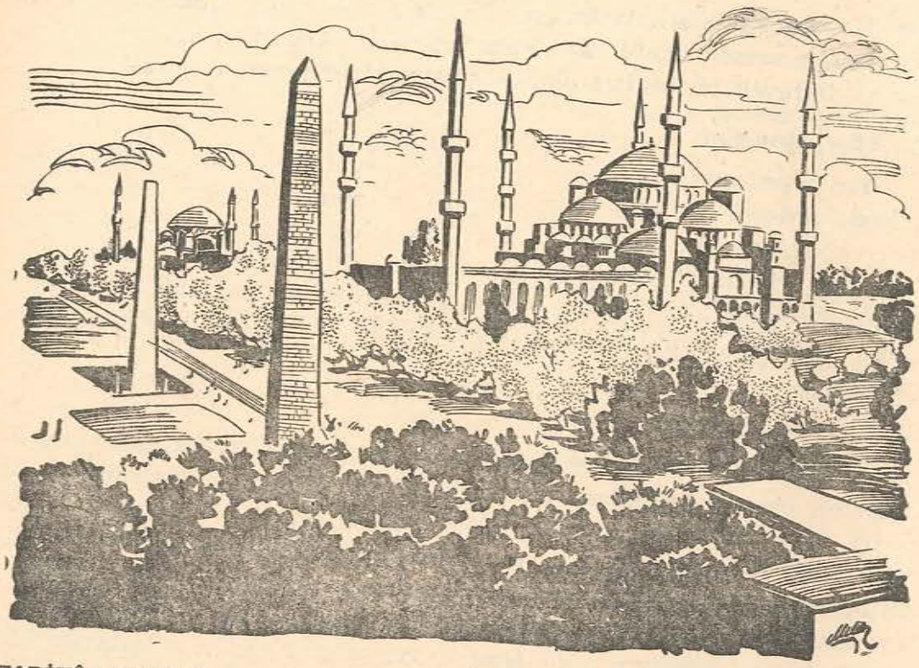

TARİHÎ ANITLARIMIZ — Yurdumuz Türkün ölmez eserleri ve anıtlariyle doludur. İstanbul'da bulunan Sultanahmet camiinin büyüklüğü ve güzelliği karşısında hepimizin göğsü iftiharla dolar.

rülerini dolaştırırlar. Bunlar anıtların bozulmasına ve kirlenmesine sebep olan kötü davranışlardır.

Eski eserlere ve anıtlara zarar verenlerin çoğu onların değerlerini ve ne olduklarını bilmeyen kimselerdir. Bunun için yurttaşlara çevrelerinde bulunan eski eserlerin ve anıtların değerini iyi tanıtmalı ve bilmeyenlere anlatmalı ve sevdirmelidir.

Bazen de bir bölge tarihî eserler yüzünden dünyaca meşhur olur. Burayı ziyarete gelen turistler sayesinde pek çok kazanç sağlar. Meselâ Ege bölgesinde Efes, Bergama böyledir.

Tarihî eserler ve anıtlar, bize dedelerimizin bıraktıkları uygarlık eserlerini, yaptıkları büyük işleri gösterir. Bütün dünyaya Türklerin büyüklüğünü, sanat ve ilim alanındaki yüksekliğini anlatır. Bizi bütün dünyaya tanıtır ve sevdirir.

Turizm Bakanlığı her yıl binlerce broşür hazırlayarak yabancı memleketlere dağıtır, bazı yerlerde festivaller yapar. Yurdumuzun coğrafya ve tarih bakımından güzelliklerini dünyaya tanıtır. Dünyanın her tarafından yurdumuza turist gelmesini sağlar.

ATA SÖZLERİ :

- ★ **Vakit nakittir.**
- ★ **Bir topluluğun uygarlığı şehirlerinin bakımıyle ölçülür.**
- ★ **Daima iyiye, güzele, doğruya!**
- ★ **Zararın neresinden dönülürse kâr oradan başlar.**

Dersin Özeti:

1 — Şehir ve kasabalarda halkın türlü ihtiyaçlarını karşılamak üzere birtakım kurumlar vardır. Bunların başlıcaları şunlardır:

2 — Ekonomi kurumları. Alışveriş yerleri ile bankalar ticaret ortaklıkları, kooperatifler ve halkın yiyecek, giyecek gibi ihtiyaçlarını sağlayan yerlerdir. Yardım kurumları ise Kızılay, Çocuk Esirgeme, Hava Kurumu gibi kuruluşlardır. Bu kurumlar iyilik sever kimselerden yardım toplar, yoksul ve kimsesizlere yardım ederler.

3 — Kültür kurumları kitaplıklar, halk eğitim merkezleri, Halkevleri, kurslar ve biçki yurtlarıdır. Buralarda herkesin ihtiyacına göre dersler verilir, sanat öğretilir.

Dinlenme ve eğlenme yerleri sinema ve tiyatrolar ile bahçeler parklar, stadyumlar ve yaz kamplarıdır. Memleket içi ve dışı gezintiler için ayrıca turizm kuruluşları vardır, bu kuruluşlar, eski eserlerimizi ve yurt güzelliklerimizi yerli ve yabancılara tanıtır. Yurdumuza çok sayıda turist gelmesini sağlar.

SORULAR :

1 — Şehir ve kasabalarda bulunan ekonomi kurumları hangileridir?
2 — Şehir ve kasabalardaki yardım kurumlarını anlatınız.
3 — Kültür kurumları hangileridir, yaptıkları hizmetler nelerdir?
4 — Başlıca dinlenme ve eğlenme yerleri hakkında bildiklerinizi söyleyiniz.
5 — Eski eserler ve anıtlar bakımından yurdumuzun önemi nedir?
6 — Turistik değeri olan bölgelerimizi sayınız.

— XII —

MEMURLAR

DERSİN KONUSU :

A. Memur, memur olma şartları, memurlara saygı,
B. Memurların hak ve görevleri,
C. Emniyet memurları.

İNCELEME KONULARI :

1 — Arkadaşlarınız arasında babası memur olanlar varsa dairesini ve gördüğü işi öğreniniz.
2 — Bir hükûmet dairesine işi düşen arkadaşınız varsa gördüklerini, yaptıklarını sınıfta anlatsın.
3 — Hangi memurlar resmî üniforma taşırlar, bunun sebepleri nelerdir?
4 — Görevini kötüye kullanan bir memurun vereceği zararları tartışınız.
5 — Dairelerde memurların iş görme saatleri nedir?
6 — **Anlamları öğrenilecek sözler:** Üniforma, umumî yer, özel, yetki, istifa, kadro, tedavi, nakil, siyasî, demeç, grev, sendika, kusur, rüşvet, iltimas, devriye gezmek, vak'a.

A. MEMUR ve HİZMETLİ, MEMUR OLMA ŞARTLARI

1) Devlet hizmetinde çalışmak resmî bir görev yapmaktır. Bir kimsenin evine ekmek alması özel bir hizmettir. Fakat bir kimsenin bir devlet dairesinde kendine verilen halk işlerini yapması resmî bir vazifedir. Memur belirli devlet işlerini görmek ve yürütmek görev ve yetkisine sahip olan kimsedir .

Devlet memurları memur ve hizmetli adıyle ikiye ayrılırlar. Asıl memur, resmî bir sicile kayıtlı olan, genel veya özel bütçelerden maaş (aylık) alan kimsedir. Memurların aylıkları ay başında peşin olarak verilir.

2) Yine memur gibi devlet işlerini gören, fakat genel sicile yazılı olmayan, maaş yerine ücret alan kimselere hizmetli denir. Hizmetliler öteki memurlara tanınan bazı haklardan faydalanamazlar. Görevleri geçicidir.

Subaylar, öğretmenler, hâkimler devlet memurudurlar; gündelikle teknik işlerde çalıştırılan mimar ve mühendislerle avukat, işçi, odacı, kolcu gibi kimseler de hizmetli sayılırlar.

DEVLET DAİRELERİNDE ÇALIŞAN MEMURLAR — Memurlar her gün sabahtan akşama kadar halkın işlerini görür, işlerin doğru ve çabuk yürümesini sağlarlar.

3) Memur ve hizmetli genel halk işlerini görürler, devletle halk arasındaki ilişkileri sağlarlar. Görevlerini resmî devlet binalarında görürler. Her memur âmirine itaat etmek kendine ayrılan işi zamanında yapmakla görevlidir. Devlet dairelerine müracaatlar yazılı kâğıtlarla yapılır, bunlara (dilekçe) denir.

1 — MEMUR OLMA KOŞULLARI :

Memurların işe alınmaları ile hak ve görevleri ayrı bir kanunla gösterilmiştir. Buna memurlar kanunu denir. Bu kanuna göre memur olacak kimsede aranan şartlar şunlardır:

1) İyi ahlâklı olmalı, hırsızlık, dolandırıcılık gibi yüz kızartıcı suçlarla cezalandırılmış olmamalıdır.

2) Bir mahkeme kararıyle devlet hizmetlerinden yasaklı olmamalı ve en az orta derecede öğrenim yapmış olmalıdır.

3) Bulaşıcı veya görevini yapmaya engel olacak vücut ve akıl hastalıkları olmamalı, askerliğini yapmış olmalıdır.

Bu şartları taşıyan her Türk vatandaşı memur olabilir. Memurlar ya Bakanlar tarafından yahut valiler tarafından bu işe atanırlar. Bunlar özel kanunlarda gösterilmiştir.

Memurluğa alınanlar altı aydan iki yıla kadar bir deneme süresi geçirirler. Buna staj devresi denir. Bu zaman içinde dairesinin amirleri tarafından işini yapabileceğine kanaat getirilenler memur kadrosuna alınırlar. Yapamayacağı anlaşılanların görevlerine son verilir.

2 — MEMURLARA SAYGI GÖSTERMEK :

Devlet memurları her şeyden önce bizim gibi şeref ve onur sahibi bir yurttaştır. Öteki yurttaşlar gibi onun da başkalarından nezaket ve saygı görmek hakkı vardır. Bundan başka memurlar orta veya yüksek öğrenim yapmış aydın kimselerdir. Birçoğu uzun yıllar devlet hizmetinde bulunmuş, tecrübe görmüş insanlardır. Kamu hizmetleri, halkın düzen ve güven içinde yaşamasını sağlayan işlerdir. Bu işleri görenler kendilerini yurt ve ulus hizmetine adamış olan fedakâr insanlardır. Bu sebeple devlet memurlarına karşı son derecede saygılı ve nezaketli davranmamız lâzımdır.

Bir iş için kendisine baş vurduğumuz zaman lûtfen ve rica ederim sözleriyle isteğimizi bildirmeli, kaba ve sert hareketlerle gönül kırmamalıdır. İsteklerimizi kısa sözlerle anlatmalı, memurun açıklamasını dikkatle dinlemelidir. Bazılarının yaptıkları gibi haksız yere memurlarla tartışmak, lâfı uzatarak memurun vaktini almak saygısızlıktır. Bazı kimseler de kanunları iyi bilmedikleri halde dediklerini yaptırmak için memurlara çıkışır, gürültü ederler. Bu gibi hareketler de çirkin ve kötü davranışlardır. Memurlara işleri başında veya dışarda daima saygı ve sevgi göstermeli, onları bizim işimizi fedakârlıkla yürütmeğe çalışan değerli bir yurttaş olarak tanımalıdır.

B. MEMURLARIN HAK ve GÖREVLERİ

Memur bütün hayatını devlet hizmetinde geçirmeğe karar vermiş olan kimsedir. Onların işlerini gönül rahatlığı ve güven içinde yapabilmeleri için kanunlarımız kendilerine bazı haklar tanımıştır:

1) Maaş (aylık) : Her memura kendisinin ve ailesinin geçimini sağlamak üzere ay başında peşin olarak devletçe ödenen paradır. Aylıklar memurun hizmet yılına, derecesine göre barem denilen bir cetvel gere-

ğince verilir. Hizmetliler bareme girmezler. Aylıklarını ay sonunda alırlar.

2) Ödenekler: Bir memur teftiş ve kontrol için yurt içinde ve dışında dolaştığı yahut bir iş ile bir yere gönderildiği veya bulunduğu yerden başka yerdeki bir göreve atandığı zaman aylıklarından başka ayrıca kendisine yol parası ve gündelik verilir. Başka göreve atanmış olanlara bakmaya mecbur olduğu aile bireyleri için de ayrıca yol parası ve gündelik ödenir.

3) İzin ve hastalık: Her memurun senede bir ay dinlenme izni vardır. İzinli zamanında da aylığını tam olarak alır, fakat başka ödenek verilmez. Hasta olan memurlar ile aile bireyleri devlet hastanelerinde parasız bakılırlar. Hastalıkları devlet hastahanelerinden başka yerlerde bakılmasını gerektiriyorsa, bakım masrafları ve ilâç paraları devletçe ödenir. Hastalık zamanında da izinli sayılırlar.

4) Emekli, dul ve yetim aylıkları: Memur belirli bir hizmet yılından sonra kendi isteğiyle veya bağlı olduğu Bakanlık ve kurul tarafından emekliye ayrılır. Emekli Sandığı denilen resmî bir kurum tarafından son aldığı maaşa ve hizmet yıllarına göre kendisine bir aylık bağlanır. Buna emekli aylığı denir. Ayrıca bir ikramiye ödenir. Emekli öldükten sonra bu aylık geri kalan dul eşine ve çocuklarına verilir. Bunlara da dul ve yetim aylıkları denir.

5) İkramiye ve tazminat: Memurlara ve hizmetlilere geçimlerine yardım olmak üzere aylıklarından ayrı olarak verilen paralardır. Evli olanlara maaşından başka çocuk başına ayda 10 lira ödenir. Ailesi içinde doğum, ölüm hallerinde ayrıca tazminat adı altında bir para verilir.

6) Terfi ve nakil: Memurlar âmirleri tarafından sebepsiz olarak işten çıkarılamazlar. Görevini başarı ile yaptığı anlaşılan bir memur her üç yılda bir, daha üst maaşa geçer. Yahut daha üst bir göreve atanır. Buna terfi denir. Kanunda yazılı sebeplere dayanmak şartıyle memur hizmet gördüğü yerden başka bir yere naklini isteyebilir. Memur isterse görevinden istifa edebilir.

3 — MEMURLARA YASAK OLAN İŞLER :

a) Memurlar, kanunda ticaret adı altında toplanan işleri yapamazlar. Yani sürekli olarak dükkân ve ticarethane açıp alışveriş yapamazlar. Esnaflık edemezler. Yalnız kendi toprak ve bahçelerini işletebilirler.

b) Siyasî partilere giremez ve çalışamaz. Siyasî türden yazı yazamaz, demeç veremezler. Yalnız hayır ve kültür cemiyetlerinde çalışabilirler.

c) Toplu şekilde grev (işi bırakmak) yapamazlar, fakat sendika kurabilirler.

d) Dairesine iş için gelenlerden ödünç para alamaz, hakaret ve kötü muamele edemezler.

e) Görevleri sırasında öğrendikleri devlet sırlarını etrafa yayamazlar.

4 — MEMURLARIN CEZALANDIRILMALARI :

Ödevlerinde kusur işleyen memurlar kanunda gösterilen cezalarla cezalandırılırlar.

Örneğin kendisine işi için gelen kimselerden para alan (rüşvet), iş sahiplerine hakaret ve kötü muamele eden, işini iyi görmeyen veyahut âmirlerine karşı gelen memurlar için soruşturma yapılır. Suç işlediği anlaşılırsa bağlı olduğu Bakanlığın disiplin kurulunca cezaya çarptırılır. İşlediği suç ağır ise mahkemeye de verilir. Memurlara ihtar, tenbih, maaş kesme, derece indirme, Bakanlık emrine alma, memurluktan çıkarma cezaları verilir. Bu cezalar siciline işlenir ve terfi etmesine engel olur.

5 — MEMUR DİSİPLİNİ :

Memurlar bulundukları bölgelerde devletin ve hükümetin bir öğesi sayılırlar. Bu sebeple her bakımdan hal ve gidişleriyle yurttaşlara örnek olmaya, onur ve şereflerini korumaya mecburdurlar. Herkesin yaptığını bir memur yapamaz. Resmî hayatı kadar özel yaşayışı da temiz ve dürüst olmalıdır.

a) Memur iş günlerinde vaktinde işinin başında bulunmalı, iş için gelen yurttaşların işlerini geciktirmeden görmelidir. İş zamanında çay, sigara içmek, lâkırdıya dalarak yurttaşları bekletmek doğru değildir. Memur yurttaşlara hizmet etmekten zevk almalı, iş sahiplerine nezaketle muamele etmeli, kanun çerçevesinde bütün kolaylığı göstermelidir.

b) Görevini yaparken kanun ve tüzüklere göre iş görmeli, iltimas ve haksızlık yapmaktan kaçınmalıdır. Kanunsuz ve haksız işler yapan memur hem kendini, hem de bağlı olduğu örgütü küçültür. Memur üstlerine ve arkadaşlarına da saygı ve sevgi göstermeli, aldığı emirleri dikkatle yapmalıdır. Eline gelen evrakı (kâğıtları) ve dosyaları dikkatle incelemeli, kayıtlarını iyi ve düzgün bir şekilde yapmalıdır. Dikkatsiz ve eksik yapılan işler yurttaşları zor duruma düşürür. İşlerin uzamasına ve şikâyetlere sebep olur. Halka zorluk çıkaran, kaba muamele eden memurlar onların Cumhuriyete ve demokrasiye olan sevgilerini azaltır. Kendisini de sorumlu duruma sokarlar.

C. EMNİYET MEMURLARI

1) Emniyet memurları **polis ve jandarmalardır.** Bunlar devlet memurları arasında görevleri ve teşkilâtı bakımından ayrı bir grup meydana getirirler. Görevleri yurttaşların güven içinde yaşamalarını ve çalışmalarını sağlamak, onların mallarına, canlarına ve haklarına yapılacak saldırıları önlemektir. Şehir kasaba ve köylerde, karakollarda bulunur, silâh taşırlar. Kanun ve düzen tanımayan, yurttaşların rahat ve güvenliklerini bozan kimselere karşı gerektiği zaman zor kullanırlar. Görevleri gece, gündüz devam eder. Özel bir üniforma taşırlar, sıkı bir disiplin altında yaşarlar.

2) Görevleri iki bölümde toplanır: **Fenalıkların yapılmasını önlemek, fenalık yapanları yakalayıp adalete teslim etmek.**

Polis ve jandarma belirli yerlerde nöbet tutarlar, geceleri durmadan dolaşırlar. Kalabalık olan yerlerde devriye gezerler. Halkın rahat ve dirliğini bozan, gürültü ve rezalet çıkaranların hareketlerini önlerler. Yardım isteyenlerin yardımlarına koşarlar. Büyük şehirlerde ve yollarda trafik işlerini düzene koyarlar. Devlet dairelerini, cezaevlerini beklerler. Bir yerde kavga, gürültü gibi uygunsuz bir durum olduğu zaman oraya koşarlar. Emniyet kuvvetlerinin meydana çıkması birçok kötü kimseleri korkutup sindirir, tasarladıkları fenalıkları yapmalarına engel olur. Durumlarından şüphe edilen kimseleri sezdirmeden izler ve fenalık yapmasına meydan vermezler. Emniyet kuvvetlerinin en önemli ödevi bu önleyici tedbirlerdir.

3) Yaralamak, dövmek, hırsızlık, dolandırıcılık gibi vakalardan sonra suçluları arayıp bulmak, yakalayıp adalete teslim etmek, yolsuz bir olay olduğu zaman ilk soruşturmaları yapmak da emniyet kuvvetlerinin ödevlerindendir. Mahkemelerden ve Cumhuriyet savcılarından aldıkları emirleri yerine getirirler. Buna da adlî görev denir. Emniyet memurları yurdun en ıssız köşelerinde iş görür, en tehlikeli durumlarda ortaya atılırlar. Bu yüzden bazen hayatlarını bile tehlikeye koyarlar. Bunun için her vatandaş polis ve jandarmaya elinden geldiği kadar yardım etmeli ve emirlerini severek yerine getirmelidir.

ATA SÖZLERİ :

- ★ **Aldatan aldanır.**
- ★ **Memurlar demokrasinin işçileridir.**
- ★ **Halka hizmet kişinin şerefini arttırır.**
- ★ **Adaletin kestiği parmak acımaz.**

Dersin Özeti:

1 — Memur belirli bir devlet işini görmek ve yürütmekle görevli olan ve bunun karşılığında devletten aylık alan kimsedir. Bir kimsenin memur olması için en az ortaokulu bitirmiş, askerliğini yapmış, iyi ahlâklı ve bir mahkemece mahkûm edilmemiş olması lâzımdır. Her yurttaşın türlü sebeplerle devlet dairelerine işi düşer. Bu işler için baş vurulan memurlara karşı kabalık ve saygısızlık yapmamalıdır. Memurların da halka güler yüz göstermeleri işlerini kolaylaştırmaları lâzımdır.

2 — Memurlar bulundukları görevde hizmet yıllarına ve öğrenim derecelerine göre her ay peşin aylık alırlar. Hizmet yılları arttıkça veya işlerinde üstün başarı gösterdikçe terfi ederler. Belirli bir hizmet yılından sonra memur emekliye ayrılır ve kendisine emekli aylığı bağlanır. Ölümünde ailesine dul ve yetim aylığı verilir. Buna karşılık memurlar ticaret yapamaz, siyasî partilere giremez ve iş sahiplerinden para isteyemezler.

3 — Memurların hak ve görevleri kanun ile belirtilir; memurlar bu kanunda yasak edilen işleri yaparlarsa ceza görürler. Memurlar arasında emniyet memurları denilen polis ve jandarma gece gündüz iş başında bulunurlar.

SORULAR :

1 — Memur ve hizmetli kime derler? Aralarındaki farkı gösteriniz.
2 — Memur olma şartları nelerdir?
3 — Memurların başlıca hak ve görevleri nelerdir?
4 — Memurlara verilen cezalar ile yapması yasak olan işler hangileridir?
5 — Memur disiplini ne demektir? Açıklayınız.
6 — Emniyet memurları ne iş görüler, diğer memurlardan farkları nedir?

— XIII —

TRAFİK KURALLARI

— I —

DERSİN KONUSU :

A. Trafik bilgisinin önemi ve yayaların hareketleri,
B. Işıklı ve ışıksız kavşaklardan nasıl geçmelidir?
C. Yer çizgileri,
D. Bisiklete binmek.

İNCELEME KONULARI :

1 — Okulunuza gelip giderken taşıtlara biner misiniz? Bindiğiniz taşıtları kim idare eder Hangi yollardan geçer?
2 — Bulunduğunuz şehir ve kasabada en işlek caddeler hangileridir? Hangi saatlerde daha kalabalık olur?
3 — Şehir ve kasabanız içinde işleyen taşıtlar nelerdir? Cinslerine göre bir listesini hazırlayınız.
4 — Trafik polisleri ne iş görürler? Bu polislerin işaretlerini, üniformalarını ve gördükleri işleri inceleyiniz.
5 — Trafik hareketlerine alışmak için sınıfça bir trafik oyuncağı alınız, üzerinde deneyler yapınız. Karayolları Genel Müdürlüğünce hazırlanan trafik takvimlerinden bir iki tane bulup sınıfa asınız.
6 — Şehir ve kasabanızda yer çizgileri ve ışıklı lâmbalar varsa bunları yerinde inceleyiniz ve resimlerini yapınız.
7 — Gazetelerde yayınlanan trafik kazalarıyle ilgili havadisleri ve resimleri toplayıp bir dosya yapınız. Bir kısmını sınıfın bir köşesine asınız.
8 — **Anlamları öğrenilecek sözler:** Taşıt, kavşak, banket, motorlu vasıtalar, parke, park yapmak, viraj, doğrultu.

A. TRAFİK BİLGİSİNİN ÖNEMİ ve YAYALARIN HAREKETLERİ

1 — TRAFİK BİLGİSİNİN ÖNEMİ :

Bulunduğunuz şehir ve kasabanın içinde birçok sokaklar ve caddeler vardır. Bu sokaklarda her gün binlerce insan ve taşıtlar gelip geçerler. Bundan başka yurdun bütün kasaba, şehir ve köyleri arasında da gece

gündüz çeşitli taşıtlar işlerler. Şehirler ve kasabalar içinde veya şehirler arasında bulunan asfalta, parke yollara, şoselere ve toprak yollara, kara yolları denilir. **Trafik sözü bu kara yollarında yayaların, hayvanların, makinalı ve makinasız taşıtların hal ve hareketlerini bildiren bir terimdir.** Hal ve hareket sözünden de yaya yürüyen insanların ve bütün taşıtların herkese açık olan yollarda gidip gelmek, durmak, dönmek gibi türlü durumlarını anlamalıdır.

Her gün okuluna yaya veya otobüsle gidip gelen bir öğrencinin hareketleri trafik olayıdır. Fakat kendi tarlasında ve evinin bahçesinde dolaşan bir kimsenin hareketi trafik değildir. Çünkü bu hareketler herkese açık olmayan özel bir yerde yapılmıştır.

Şehirlerimizde ve yurt içinde son yıllarda taşıtlar çoğalmış, trafik hareketleri artmıştır. Bu artışla birlikte trafik kazaları da korkulacak derecede artmaya başlamıştır. Kazaların birçoğu trafik kurallarını iyi bilmemekten veya dikkatsizlikten ileri gelir. Onun için trafik bilgileri herkesi ilgilendirir ve çok önemlidir. Gündüzleri dışarda dolaşan, gezinen ve oynayan çocuklar için ise bu bilgiler daha çok lâzımdır. Şimdi trafikle ilgili önemli kuralları görelim:

2 — YAYALARIN HAREKETLERİ :

Halkın çoğu yaya olarak işlerine gidip gelirler. Çocuklar da boş zamanlarında sokakta dolaşmayı ve oynamayı severler. Halkın çoğunluğunu meydana getiren yayalar trafik kurallarına uygun hareket ederlerse kazalar azalır, trafik işleri daha düzgün olur. Yaya yürüyen kimselerin uymaları lâzım gelen temel kurallar şunlardır:

a) Yaya yürüyenler daima yaya kaldırımlarının üstünden yürümelidirler. Yaya kaldırımı yoksa duvar kenarından gitmelidirler. Yaya kaldırımı dar olur da karşıdan gelen birisine yol vermek lâzım gelirse arkasına baktıktan sonra yola inip tekrar kaldırıma çıkmalıdır.

b) Herkes gidiş doğrultusunun daima sağında yürümelidir. Bazı kalabalık caddelerde aynı kaldırımda karşıdan gelenler de kendi sağlarından yürürlerse karışıklık olmaz. İki taraf birbirine çarpmadan kolayca yollarına devam ederler.

c) Yaya kaldırımlarında üç dört kişinin kol kola girip beraber yürümeleri, yahut ayak üstünde toplanıp konuşmaya dalmaları, başkalarına çarpacak kadar büyük denkler taşımaları çok zararlıdır. Bunu yapanlar diğer yolcuların geçmelerine engel olurlar. Onları taşıtların geçtiği yola inmeğe mecbur ederek kazalara sebep olurlar.

d) Şehir içinde ve dışında yürüyenler yaya kaldırımı yoksa yolun solundan veya banketlerden (yollarda hendeklerle asıl yol arasında kalan toprak parçası) gitmelidirler. Bu suretle karşıdan gelen vasıta yolcuyu, yolcu da vasıtayı kolay görür.

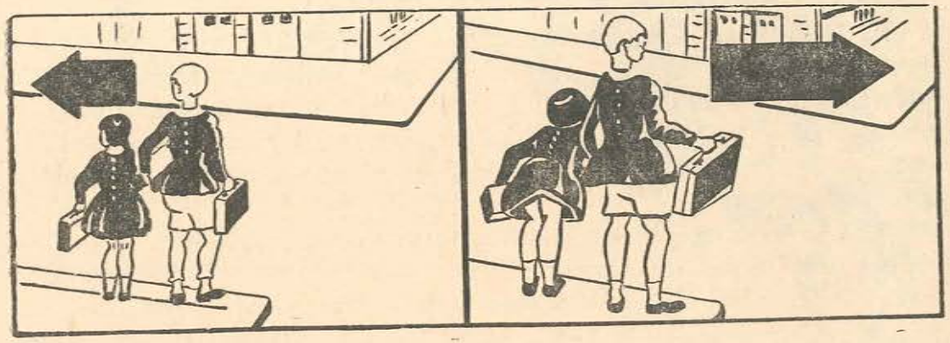

1 — Köşe başında durup önce sola bakınız!

2 — Sonra sağa bakınız!

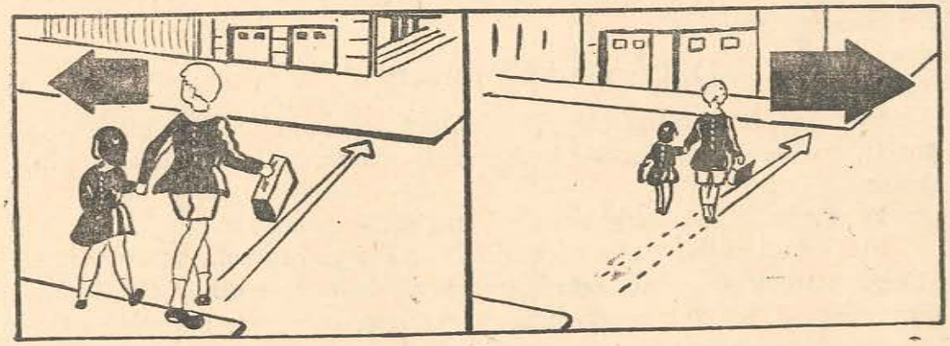

3 — Tekrar sola bakarak hızlı yürüyünüz!

4 — Yolun ortasında tekrar sağa bakınız!

Bir yaya kaldırımından karşıya nasıl geçersiniz?

e) Bir yaya kaldırımından karşıdaki kaldırıma mutlaka yaya geçitlerinden geçmelidir. Bu geçitler yolların üstünde çiviler, renkli taşlarla veya beyaz çizgilerle gösterilmiştir. Yaya geçitleri yoksa köşe başlarına kadar gidip oradan karşıya geçmelidir. Yukarıdaki resimler size yapılacak en uygun geçişi gösteriyor.

B. IŞIKLI ve IŞIKSIZ KAVŞAKLARDAN NASIL GEÇMELİDİR?

İki veya daha çok yolun birleştikleri ve kesiştikleri yerlere kavşak denilir. Kavşak alanlarının ortasındaki direk üstünde birtakım renkli ışıklar yanar. Bunlar trafik kontrol ışıklarıdır. Yayaların ve taşıt kullananların bu ışıkların manalarını bilmeleri ve ona göre hareket etmeleri gereklidir.

3 — IŞIKLI KAVŞAKLARDA TRAFİK :

a) Trafikte 3 çeşit ışık kullanılır: Yeşil, kırmızı, sarı.

Yoldan geçeceklere karşı olan lambada yeşil ışık yanarsa durmadan geçilir, fakat koşulmaz. Kırmızı ışık yanıyorsa yol trafiğe kapalı demektir. Yol boş da olsa durup beklemelidir. Sarı ışık uyarma işaretidir. Yeşilden sonra yanar, yolun kapanmak üzere olduğunu bildirir. Geçecekler çabuk geçmelidir.

b) Bazen kalabalık kavşaklarda yazılı ışıklar da bulunur. Yayaların hareketlerini yazılı olarak bildirir. Büyük şehirlerde ışıklar bazen aralıklı olarak yanıp sönerler. Kırmızı ışık aralıklı yanıp sönerse dur demektir. Sarı ışık aralıklı yanıp sönerse oradan dikkatli olarak geçileceğini bildirir.

c) Kavşaklarda trafik polisi varsa onun işaretlerine bakılır. Işıklarda bazen bozukluk olabilir. Onun için ışıktan çok trafik polisinin işaretlerine uyulmalıdır.

4 — IŞIKSIZ KAVŞAKLARDA GEÇİŞ :

Işık işaretleri trafiği çok olan yerlerde bulunur. Fakat yolların çoğunda ışık bulunmaz. Işıksız kavşaklarda dikkat edilecek kurallar şunlardır:

a) Trafik polisi varsa onun geç işaretine uymalıdır.

b) Trafik polisi yoksa önce sola, sonra sağa bakmalı, yolun serbest olduğu görüldükten sonra tekrar sola bakıp hızlıca ve dikey olarak karşıya yürümelidir. Yolun ortasında tekrar sağa bakıp bir şey yoksa karşıya geçmelidir.

C. YER ÇİZGİLERİ

Şehir içinde veya şehir dışında yol üzerine çizilen çizgilere yer çizgileri veya yol çizgileri denilir. Bu çizgiler yayalara ve şöförlere verilen bir işarettir. Beyaz yağlıboya ile veyahut renkli parkeler ve geniş çivilerle gösterilir.

5 — ŞEHİR İÇİNDE YAYA GEÇİTLERİ :

Resimde gördüğünüz üzere bunlar yol üstüne çizilir. En çok kullanılan türleri çivili çizgiler veyahut paralel çizgiler halindedir. Geçiş zamanında yayalar buralardan geçerler.

6 — YOL ÇİZGİLERİ :

Şehir içinde ve dışında geniş ve uzun asfalt yolların ortasına beyaz yağlı boya ile çizilir. Resimde gördüğünüz üzere bu da üç türlüdür: a) Çizgi düz ve kesintisiz ise taşıtların sağdan sola geçmeleri tehlikelidir.

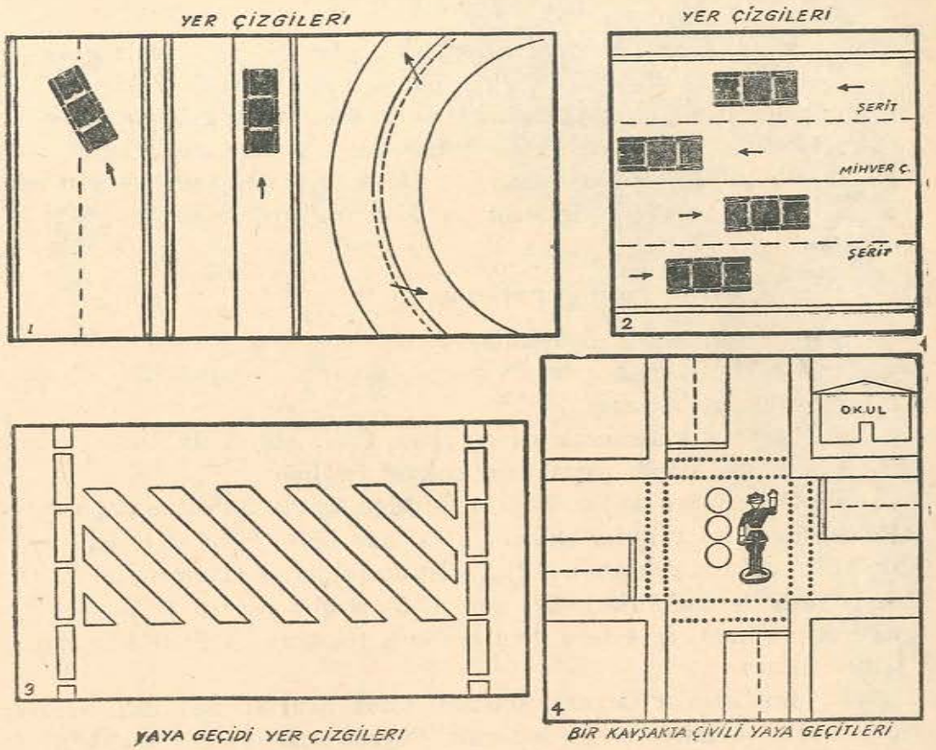

Yer ve yol çizgileri.

Virajlarda (kıvrıntılı yol), kavşak yakınlarında kullanılır. b) Kesik kesik çizilen yerlerde durum elverişli ise sağdan sola geçilebilir. c) Şerit. Taşıtların gidiş doğrultusuna (istikamet) göre tehlikesizce gitmeleri için çizgilerle ayrılmış olan yol kısımlarıdır. Şeritler yol üstünde 3, 4 ve daha fazla olabilir.

7 — PARK ÇİZGİLERİ :

Taşıtların beklemeleri için ayrılan yerleri göstermek için çizilen çizgilerdir. Park yapan taşıtlar çok olur ve gelişigüzel yerlere bırakılırsa karışıklık olur, hareket halindeki yayalara ve taşıtlara yer kalmaz. Sahipleri arabalarını bulamaz, kazalar olur. Park yerleri meydanlarda ve yolun elverişli yerlerinde yapılır. Yerin durumuna göre çizgiler dikey veya yamuk çizilebilir.

D. BİSİKLETE BİNMEK

Trafikte bisiklet, motorsuz vasıtalardan sayılır. Bisiklete büyük küçük herkes binebilir. Fakat onu çocuklar daha çok severler. Çocuklar

için bisiklete binmek hem bir eğlence, hem bir spordur. Acele işleri görmek için de işe yarayan ucuz ve kullanışlı bir taşıttır. Fakat bisiklete binmek de trafik kurallarına uymakla olur. Her önüne gelen bisiklete binmeğe kalkarsa birçok kazalara sebebolurlar. Yurdumuzda görülen trafik kazalarının yüzde yirmiden fazlası bisiklete binenler arasında görülmüştür. Onun için bisiklet kullanan çocuklar trafik kurallarına çok dikkat etmelidirler.

8 — BİSİKLET EHLİYETİ NASIL ALINIR?

Bisiklet kullanmak isteyenler bir ehliyet almak zorundadırlar. Ehliyet, trafik işlerine bakan trafik şubesi tarafından verilir. Ehliyet almak için şu yolda işlem yapılır.

a) Bisiklet kullanacak kimsenin en az 11 yaşını doldurmuş olması lâzımdır. Daha küçük yaştakilere ehliyet verilmez.

b) Bir dilekçe ile Emniyet Müdürlüğü Trafik Şubesine baş vurulur. Bu dilekçeye şu belgeler eklenir: 1) 2 tane nüfus cüzdanı örneği (o yerin nüfus dairesinden alınır), 2) 2 adet oturduğu ev (ikametgâh) ilmühaberi (mahalle muhtarlarından alınır), 3) Sağlık raporu (hükümet doktorundan alınır), 4) 4 tane yeni çekilmiş fotoğraf, 5) Bisikleti satandan alınan fatura.

c) Bu belgeler tamam olduktan sonra bisiklet sürücüsü, muayene ve imtihan komisyonuna gönderilir. Burada önce sürücü trafik bilgilerinden yazılı olarak imtihan edilir. Bundan sonra yol üzerinde pratik olarak bisikleti nasıl kullandığı incelenir. Bisikletin parçaları, trafik kuralları ve işaretleri sorulur.

İmtihanı başaranlara ehliyet ile birlikte bir plaka verilir. Yalnız plaka alacakların 18 yaşını doldurmaları şarttır. Sürücü, bisiklete binerken ehliyeti daima yanında taşımalıdır.

9 — BİSİKLETE NASIL BİNİLİR VE NERELERDE, NASIL GİDİLMELİDİR?

a) Bisikletle yola çıkmadan önce lastik, fren, zil gibi yerlerini muayene etmeli, eksikleri varsa giderilmelidir. Bozuk bisikletle yola çıkmak tehlikelidir. Ya yolda kalırsınız, yahut kaza yaparsınız.

b) Bisiklete kalabalık yerlerde binmek ve inmek tehlikelidir. Tenha sokaklarda ve mümkünse emniyet adalarında (yol kenarlarında bulunan ufak alanlar) inip binmelidir.

c) Herkes boyuna uygun bisiklete binmelidir. Size göre büyük bisikleti iyi kullanamazsınız, küçük bisiklet ise ayağınıza dolaşır. Her iki halde de tehlike vardır.

d) Bisiklet üzerinde çambazlık yapmak tehlikelidir. Ellerini direksiyondan ayırmak, ayağa kalkmak, tepesi aşağı dikilmek, arkaya bak-

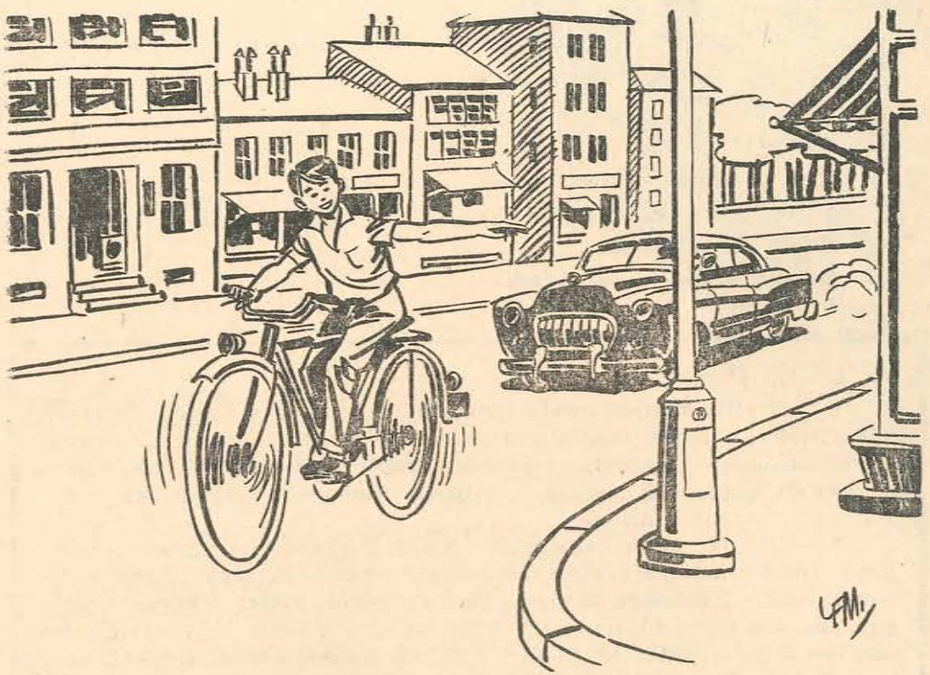

BİSİKLETE BİNMEK — Çocuklar bisiklete binmeyi severler. Fakat caddelerde gezerken trafik kurallarına dikkat etmek lâzımdır. Resimde dönüş işareti veren bir çocuğu görüyorsunuz.

mak gibi hareketler yasak ve tehlikelidir. Bu hareketleri yapanlar mutlaka kazaya sebebolurlar.

e) Yolda daima yolun sağ yarısından gidiniz. İki, üç bisikletlinin yan yana dizilerek gitmesi doğru değildir. Yolu kapatır, trafiği aksatır, 2-3 bisikletli birbiri arkasına dizilerek gitmelidir.

f) Bisikletin ön ve arkasına kimseyi bindirmeyiniz, taşınmayacak derecede büyük yüklerle bisiklete binmeyiniz. Başka bir taşıtın arkasına asılıp bisiklet sürmeyiniz. Yaya kaldırımları üzerinde bisiklet kullanmayınız. Bu hareketleri yaparsanız hem kaza yaparsınız, hem de cezaya çarpılırsınız.

10 — BİSİKLETLE DURUŞ VE DÖNÜŞLER:

Bisikletle giderken durmak veya sokağa sapmak gerektiği zaman arkaya elle işaret verilir.

a) Duracağınız zaman sol elinizi aşağı uzatıp hafif sallayınız.

b) Sağa döneceğiniz zaman yolun sağına yanaşınız ve sol kolunuzu yukarıya uzatarak işaret veriniz.

c) Sola döneceğiniz zaman yolun soluna yanaşınız, sol kolunuzu yere ve yatay olarak uzatılır.

ATA SÖZLERİ :

- ★ **Kaza geleceğini haber vermez.**
- ★ **Tedbir kuldan, takdir Allahtan.**
- ★ **Kendi düşen ağlamaz.**
- ★ **Son pişmanlık fayda vermez.**

Dersin Özeti:

1 — Trafik, karayollarında yaya yürüyenlerin, hayvanların ve makineli, makinesiz bütün taşıtların hal ve hareketlerini bildiren bir sözdür. Yurdumuzun her tarafında ve en çok büyük şehirlerde trafik çok artmış, kazalar da korkulacak derecede çoğalmıştır. Onun için herkesin trafik kurallarını öğrenmesi lâzımdır.

2 — Yayalar, yolda her zaman kaldırım üstünden ve sağdan yürümelidir. Gruplar halinde yürümek, başkalarına çarpacak veya üstünü kirletecek şeylerle kalabalığa karışmak doğru değildir. Yollarda karşıdan karşıya ancak geçit yerlerinden geçilir. Geçit işareti yoksa ve yol tenha ise sola ve sağa iyi bakarak geçmelidir. Çok kalabalık caddelerde kavşak yerlerinde trafik ışıklarına bakmalıdır. Kırmızı ışık dur, yeşil ışık geç işaretidir. Şehirlerde yollar çizgilerle işaretlenmiştir.

3 — Öğrenciler bisiklete binmeyi severler. Bisiklet kullanmak için trafik şubesinden ehliyet almak lâzımdır. Bisiklet kullanacaklar yola çıkmadan bisikletin eksiklerini tamamlamalı, kalabalık yerlerde bisiklete inip binmemelidir.

Bisiklet üzerinde cambazlık yapmak, başkalarını yanına almak, taşıta takılmak, yarış yapmak tehlikeli ve yasaktır.

SORULAR :

1 — Trafik sözünden ne anlıyorsunuz? Trafik bilgisinin önemi var mıdır?
2 — Yayalar şehir içinde ve dışında giderken nelere dikkat etmelidir? Siz yolda nasıl hareket ediyorsunuz?
3 — Kavşaklarda yanan ışıklı lambalar kaç türlüdür, manaları nelerdir?
4 — Yer çizgileri kaç türlüdür? Manaları nedir?
5 — Sınıfta kimlerin bisikletleri vardır? Ehliyetin nasıl alındığını arkadaşlarına anlatsın.
6 — Öğrendiğiniz kurallara göre bisiklet nasıl kullanılmalıdır? Bisiklete binenler neleri yapmamalıdır?

— XIV —

TRAFİK KURALLARI

— II —

DERSİN KONUSU :

A. Çocuklar nerelerde oynamalıdır?
B. Taşıtlara binerken ve inerken yapılacak hareketler,
C. Vasıtalarla ilgili önemli trafik kuralları.

İNCELEME KONULARI :

1 — Okul dışında nerelerde ve neler oynadığınızı arkadaşlarınıza anlatınız. En iyi yerde ve en iyi oyun oynayanı tartışınız ve seçiniz.
2 — Oyun sırasında kaza geçiren ve sakatlanan bir çocuk biliyorsanız arkadaşlarınıza anlatınız.
3 — Bir otobüse, tramvaya veya vapura binerken ve inerken nasıl hareket ettiğini herkes sınıfta anlatsın. Fena ve iyi hareketleri tartışarak bir sonuca bağlanacaktır.
4 — Bisikleti olan bir arkadaşınız bisikletini getirip bahçede; bisikletten inmek, binmek, durmak, dönmek gibi hareketleri hepinize göstersin ve açıklasın.
5 — Gazetelerden topladığınız kaza haberlerine göre kazaların sebepleri nelerdir? Sınıfta beraberce konuşunuz.
6 — Yeni yayınlanan Karayolları Trafik Kanunu ile 5 Mayıs 1961 tarihli Karayolları Trafik Tüzüğünün bazı maddelerini sınıfta okuyunuz ve açıklayınız.
7 — **Anlamları öğrenilecek sözler:** Turnike, traktör, profesyonel, ağır vasıta, kaptıkaçtı, troleybüs, minibüs, zabıta, ambülans, kamyonet.

A. ÇOCUKLAR NERELERDE OYNAMALIDIR ?

Oyun oynamak çocukların hakkıdır. Ancak oyun oynarken başkalarına zarar vermemek, kaza yapmamak ve trafiği aksatmamak lâzımdır.

Bunun için her şeyden önce oyun oynayacak yerleri seçmek ve bulmak gereklidir.

1 — MAHALLE ARALARINDA, CADDE VE SOKAKLARDA OYUN OYNAMAYINIZ :

Mahalle aralarında evler, caddelerde dükkânlar vardır. Buralarda top, uçurtma, koşmaca gibi oyunlar oynarsanız evlerin ve dükkânların camları kırılabilir. Gelip geçenlere çarparak herkesi rahatsız edersiniz. Gürültünüzden herkes şikâyet eder.

Yaya kaldırımlarından geçen komşuları ve küçük çocukları düşürüp sakatlayabilirsiniz. Uçurtmalar elektrik ve telefon tellerine takılarak kaza çıkarabilir.

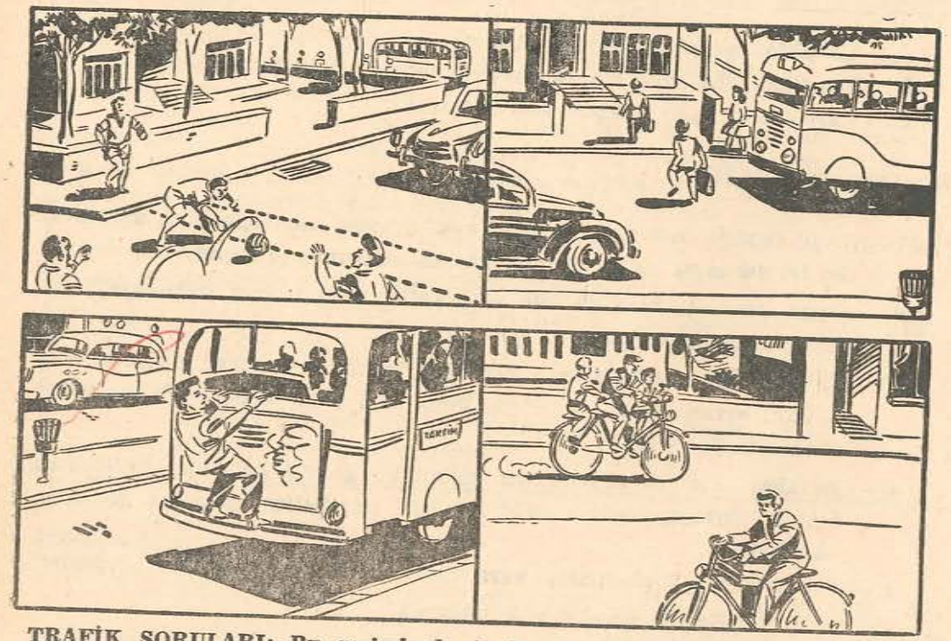

TRAFİK SORULARI: Bu resimlerde trafik kurallarına uymayan, yasak birtakım hareketler vardır. Bunların neler olduğunu, doğrusunun nasıl olacağını ayrı ayrı anlatınız.

2 — TOP OYNAMAK DAHA ÇOK ZARARLIDIR :

Cadde ve sokaklarda yaya kaldırımı halkın yürümesine, sokak ortası da taşıtların gelip geçmesine ayrılmıştır. Siz futbol, voleybol, basket, köşe kapmaca gibi oyunlar oynarsanız oradan gelip geçenleri topla yaralayabilirsiniz. Top arkasından koşarak sakın caddeye fırlamayınız. Yan sokaklardan gelen bir aracın altında kalabilirsiniz.

3 — TRAMVAY, TREN YOLLARI ve YOL KAVŞAKLARINDAKİ TEHLİKE :

Tramvay ve tren yolları üzerinde oynamak ve gezinmek, köprü, tünel ağızlarında ve yol kavşaklarında koşmak, hayvanla geçmek, bisiklete binmek çok tehlikelidir. Buralardan her dakika tren ve tramvay geçebilir ve büyük kazalara sebebolabilir.

4 — EN UYGUN OYUN YERLERİ :

a) Şehir içinde belediyelerce hazırlanan çocuk oyun bahçeleri,
b) Ortaokul ve lise çağındaki gençler için oyun ve spor yerleri,
c) Müsaade almak şartıyle okul bahçeleri,
d) Bunlar bulunmazsa şehir dışındaki boş ve düzlük alanlar seçilmelidir. Ancak bazı boş alanlarda körletilmiş ve açık kuyular, çukurlar vardır. Oyuna başlamadan önce buraları işaretlemeli ve kapamalıdır.

B. TAŞITLARA BİNERKEN ve İNERKEN YAPILACAK HAREKETLER

5 — TAŞITLARA İNİŞ VE BİNİŞLER :

a) Tramvay, otobüs, dolmuş gibi vasıtalara ancak durak yerlerinde binmelidir. Durak yerlerinde turnike varsa oradan geçmeli, yoksa sıraya girmelidir. Başkalarını itip öne geçmek fena bir harekettir.

b) Taşıt tamamen durmadan binmemelidir. Taşıt çift kapılı ise arka kapıdan binmeli, ön kapıdan inmelidir. Tek kapılı ise yolcuların tamamen boşalmasını beklemeli ve sırası geldiğinde binmelidir.

c) Taşıt durmadan yere atlamak veya ters atlamak, yürürken binmeğe çalışmak, taksilerin sol tarafından sokağa inmek çok tehlikelidir.

6 — TAŞIT İÇİNDEKİ HAREKETLER:

a) Taşıtın dışında veya basamağında asılı durmak yasak ve tehlikelidir.

b) Şoförü el ve ayak hareketlerine engel olacak biçimde sıkıştırmak doğru değildir. Şöförle konuşmak, soru sormak, önünü görmesine engel olmak da tehlikeli sonuçlar doğurabilir.

c) Tramvay, otobüs gibi araçlar içinde bulunan kimseler boş yer varsa oturmalı, yoksa başkalarını rahatsız etmeyecek surette ayakta durmalıdır. Taşıt içinde sigara içmek, gürültü etmek, itişmek, yerlere öteberi atmak, zil çekmek doğru değildir. Bunu yapanlar ceza görürler.

d) Taşıttan kolunu ve başını dışarı çıkarmak tehlikelidir. Çünkü yandan geçen başka bir taşıt yahut ağaca ve direğe çarparak korkunç bir kazaya sebebolabilir.

e) Taksilerde şoförün haberi olmadan inmeğe çalışmak veyahut taşıt durmadan kapıyı açmak da kazalı ve tehlikeli bir harekettir.

f) Taşıtın daima sağ tarafından inip binmelidir. Duran veya hareket halindeki taşıtların arasından geçmeğe çalışmak veya duran bir taşıtın önünden geçmek, tramvay, otobüs, tren gibi taşıtlara arkadan ve yandan asılmak da tehlikeli ve yasak hareketlerdendir.

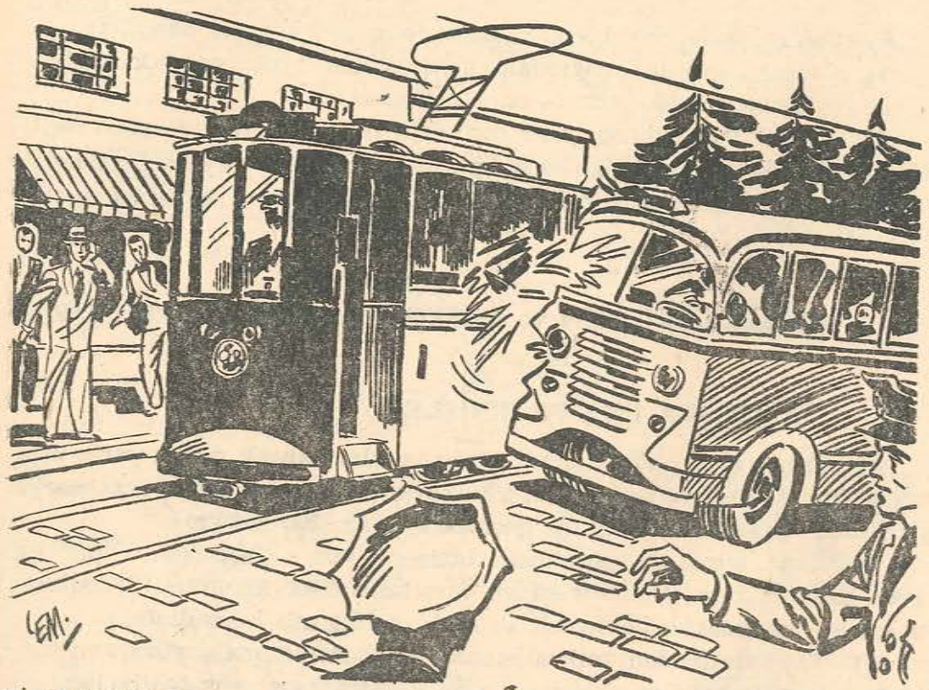

BİR TRAFİK KAZASI — Bir otobüsle tramvayın çarpışması korkunç bir trafik kazasıdır. Bu kazalarda birçok insan can verir. Bunların çoğu da dikkatsizlikten ileri gelir.

C. VASITALARA AİT ÖNEMLİ TRAFİK KURALLARI

7 — VASITA KULLANACAKLARIN YAŞLARI:

13 Mayıs 1961 de yayınlanan Trafik Kanunu ile vasıta kullanacakların yaşları şu suretle düzenlenmiştir:

a) Bisiklet kullanacaklar en az 11 yaşını tamamlamış olacaklardır.

b) Traktör kullanacaklar en az 18 yaşında olacak ve traktör ehliyeti alacaklardır. Okuma yazma zorunluğu aranmayacaktır.

c) Şöfor ehliyeti alacaklar en az ilkokul mezunu olacaklardır. Profesyonel (şoförlüğü meslek yapanlar) ehliyet alacaklar en az 19, ağır vasıta (kamyon. otobüs gibi) ehliyeti alacaklar 23 yaşında olacaklardır.

8 — VASITALARA İLİŞKİN ÖNEMLİ KURALLAR:

a) Şehir içinde ve dışında kara yollarında işleyen bütün vasıtalar daima yolun sağından giderler. Lüzumsuz olarak çizgi şeridini değiştirmek, yol ortasında vasıtayı bırakmak, yollara başıboş hayvan sürüleri salmak yasak ve tehlikelidir.

b) Trafiğe çıkan herkes trafik polisinin işaret ve emirlerine uymak zorundadır. Trafikte kullanılan işaret, çizgi ve levhalara her araç dikkat etmek ve gereğini yapmak zorundadır. Şöförler günde sürekli olarak 5 saat, aralıklı olarak 9 saatten fazla çalışamazlar, iş saatlerinde içki içemezler.

c) Şehir içinde otomobil, otobüs, kaptıkaçtı gibi taşıtlar en çok 50 kilometre hızla giderler. Patlayıcı madde (benzin, petrol gibi) taşıyanlar ise 25 kilometreyi aşamazlar. Şehir dışında taşıtın cinsine göre hız 60-90 kilometre arasında değişebilir. Okul, sinema, fabrika gibi yerlerden geçerken, yahut yağışlı havalarda ve yokuşlarda sürat gereği kadar azaltılır.

d) Taşıtlar hareket sırasında aralarında biraz aralık bırakacaklardır. Durmakta olan bir taşıtın sağından sıyırıp geçmek, yollarda sürat yarışı yapmak, virajlı ve kaygan yollarda son süratle gitmek, yedeğe başka bir araç takmak, durak olmayan yerlerde yolcu alıp vermek yasak ve tehlikelidir.

e) Yolcu taşıyan dolmuş ve otobüslere nizamından fazla yolcu almak, şöförün sağına fazla adam oturtmak, yük taşıyan açık kamyonlarda yük üstüne yolcu yüklemek yasaktır. Bunu yapanlar ayrıca cezaya çarptırılırlar.

9 — ÖNDEKİ VASITAYI GEÇMEK YASAK OLAN YERLER:

a) Yolcu alıp vermekte olan tramvay, otobüs kaptıkaçtı gibi taşıtların sağından geçilmez.

b) Geçme yasağı olduğunu bildiren bir işaret levhası olan yerlerde öndeki taşıt geçilmez.

c) Öndeki taşıt başka bir taşıtı geçmekte ise onun önüne geçmek tehlikelidir.

d) Yol kavşaklarında, dönemeçli yollarda, yaya geçitleri, köprü ve tünel gibi yerlerde, sisli ve yağışlı havalarda öndeki vasıtayı geçmek tehlikeli ve yasaktır.

10 — PARK YAPMAK YASAK OLAN YERLER:

Bir taşıtın uzunca bir zaman bir yerde bekletilmesine park yapmak denilir. Taşıtlar ancak bu iş için ayrılan yerlerde park yapabilirler. Park yapan taşıtların şöförleri vasıtalarını bırakabilirler. Bundan başka bazı yerler vardır ki oralarda park yapmak, hem trafiği aksatır, hem de kazalara sebebolur. Park yapılması yasak olan yerler şunlardır:

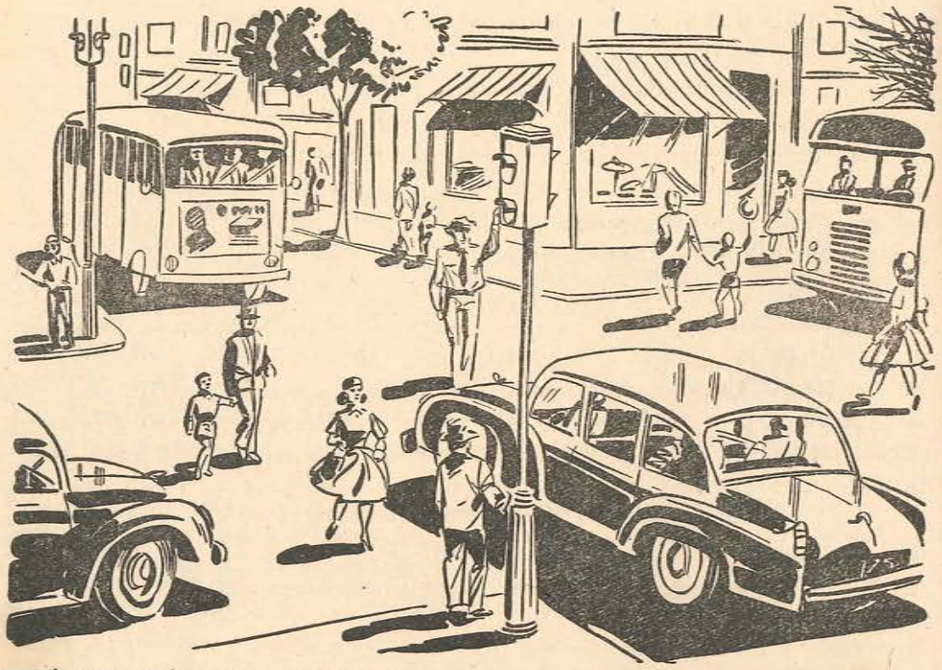

ŞEHİRLERDE TRAFİK — Şehirlerin yol kavşaklarında trafik fazladır, buralarda günün her saatinde kalabalık olur. Onun için herkes trafik kurallarına, trafik polisinin işaretlerine dikkat etmelidir. Ufak bir dikkatsizlik kazalara sebeb-olabilir.

a) Yayalara mahsus olan yerler.
b) Geçit yerleri, garaj ve servis istasyonlarının önleri.
c) Demiryolu ve tramvay yolları ve araları.
d) Gidiş istikametine göre yolun sol tarafı.
e) Yolların kavşak ve dönemeç yerlerinde ve yakınlarında park yapılmaz. Geceleri makinede sakatlık sebebiyle yolda bırakılan taşıtların ön ve arkalarına mutlaka fener yakılmalıdır.

11 — GEÇİŞ ÜSTÜNLÜĞÜ OLAN TAŞITLAR:

Yangın, ölüm ve kaza gibi bazı önemli olaylarda ilgili memurların acele olarak olay yerine yetişmeleri lâzımdır. Bu gibi durumlarda ilgili

memurların bindikleri taşıtlara öteki vasıtalardan farklı bazı haklar ve üstünlükler tanınmıştır. Bunlar trafik kurallarıyle belirtilen «sürat, ileri geçmek ve durmak» işlerinde diğer taşıtlara üstün haklara sahiptirler. Bunlara geçiş üstünlüğü denilir. Geçiş üstünlüğü olan taşıtlar geçerken öteki taşıtlar yolun sağına çekilerek dururlar, ve bu taşıtlara yol verirler. Geçiş üstünlüğü olan taşıtlar şunlardır:

a) Sıhhî imdat arabaları (ambulanslar, hasta otomobilleri).
b) İtfaiye arabaları.
c) Zabıta arabaları.
d) Alarm sırasında sivil savunma vasıtaları.
e) Cenaze arabaları ve alayları.

ATA SÖZLERİ:

- ★ **Acele işe şeytan karışır.**
- ★ **Son pişmanlık fayda vermez.**
- ★ **Çok koşan çabuk yorulur.**
- ★ **Sabrın sonu selâmet.**

Dersin Özeti:

1 — Kalabalık sokaklarda ve mahalle aralarında oyun oynamak zararlıdır. Gelen geçen rahatsız olur, trafik aksar, kaza çıkar. Her çeşit oyunlar için en uygun yerler şehir dışındaki alanlardır. Şehir içinde varsa oyun yerleri ile okul bahçeleri de oyuna elverişlidir.

2 — Taşıtlara bulundukları şehirdeki kurala göre, sağdan inilip binilir. Soldan inmek veya yürürken atlamak tehlikelidir. Vasıta içinde kolunu başını dışarı çıkarmak, herkesi rahatsız edecek hareketler yapmak doğru değildir. Caddelerde vasıtaların arasından geçmeye çalışmak yasak ve tehlikelidir.

3 — Taşıt kullananlar daima yolun sağ yarısından giderler ve trafik polisinin işaretlerine uyarlar. Yollarda yarış yapmak, öndeki vasıtanın sağından geçmek, fazla yolcu almak, durak olmayan yerlerde durmak yasak ve tehlikelidir.

Geçiş üstünlüğü olan itfaiye, hasta arabası gibi taşıtlara yol vermek lâzımdır.

SORULAR:

1 — En iyi oyun oynanacak yerler nereleridir? Küçük çocuklar nerede oynarlar?
2 — **Oyun oynanması tehlikeli yerler nereleridir?**
3 — **Taşıtlara inerken ve binerken nelere dikkat etmelidir?**
4 — **Taşıtların içinde yapılması yasak olan hareketler hangileridir?**
5 — **Taşıtlarla ilgili bazı trafik kurallarını söyleyiniz.**
6 — **Öndeki vasıtayı geçmek yasak olan yerler hangileridir?**
7 — Park yapılacak ve yapılmayacak yerleri anlatınız.
8 — **Geçiş üstünlüğü ne demektir? Geçiş üstünlüğü olan vasıtalar hangileridir?**

— XV —

BELEDİYEMİZ

DERSİN KONUSU :

A. **Belediye işleri ve kuruluşu**
B. **Belediye seçimleri,**
C. **Belediye seçimleri nasıl yapılır**

İNCELEME KONULARI :

1 — Şehir ve kasabanızdaki belediye binası ile hükümet binası aynı yerde midir? Değilse sebebi nedir?
2 — Şehir ve kasabanızda en son belediye seçimleri ne zaman yapılmıştır
3 — Bulunduğunuz şehir ve kasabanın belediye sınırlarını çiziniz
4 — Mahallenizde belediyenin gördüğü işlerden birkaç tanesini söyleyiniz
5 — Sinema ve taşıt biletlerinde belediye hissesi bulunup bulunmadığını inceleyiniz.
6 — **Anlamları öğrenilecek sözler:** Belde, dispanser, asrî mezarlık, mezbaha, kanalizasyon, tüzel kişilik, istimlâk, narh, ihtikâr, açık sayım, tutanak, müteahhit, aday, seçim dönemi.

A. BELEDİYE İŞLERİ ve KURULUŞU

1 — BELEDİYE :

Şehir ve kasabalar halkının kendi beldeleriyle ilgili çeşitli işleri yapmak ve genel hizmetlerini görmek üzere kurdukları bir örgüttür. Nüfusu iki binden fazla olan köyler, kasabalar ve şehirler belediye örgütü kurarlar. Belediyenin asil öğeleri sayılan belediye başkanı ile meclis ve encümenleri şehir ve kasaba halkı tarafından seçim yoluyle işbaşına getirirler. Belediyeler yalnız seçildikleri şehir ve kasabanın işlerine bakarlar. Belediye sınırları dışında kalan yerlerle ilgilenmezler. Bir şehir ve kasabada hükümet örgütleri de vardır. Her ikisi de halkın işlerini görmekle görevlidirler. Fakat her iki örgütün göreceği işler kanunlarla kesin olarak birbirinden ayrılmıştır.

2 — BELEDİYENİN YAPTIĞI İŞLER :

Belediyenin kanun ve tüzüklerle kendisine tanınan birçok hakları ve bunlara karşılık birçok da görevleri vardır. Her belediye şehir ve kasaba halkının sağlığı, rahat ve uygun yaşaması, düzenli bir biçimde genel hizmetlerinin görülmesi için çalışır. Bu çalışmaların hepsi kanun ve tüzüklere ve yönetmeliklere göre yürütülür. Belediyenin yaptığı işler, bulunduğu şehir ve kasabanın büyüklüğüne göre çok çeşitli ve geniştir. Bu işler başlıca üç bölümde toplanabilir: a) Belediyenin doğrudan doğruya yaptığı işler, b) Kontrol ve denetleme işleri, c) Belediyeye bağlı kurumlar eliyle yaptığı hizmetler.

3 — BELEDİYENİN DOĞRUDAN YAPTIĞI İŞLER :

Belediyenin kendi memurları ile doğrudan doğruya yaptığı işler şunlardır:

1) Belediyeler önce kendi beldelerinin onarım ve güzelleştirme, temizlik işlerini yürütürler. Sokaklar ve meydanlar açarlar, yolları yaparlar ,ağaç dikerler, halkın gezip dinlenmesi için parklar ve çocuk bahçeleri hazırlarlar.

Bu yerlerin temizliğine, çiçek ve ağaçlarına sürekli olarak bakarlar.

Beldenin güzel binalar ve anıtlarla süslenmesine gayret ederler. Sokakların aydınlanmasını, halkın gece gündüz rahatça dolaşıp işlerini görmelerini sağlarlar. Sokaklara çöp ve pislik atılmasını önler, biriken çöpleri kaldırtırlar. Mahalle aralarında fena koku saçan fabrikaların kurul-

1. Belediye çocuk bahçeleri ve parklar yaptırır.

2. Belediye zabıtası esnafı ve pazar yerlerini kontrol eder.

3. Belediye sokakları temizletir, çöpleri kaldırtır.

4. Belediye yaz günleri sokakları sulatır, toz kalkmasını önler.

masına, ahır ve mandıra açılmasına engel olurlar. Herkesin belediye nizamlarına uymalarını sağlarlar.

2) Belediyelerin öteki önemli hizmetleri türlü alışveriş, ticaret ve iş yerlerini kontrol etmektir. Bu hizmetlerin başında halkın su ve ekmek, et, meyva ve sebze gibi ihtiyaçlarının satıldığı yerler gelir. Belediye şehre içmek ve kullanmak için bol ve temiz su getirtir, onun temiz ve mikrop-

5. Belediye, hastaneler açar, halkın sağlığına hizmet eder.

6. Belediye, şehirde yollar açar, bozulanları onarır.

suz kalmasını sürekli olarak kontrol eder, mahalle aralarında çeşmeler açtırır.

Fırınların temiz ve pişkin ekmek çıkarmalarını sağlar. Et ihtiyacı için mezbahalar açtırır. Yangınları söndürmek için itfaiye örgütü kurar. Beldenin elektrik, havagazı ve telefon gibi medenî ihtiyaçları için kuruluşlar kurar veya kurulmasına yardım eder. Halkın kültürünü arttırmak için okuma yerleri açar, çocuklara oyun ve spor yerleri hazırlar. Gerekli semtlere otobüs, troleybüs, motör gibi taşıtlar işletir. Kış günlerinde fakir olanlara yakacak, yiyecek yardımları yapar.

4 — BELEDİYEYE BAĞLI KURUMLAR ELİYLE YAPTIĞI HİZMETLER :

Belediye, genel hizmetlerden bir kısmını da kendisine bağlı olan, fakat az çok bağımsız olarak çalışan çeşitli kurumlar eliyle yapar. Bu kurumların başlıcaları su, elektrik, havagazı idareleriyle hastaneler, dispanserler gibi sağlık yerleri, Darülâceze, kimsesiz çocukları koruma yurtları gibi kurumlardır. Bu kurumlar belediyece hazırlanmış olan özel yönetmeliklere göre çalışırlar. Belediyenin sürekli kontrol ve denetimi altında bulunurlar. Masraflarını belediye verir.

B. BELEDİYE SEÇİMLERİ

› — BELEDİYE SEÇİMLERİ :

Belediye seçimleri dört yılda bir yapılır. Seçimler serbesttir, seçmenlere baskı yapılmaz, oylar gizli verilir. Seçim bitince oyların sayılması, toplanıp hesaplanması açık olarak yapılır.

Belediye seçimleri ile muhtar seçimleri, il genel meclisi seçimleri aynı günde yapılır. Onun için bu seçimlere **«Mahallî İdareler»** seçimleri denir

Seçim hazırlıkları seçim döneminin 15 Temmuzunda başlar, Eylül ayının 3. Pazarına rastlayan günde oylar verilir. Belediye seçimlerinde ayrı oy pusulaları ile Başkan ayrı, Belediye meclisi üyeleri ayrı seçilirler, fakat ikisi bir zarfa konur. Belediye başkanı çoğunluk usulüyle seçilir, yani en çok oy alan başkan olur. Belediye meclisi üyeleri ise **«Nispî Temsil»** usulüne göre seçilirler. Yani seçime katılan seçmenlerin geçer oylarının tümü ile seçime giren siyasî partilerin aldıkları oylar arasındaki orana göre kazananlar hesaplanır. Seçim günleri radyolar ve gazeteler ile halka duyurulur.

C. BELEDİYE SEÇİMLERİNDE OY NASIL VERİLİR ?

1. Seçim süresi içinde seçmen listelerini incelemeli, hangi sandıkta oy verileceğini öğrenmelidir.

2. Oy verme günü sandık kuruluna kimliğini ispat etmeli, oy zarfını almalıdır.

6 — SEÇMENLERDE ARANACAK KOŞULLAR :

Belediye seçimlerinde oy verecek yurttaşlarda aranacak koşullar şunlardır:

a) Türk olmalı,

b) Seçim başlamadan önce en az altı aydan beri o şehir ve kasabada oturmuş olmalı,

c) 21 yaşını bitirmiş olmalı,

3. Sonra kapalı yere girerek iki oy pusulalarını zarfa koyup kapatmalı.

4. Kapalı zarfı sandığa atmalı, defteri imzalamalıdır.

d) Kamu hizmetlerinde çalışması yasak edilmemiş olmalı,

e) Kısıtlı olmamalıdır,

f) Silâh altında bulunan erler ile, askerî öğrenciler belediye seçimlerine katılmazlar.

7 — BELEDİYE MECLİSİNE ÜYE SEÇİLECEKLERDE ARANACAK ŞARTLAR :

a) Türk vatandaşı olmalıdır,

b) 25 yaşını bitirmiş olmalıdır,

c) Türkçe okur yazar olmalıdır,

d) Belediye ile ilgili işlerde müteahhit, ortak ve kefil, borçlu durumunda bulunmamalıdır,

e) Devlet veya belediye memuru olanlarla bir mecliste birleşen ana, baba, kardeş gibi yakın akraba olanlar üye olamazlar,

f) Bunlardan başka seçmenlerde aranan b, d, e, f maddeleri üye seçileceklerde de aranır.

h) Belediye başkanı seçileceklerde de bu şartlar aranır. Ancak, seçim bölgesinde 6 ay oturma şartı aranmaz. Bir de kusurlu olarak daha önce başkanlıktan çıkarılmış olmamalıdır.

8 — BELEDİYE SEÇİMLERİNİ YÖNETEN KURULLAR :

Yurdumuzda yapılan her türlü seçimleri yöneten 4 kurul vardır:

1) Yüksek seçim kurulu, 2) İl seçim kurulu, 3) İlçe seçim kurulu, 4) Sandık seçim kurulu. Bunlar arasında belediye seçimleri ile ilgili olan ilçe seçim kurulu ile sandık kuruludur. Öteki iki kurulun görevlerini gelecek seneki derslerde öğreneceksiniz.

a) İlçe seçim kurulu: Bir başkan ile altı üyeden kurulan bir kuruldur. Üyenin dördü siyasî partilerden alınır. İki üye de ilçe merkezindeki öğretmenler arasından seçilir. Bu kurul şu işleri görür: İlçe çevresinde yapılan türlü seçimlerin kanun ve yönetmenliklere göre yapılmasını sağlar ve denetler. İlçe içindeki bütün sandık kurullarını kurar, seçim işleri ile ilgili itirazları inceler, soruları cevaplandırır. Seçim sonunda sandık kurullarından gelen tutanakları birleştirerek sonuçlarını belirtir.

b) Sandık kurulu: Bu kurul bir başkan ile dört üyeden meydana gelir.

İlçe seçim kurulu o semtte oturan ve seçmen yeterliği olan iyi tanınmış bir kimseyi sandık başkanı seçer. Siyasî partilerden üç üye, ihtiyar

heyetinden bir üye seçilir. Bu kurullar seçim gününden önce toplanıp gerekli hazırlıkları yaparlar. Seçim günü de sabah 8 den akşam 17 ye kadar işleri başından ayrılmazlar.

9 — SEÇMEN KÜTÜKLERİ VE SEÇMEN LİSTELERİ :

Seçim dönemine girilince ilçe seçim kurulunun bildirisi ile muhtarlar mahallelerinde oturan ve seçmen yeterliğini taşıyan kadın ve erkek yurttaşları oturdukları sokak ve evlere göre bir deftere yazarlar. Seçmen yeterliği olmayan, mahalleden taşınan veya ölenler bu deftere yazılmazlar.

Bu deftere «seçmen kütüğü» denilir. Bundan sonra seçim bölgesinde sandık yerleri ayrılır. 300 seçmenin bulunduğu semt bir sandık bölgesi sayılır. Seçim günü yaklaşınca seçmen kütüğündeki seçmenler oturdukları sokaklara göre bölünerek listelere yazılırlar. Buna «seçmen listeleri» denilir. Seçmen listeleri herkesin görebileceği yerlere asılır, listeler bir hafta askıda kalır. Bu zaman içinde her seçmenin listeleri gözden geçirmesi, hangi sandıkta oy vereceğini öğrenmesi lâzımdır. Listede kendisi ile ilgili bir yanlışlık gören her yurttaş seçim kuruluna veya hâkime baş vurarak itiraz etmek hakkına sahiptir. Her seçmene bir seçim kartı verilir. Seçim kartı olmayanlar nüfus cüzdanlarını kullanırlar. Seçmenler yalnız adları yazılı olan sandıkta oy kullanırlar, birden fazla yerde oy vermek yasaktır.

10 — OY NASIL VERİLİR ?

Oy verme günü sabahın saat sekizinde başlar, akşamın 17 sine kadar aralıksız devam eder. Sandık kurulu başkan ve üyeleri saat 8 den önce işleri başında bulunur, tarafsız ve doğru çalışacaklarına yemin ettikten sonra sandığı açıp kontrol eder, sonra kapatıp mühürlerler. Oy verme yerindeki aday listelerini kontrol eder ve oy zarflarını sayarlar.

Oyunu kullanmak için gelen seçmen önce sandık kurulu başkanına baş vurarak seçmen kartını gösterir, seçmen listesinde adı bulunur. Eline belediye seçimlerinde kullanılacak olan mühürlü zarf verilerek oy verme odasına gönderilir. Bu oda dışarıdan görülemeyecek şekilde kapalıdır. Odada seçimlerde adaylığını koyanlar için hazırlanmış basılı listeler vardır.

Burada seçmenin dikkat edeceği noktalar şunlardır: 1) Oy zarfına üstünde yalnız bir belediye başkanı adayının adı bulunan oy pusulasını alıp koyar, başkan olduğu belirtilmezse pusula geçer sayılmaz, 2) Sonra belediye meclisi üyeliklerine adaylığını koyanları gösteren listeyi alır, her iki oy pusulasını aynı zarfa koyup kapatır, 3) Bağımsız bir adaya oy verecekse bir tek aday adı yazılı oy pusulasını kullanır, bu pusula basılı

veya yazılı olabilir, 4) Birkaç siyasî parti adaylarının adlarını taşıyan karma liste ile bunların elle yazılmış olanları ve bir kişiden fazla adaylı bağımsızlar listeleri geçerli sayılmazlar.

Seçmen kapalı oy yerinde zarfını kapadıktan sonra sandık kurulunun önüne gelir ve zarfı oy sandığına atar. Seçmen listesindeki adı karşısına imzasını attıktan sonra seçmen kartını alarak oradan ayrılır. Seçmenin seçim ödevi burada sona erer. Oy verme süresince sandık yakınlarında dolaşmak, seçmenlere propoganda yapmak, görevlilerin işlerine karışmak yasaktır.

1 — OYLARIN SAYIMI VE DÖKÜMÜ :

Saat 17 de oy verme sona erer. İlk çalışma sandık kurullarında başlar. Sandık açılarak zarflar sayılır, bir kâğıda yazılır. Bundan sonra zarflar açılarak içinden çıkan oy pusulaları okunur. Belediye başkanlığına adaylığını koyanlar ayrı bir kâğıda yazılır ve aldıkları oylar adları karşısına işaretlenir. Üyelik için adaylığını koyanların adları da ayrı bir kâğıda yazılarak aldıkları oylar adları karşısına işaretlenir. Zarfların açılışı tamam olunca önce başkan adaylarının adları ençok oy alandan başlayarak yazılır ve tutanak imzalanır. Üye adayları da aldıkları oy sayısına göre bir kâğıda sırası ile yazılır ve sonra kurul tarafından imzalanır. Bu işlem yapılırken parti temsilcileri ile isteyen yurttaşlar orada bulunabilirler. Bu da bittikten sonra oy pusulaları ile tutanaklar bir torbaya konulup mühürlenir ve ilçe seçim kuruluna götürülüp teslim edilir. Sandık kurulunun ödevi burada bitmiş olur.

Bundan sonra ilçe seçim kurulu sandık kurullarından gelen tutanakları toplar, gerekirse oy pusulalarını kontrol eder. Başkanlık için en çok oy alan adayı Belediye Başkanı olarak ilân eder. Üyelikler için adaylığını koyanların aldıkları oyları toplar, en çok oy alanlardan başlayarak bütün adayları sıra ile yazar. En baştan başlayarak o seçim çevresinde kaç asıl ve kaç yedek üye çıkacaksa onları kazanmış sayar, tutanakları hazırlayıp imza ederler.

ATA SÖZLERİ :

- ★ **Haram malı ya yel, ya sel götürür.**
- ★ **Garip kuşun yuvasını Allah yapar.**
- ★ **Görünen köy kılavuz istemez.**
- ★ **Tanrı doğruların yardımcısıdır.**
- ★ **Başkasından önce vicdanından kork!**

Dersin Özeti:

1 — Belediye şehir ve kasabalar halkının kendi beldelerinin çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak ve belde hizmetlerini yürütmek üzere kurdukları bir örgüttür.

Belediyenin yaptığı işler: a) Beldenin onarımı bakım ve temizliği, b) Halkın sağlığını, faydasını ve iyi yaşamasını sağlayacak tedbirler almaktır. Birinci bölümdeki işler beldenin sokak ve yollarını onarmak, aydınlatmak, temizliğine bakmak, her çeşit halka yararlı işletmeler hazırlamak gibi hizmetlerdir. İkinci bölümdeki işler ise su, ekmek, et, sebze gibi ihtiyaçların satışlarını düzenlemek, esnafın kontrolu, besin maddelerinin temizliği, itfaiye örgütü gibi işlerdir. Belediye telefon, elektrik, havagazı gibi ihtiyaçları sağlar, taşıt işletir, okuma yerleri, çocuk bahçeleri açar, hastaneler kurar.

2 — O beldede oturan ve 21 yaşını dolduran her Türk belediye seçimlerinde oy kullanmaya yetkilidir. Buna seçmen denilir. Belediye meclisine seçilmek için de 25 yaşını doldurmuş ve okur yazar olmak, kamu hizmetlerinden yasaklı ve belediye işlerinde mütehhit olmamak lâzımdır. Bu şartlar belediye başkanlığı adaylarında da aranır.

3 — Belediye seçimleri dört yılda bir yapılır. Seçimleri ilçe seçim kurulu ile sandık kurulları idare ederler. Seçim gününden önce seçmen kütükleri hazırlanır, listeler halinde ilân edilir. Seçmenler seçim günü sandık kurulunun bulunduğu yere giderek oylarını kullanırlar. Oyların sayımı ve dökümü açık olarak yapılır. İlçe seçim kurulunda oyların dökümü sonunda en çok oy alan başkan olur. Üyelikler için seçime katılan partilerin aldıkları oy oranına göre sırasıyle kazananlar belirtilir.

SORULAR :

1 — Belediyelerin hükümet örgütlerinden farkı nedir?
2 — Belediyelerin gördükleri işler hangileridir?
3 — Belediye seçimlerinde oy kullanacaklarda aranan şartlar nelerdir?
4 — Belediye meclislerine seçilecek üyelerde aranacak şartları söyleyiniz.
5 — Belediye seçimleri nasıl yapılır?

— XVI —

BELEDİYE ÖRGÜTLERİ

DERSİN KONUSU :

A. Belediye başkanı ve görevleri,
B. Belediye meclisi ve belediye encümeni, görevleri,
C. Belediye zabıtası ve görevleri,
D. Belediyenin gelir ve giderleri,
E. Belediyeye karşı ödevlerimiz.

İNCELEME KONULARI :

1 — Bulunduğunuz şehir ve kasabada belediye başkanı kimdir ve ne zaman seçilmiştir?
2 — Polis ile belediye zabıtası arasındaki farkları araştırınız.
3 — Ailenizin belediyeye ödediği vergiler nelerdir?
4 — Belediyece cezalandırılmış kimseler biliyorsanız bunların sebeplerini soruşturunuz.
5 — Bir satıcı size çürük ve eksik mal verse nereye şikâyet edersiniz?
6 — Sınıfınızda ailesinden okul işlerinde çalışan, toplantılara gelen kimler vardır?
7 — **Anlamları öğrenilecek sözler:** Çoğunluk, tarife, bütçe bölümü, imtiyaz vermek, encümen.

A. BELEDİYE BAŞKANI ve GÖREVLERİ

Belediye Başkanı, belediye örgütlerinin başında bulunan ve belediye işlerini yürüten ve düzenleyen kimsedir. Başkanlar eskiden olduğu gibi Belediye Meclisleri tarafından seçilmezler. Doğrudan doğruya halkın verdiği oyların çoğunluğu ile seçilirler. Belediye Meclisi üyeleri ise seçime katılan partilerin aldıkları oylar oranına göre hesaplanarak seçilirler. Buna Nispî Temsil usulü denilir. Belediye Başkanları görevleri süresince partilerde çalışmazlar. Seçilen başkanın görevi il merkezi olmayan yerlerde valinin onayı ile kesinleşir, il merkezlerinde ise İçişleri Bakanlığının teklifi ve Cumhurbaşkanının onayı ile kesinleşir.

1 — BELEDİYE BAŞKANININ GÖREVLERİ :

a) Belediye sınırları içinde en büyük mülkiye âmirlerinden bildirilen bütün kanun, tüzük ve yönetmelikleri halka duyurur ve yayınlar.

b) Belediye yönetmelikleriyle belediye emirlerini ve yasaklarını uygular. Belediye meclisi ile belediye encümeninin verdikleri kararları yerine getirir.

c) Belediye bütçesini uygular, belediye gelirlerini toplar, masraflarını yaptırır.

d) Belediye mallarını idare eder. Belediye işlerini ilgilendiren sözleşmeleri yapar.

e) Belediye meclisi ile belediye encümenine başkanlık eder, belediye memurlarının çalışmalarını denetler.

f) Mahkemeler karşısında davacı veya davalı olarak belediyeyi temsil eder, nikâh kıyar.

Belediye işlerinin çokluğuna göre belediyeler belediye şubeleriyle gereği kadar dairelere bölünmüştür. Bu dairelerin başında müdür ve amirlerle gereği kadar memur ve fen memuru bulunur.

B. BELEDİYE MECLİSİ ve ENCÜMENİ

2 — BELEDİYE MECLİSİ :

Belediye meclisi, şehir ve kasaba halkı tarafından seçilen üyelerden meydana gelir. Üye sayısı nüfus sayısına göre belirli bir oranda artar. Fakat 12 üyeden aşağı düşmez. Kanunda gösterilen oranda nüfus arttıkça üye sayısı da artar. Belediye meclisi yılda 3 defa toplanır. Gerektiği zaman olağanüstü toplantıya da çağırılabilir. Her toplantı en az 15 gün sürer. İşler bitmezse bu toplantı 30 güne çıkarılır. Toplantılar herkese açıktır. Üyelerin belediye işleri hakkında başkana soru sormak hakları vardır.

3 — MECLİSİN BAŞLICA GÖREVLERİ ŞUNLARDIR :

a) Belediyenin bir yıllık gelir ve giderlerini gösteren bütçesini yapar, geçen yıla ait hesapları inceleyip onaylar.

b) Bütçede bir bölümden diğer bölüme ödenek aktarır, ek ödenek verir. Belediye hizmet ve tarifelerinde arttırma ve eksiltmeler yapar, borç alıp verir.

c) Şehir ve kasabanın onarımı için istimlâkler yapar, yeni caddeler

İSTANBUL BELEDİYE BİNASI — İstanbul Belediye Sarayı, şehrin en güzel yapılarından biridir. Belediye Meclisi bu binada toplanır. Öteki belediye örgütleri burada çalışır.

ve meydanlar açılmasına karar verir. Su, elektrik, havagazı işletmeleri hakkındaki planları inceleyip onaylar.

d) Belediye zabıtasına ilişkin yönetmeliği hazırlar ve onaylar. Belediyeye bağlı hastane, doğumevi, itfaiye ile su, elektrik gibi işletmelerin bütçelerini hazırlar.

e) Her türlü yiyecek, içecek maddeleriyle motorlu, motorsuz araçların fiyat listelerini hazırlar.

f) Şehrin onarımı ve yararlı işletmeleri için yapılan sözleşmeleri, şirketlere verilen imtiyazları kabul ve tasdik eder.

Belediye meclisinin halkı ilgilendiren kararlarının oranın en büyük mülkiye amiri tarafından onaylanması lâzımdır. Onaylanmayan kararlar kesinleşmiş sayılmaz. O zaman belediye Danıştaya başvurabilir.

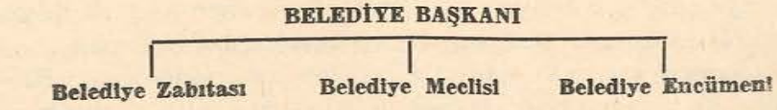

Belediyenin temel örgütleri.

4 — BELEDİYE ENCÜMENİ :

Bu encümen, belediye meclisi adına sürekli olarak iş gören bir kuruldur. Belediye başkanının danışma kurulu ve yardımcısıdır. Encümen belediye meclisi içinden seçilen üyelerle belediye örgütlerinde iş gören daire şeflerinden meydana gelir. Ancak belediye meclisinden seçilen üyelerin ikiden az ve encümen üyelerinin yarısından fazla olmaması lâzımdır. Belediye başkanı encümenin de başkanıdır. Görevleri bir yıl sürer. Belediye başkanının çağrısıyle toplanırlar. Şu işleri görürler:

Belediyenin yıllık bütçesinin taslağını hazırlar ve aylık gelir ve giderlerinin hesap cetvellerini gözden geçirir.

Belediyece yapılan alım satımlarda, arttırma, eksiltme ve pazarlık kararları verir. Esnafa belediye cezaları keser ve uygulanmasını sağlar. Şehir içi taşıtlarıyle yiyecek, içecek maddeleri, sinema ve tiyatrolarla eğlence yerleri için fiyat tarifeleri hazırlar.

C. BELEDİYE ZABITASI

Belediye zabıtası, belediyelerin yapacağı bazı işleri yürüten, esnafı ve çarşıyı kontrol eden, yasaklara uymayanları yakalayıp cezalandıran bir örgüttür. Bu örgüte bağlı olanlar özel bir üniforma taşırlar. Belediye başkanının emri altında çalışırlar. Çarşı ve pazarlara yakın yerlerde ayrı daireleri vardır. Halkın esnaftan şikâyetlerini dinler ve yerinde işi incelerler; bozuk ve sağlığa zarar veren mal ve meyva satılmasına engel olurlar. Durmadan dükkânları, lokantaları, alışveriş yerlerini kontrol altında bulundururlar. Halkı aldatmaya çalışan, fiyat ve tartıda hile yapan, temizliğe dikkat etmeyen, yolları tıkayan esnaf ve satıcıların hareketlerini önlerler, suçu çok olanlara ceza yazarlar. Belediye zabıtasına karşı gelenler devlet kuvvetlerine karşı gelmiş gibi ceza görürler.

D. BELEDİYENİN GELİR ve GİDERLERİ

5 — BELEDİYE BÜTÇESİ :

Belediye bütçesi, belediyelerin gelecek yıla değinen gelir ve giderlerini gösteren bir hesap cetvelidir. Bu cetveldeki rakamlar cinslerine göre birtakım bölümlere ayrılır ki bunlara dilim (fasıl) ve madde denir. Belediye bütçesinin ilk taslağını belediye başkanı ile birlikte belediye encümeni hazırlar. Belediye meclisinde görüşüp kabul edildikten sonra onay için o yerin en büyük mülkiye amirine (vali, kaymakam) verir. Onun onayından sonra kesin halini alır. Bütçenin bir örneği de İçişleri Bakanlığına gönderilir.

Belediye bütçesinin uygulanması başkanın görevidir. Bütçenin aylık hesaplarını kontrol etmek encümene, kesin hesap cetvelini kabul etmek de belediye meclisinin işidir.

Belediyeler çeşitli işlerini görebilmek için çok paraya muhtaçtırlar. Bu parayı halktan ve türlü gelir kaynaklarından toplarlar.

6 — BELEDİYE GELİRLERİ :

c) Elektrik, havagazı, su ve ulaştırma, telefon işletmelerinden, vaet taşıma vergileri, taşıtlara plaka vermek, kantar, ilân ve reklâm, tabela vergileri, eğlence, tente, saçak, kira kontratları vergileri).

b) Devletçe alınan vergilerden belediyeye ayrılan paylar (bina, gümrük, tekel vergilerinden ayrılan paylar).

(ɔ Elektrik, havagazı, su ve ulaştırma, telefon işletmelerinden, vapur, tren, tramvay, sinema ve tiyatrolarda satılan biletlerden alınan belediye payları.

d) Belediye yasaklarına karşı gelenlerden alınan cezalar.

e) Herhangi bir işin yapılması için verilen izinlerden alınan vergiler (Pazar günü dükkân açanlarla bina yaptıranlara verilen izinlerden alınan vergiler).

f) Belediyeye ait mal, mülk ve arsaların kira ve satışlarından elde edilen gelirler.

g) Sigorta şirketlerinden alınan itfaiye paraları.

h) Belediyenin işlettiği türlü kurullardan elde edilen gelirler.

i) Belediyece el konan mal ve eşyanın satışından elde edilen gelirler.

7 — BELEDİYE GİDERLERİ :

a) Belediye örgütlerinde ve kurullarında çalışan memur, hizmetli ve işçilerin aylıkları, gündelikleri.

b) Belediyenin gördüğü türlü işlerle idare ettiği kurulların masrafları.

c) İtfaiye, temizlik işleri için yapılan harcamalar.

d) Belediye tarafından yaptırılan binalarla meydan, cadde ve park onarımıyle ilgili masraflar.

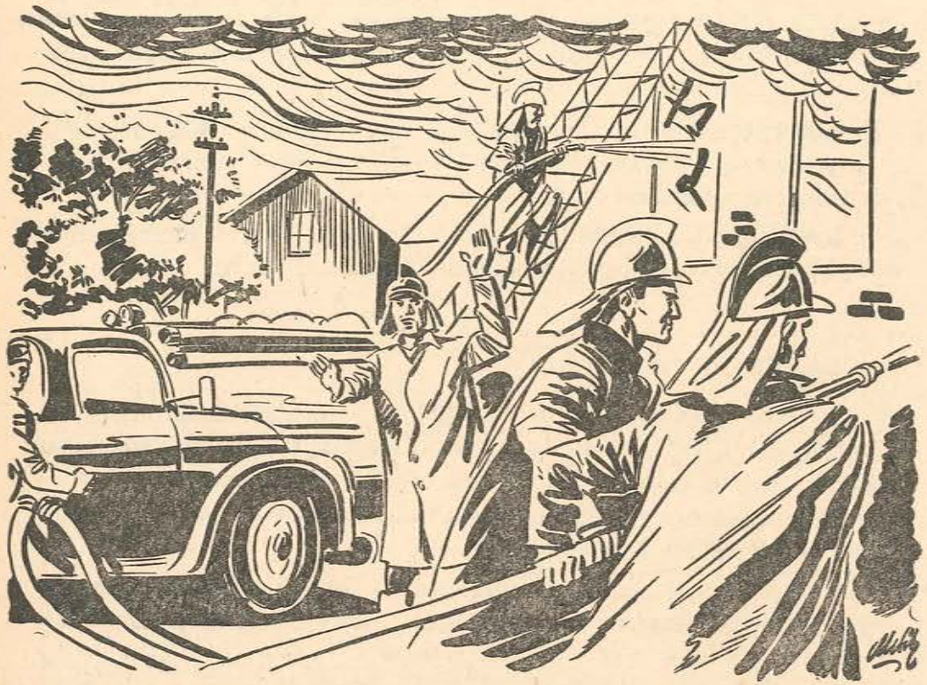

BELEDİYENİN GÖRDÜĞÜ İŞLERDEN — Belediyeler halka faydalı olacak birçok işler görürler. Bunların en önemlisi itfaiye kuruluşudur. İtfaiye yangın yerlerine hemen yetişir, birçok can, mal ziyanlarını önler.

e) Belediyeye ait mal ve mülklerin ve çeşitli vasıtaların bakım ve onarımıyle ilgili masraflar.

E. BELEDİYEYE KARŞI ÖDEVLERİMİZ

Belediyeler, şehir ve kasabalarda oturan yurttaşların kurdukları bir örgüttür. Serbest seçimle kurulurlar. Onun için yurttaşın belediyeye karşı ilk ödevi belediye seçimlerine katılmak, bu işe en uygun olan kimseleri işbaşına getirmektir. Becerikli ve çalışkan bir belediye, az zamanda şehri güzelleştirir, halkın sağlığı ve yaşamasıyle ilgili belediye hizmetlerini düzene koyar. Her bakımdan şehre ve halka yararlı işler görür.

Belediyeye karşı önemli bir ödevimiz de herkesin belediyeye elinden geldiği kadar yardım etmesidir. Şehir ve kasabada oturanlar belediye yasaklarına saygı gösterir, sokakları, parkları ve herkese açık yerleri temiz tutarlar, alışverişte dürüst olurlarsa belediyeye yardım etmiş olurlar. Halk elbirliği ile belediyeye yardım etmezse ne kadar uğraşılsa yine şehrin temizliği ve güzelliği sağlanamaz.

ATA SÖZLERİ :

- ★ **Ben yok, biz varız.**
- ★ **El elden üstündür.**
- ★ **Kendi işini kendin gör!**
- ★ **Kitapsız ev çiçeksiz bahçeye benzer.**

Dersin Özeti:

1 — Belediye örgütleri üç bölümde toplanır: a) Belediye başkanı ile onun emrinde çalışan memurlar ve hizmetliler, b) Belediye meclisi ile onun bir kolu olan belediye encümeni, c) Çarşı ve esnafı kontrol eden belediye zabıtası. Belediye başkanı belediye hizmetlerinin düzenle yürütülmesini sağlar, belediye gelir ve giderlerini idare eder, belediye meclisinin ve encümeninin çalışmalarına başkanlık eder. Belediye meclisi ise yılın belirli zamanlarında toplanarak belediye bütçesini yapar, belediyenin göreceği önemli hizmetleri görüşür. Belediye yönetmenliklerini hazırlar. Yapılan işler hakkında bilgi alır. Belediye encümeni belediye başkanının yardımcısı ve danışma kuruludur. Belediyenin alım ve satım işlerini yapar masraflarını kontrol eder, belediye cezalarını, taşıtların ve çeşitli esnafın fiyat listelerini gözden geçirir.

2 — Belediye zabıtası ise esnafı, çarşı ve pazar yerlerindeki satıcıları kontrol eden bir örgüttür. Satılan malların bozuk ve sağlığa zararlı olmamasını, halkın aldatılmamasını sağlar. Bu yerlerin temiz tutulmamasına ve sağlığa zararlı olmamasına, halkın aldatılmamasına bakar. Belediye temizleme ve aydınlatma ile taşıtlar ve eğlence yerlerinden alınan vergilerle gelirini sağlar. Elektrik, su ve taşıtlardan pay alır. Bu gelirleri ile gördüğü çeşitli hizmetleri yürütür, memurların aylıklarını öder ve beldenin güzelliği için harcamalar yapar.

SORULAR :

1 — Belediye başkanının görevlerini söyleyiniz.
2 — Belediye meclisinin ve belediye encümeninin görevlerini anlatınız.
3 — Belediye zabıtasının görevleri nedir?
4 — Belediye bütçesiyle başlıca gelir ve giderlerini sayınız.
5 — Belediyeye karşı ödevlerimiz nelerdir?

— XVII —

HEMŞERİLİK ÖDEVLERİMİZ

DERSİN KONUSU :

A. Başlıca hemşerilik ödevlerimiz,
B. Ortaklaşa kullanılan maddelerde tutum,
C. Toplumun çıkarlarını kişisel çıkarların üstünde tutmak.
D. Sivil Savunma ödevimiz.

İNCELEME KONULARI :

1 — Size göre iyi bir hemşeri nasıl olmalıdır?
2 — Sokak, sinema, taşıt gibi genel yerlerde hemşeriliğe yakışmayan hareketler gördünüzse arkadaşlarınıza anlatınız.
3 — Sokaklarda, parklarda ve taşıtlarda sizin yaşınızda bir öğrenci nasıl hareket etmelidir?
4 — Herkesle beraber ortaklaşa kullanılan maddeler hangileridir? Bir listesini hazırlayınız.
5 — Çevrenizde hayır işlerine bağışta ve yardımda bulunan kimleri biliyorsunuz?
6 — Yaz tatilinde ne yapmak istiyorsunuz? Herkes yaz programını arkadaşlarına anlatacak, bunlar arasında en iyisi öğrencilerin oylarıyle seçilecektir.
7 — **Anlamları öğrenilecek sözler:** Tartışma, sihirli anahtar, vicdan, ziyankârlık, dürüstlük, döviz.

A. HEMŞERİLİK

1 — HEMŞERİLERİMİZ :

Bir şehir ve kasabada oturan insanlar birbirlerinin hemşerisidirler. Bir yere iş için gelip giden kimse hemşeri sayılmaz. Hemşeri sayılmak için orada en az 6 ay oturmuş olmak gerektir. Hemşeriler aynı şehir ve kasabada oturduklarından oranın yaşayışına, âdet ve geleneklerine uyarlar. Aynı havayı teneffüs eder, aynı bölgenin ürünlerinden yararlanır,

bir idare altında birleşirler. Törenlerde toplandıkları meydan, namaz kıldıkları cami, atalarının gömüldükleri yerler birdir. Hemşeriler her gün sokak, çarşı, taşıt gibi genel yerlerde birbirleriyle ilişkide bulunurlar. Bu ilişkilerde hemşerilerin uymaları lâzım gelen bâzı kurallar vardır.

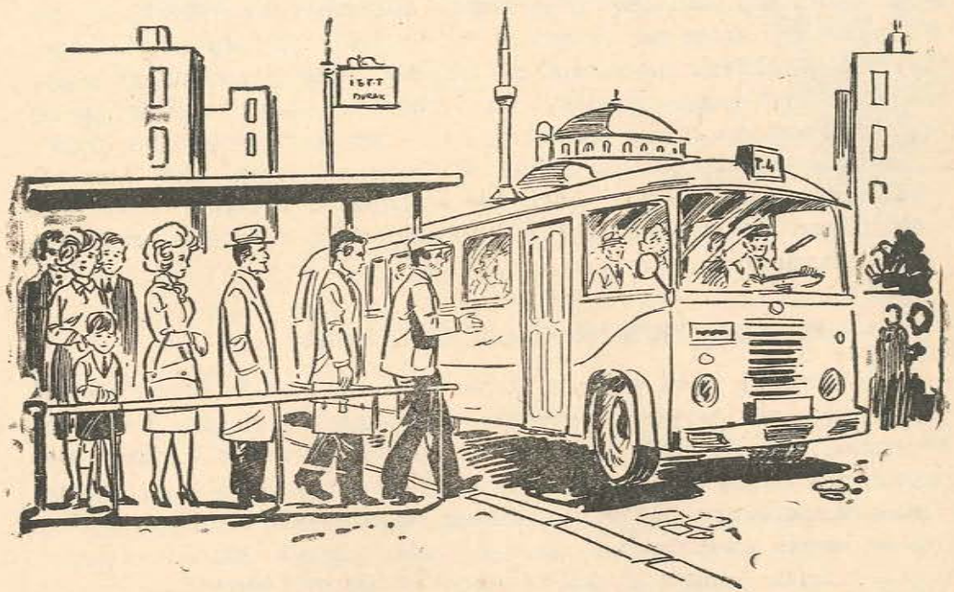

HEMŞERİLİK ÖDEVLERİMİZ — Hemşeriler birbirlerine saygı gösterir, haksızlık yapmazlar. Taşıtlara inip binerken herkes sıraya girer, başkasını itip kakmaz.

2 — HEMŞERİLER ARASINDA NEZAKET VE SAYGI :

Çarşı, pazar, sokak, park, taşıtlar, sinema, lokanta, kahve, stadyum gibi yerler herkese açıktır. Böyle yerler herkesin faydalanması için yapılmıştır. Bu yerlerde hemşeriler toplu bir halde bulunurlar ve birbirleriyle ister istemez ilişki kurarlar. Bu ilişkilerde herkes birbirine karşı nazik ve saygılı olmalıdır. Hemşeriden bir şey sorulduğu ve istenildiği zaman daima «Lütfen, rica ederim» sözüyle başlamalı, sonunda da teşekkür etmeyi unutmamalıdır. Herkes birbirlerine nezaket ve saygı ile muamele ederse yersiz tartışmalar ve kavgalar çıkmaz. Kabalık ve nezaketsizlik insana bir şey kazandırmaz. Nezaket ve tatlı dil ise her kapıyı açan sihirli bir anahtardır. Hemşerilerine sert ve nezaketsiz davranan kimse onlardan da aynı biçimde karşılık görür. Hemşeriler arasında saygı ve sevgi kalmaz. Hemşerilerine kötü davranmak, kaba sözler söylemek, herkesi rahatsız edecek hareketler yapmak terbiyeli bir insana yakışmaz.

3 — HEMŞERİLERE YARDIM :

Gerektiği zaman başkalarına yardım etmek de hemşerilik ödevlerindendir. Yardım mutlaka para ile, fedakârlıkla olmaz. Bir adres ve yol soran kimseye cevap vermek bir yardımdır. Evinden çıkamayan bir hastanın ilâcını alıp getirmek bir yardımdır. Kalabalık bir tramvay ve otobüste çocuklu bir kadına ve ihtiyara yer vermek de yardımdır. Hemşeriler her işte birbirlerine yardım etmelidirler. Yangın, hastalık, ölüm gibi bir felâkete uğrayan hemşerilerimizin yardımına koşmak hepimiz için bir borçtur. Sakatlara, küçük çocuklara, ihtiyarlara ve kadınlara her fırsatta yardım etmekten çekinmemelidir. Başkalarına yardım eden kimsenin vicdanı rahat olur. İleride kendisi de başkalarından yardım beklemeğe hak kazanır. Bütün hemşeriler birbirlerine yardım ederlerse aralarında sevgi ve saygı artar.

4 — HEMŞERİLERİN TEMİZLİK ÖDEVLERİ :

Her hemşeri genel yerlerin temizliğine son derece dikkat etmelidir. Genel yerler herkesin beraberce faydalandığı yerlerdir. Buralarını kirletmek, yerlere kâğıt, süprüntü ve eski biletleri atmak, tükürmek, sümkürmek çirkin ve zararlıdır. Bu pislikler az zamanda orayı mikrop yuvası haline getirir, herkesi tiksindirir, hastalık çıkmasına sebep olur. Otobüs, vapur, park, sinemada yerlere yemiş ve meyva kabukları atmak, uzanıp yatmak, çamurlu ayaklarla gezinmek her yeri kirletir.

Genel yerlerdeki eşyayı kirletmek ve yırtmak, yağ ve mürekkep dökmek, yerlere sigara atmak zararlı hareketlerdir. Kirli, yağlı iş elbiseleriyle kalabalık içine girmek, akacak ve dökülecek kapları herkesin üstüne sürmek hemşerileri rahatsız eder. İyi bir hemşeri genel yerlere temiz elbise ile çıkar. Her gün elini, yüzünü yıkar, saçlarını tarar ve tıraş olur. Hemşerileri kendinden iğrendirecek kirli ve pis kıyafetlerle dolaşmaz. Fakirlik ayıp değildir. Fakat kirli ve pis olmak ayıptır.

5 — DOĞRULUK VE DÜRÜSTLÜK :

Hemşeriler birbirleriyle ilişkilerinde daima doğru ve dürüst olmalıdırlar. Dürüst insan sözlerinde, işinde ve hareketlerinde başkalarını aldatmaya çalışmaz. Yalan söyleyerek hemşerilerini aldatmak, alışverişlerinde hile yaparak başkalarını zarara sokmak ahlâka ve dürüstlüğe yakışmaz. Kendilerini açıkgöz ve kurnaz sanan bazı kimseler hemşerilerini aldatmayı kârlı bir iş sanırlar. Halbuki atalarımızın dediği gibi «Aldatanın daima kendisi aldanır». Yalan söyleyen ve hile yapan kimsenin adı kötüye çıkar. Kimse onunla iş yapmak istemez, hiç kimse kendisine güvenmez. Hemşerileri arasında itibarı kalmaz. Dürüst olmayan kimseler

hemşeriler arasında karşılıklı güveni de bozarlar. Herkese bir aldatılmak korkusu çöker. Bundan da memleket işleri zarar görür.

6 — GENEL YERLERDE SIRAYA GİRMEK:

Hükümet daireleri, alışveriş yerleri, postane, sinema, bilet gişeleri, vapur, otobüs, tramvay gibi yerlerde bazen kalabalık birikir. Bir kısım hemşerilerin beklemeleri lâzım gelir. Bu durumlarda hemşerilerin kendiliklerinden sıraya dizilmeleri, herkesin hakkına ve sırasına razı olması lâzımdır. Sırayı bozarak başkalarının önüne geçmeğe çalışan ve bunu bir açıkgözlük sayan kimseler bencil ve saygısız insanlardır. Yalnız kendini düşünen ve başkalarının haklarını çiğnemekten çekinmeyen kimseler iyi hemşeri değillerdir. Böyle insanlar başkalarının hakkını yemeyi âdet edinir ve başka işlerde de haksızlık yapmaktan çekinmezler. Ne kadar zor olursa olsun, genel yerlerde herkesin hakkına ve sırasına razı olması hemşerilik ödevlerindendir.

7 — ETRAFINA ZARAR VE ZİYAN VERMEMEK :

Hemşerilerin bir ödevi de birbirlerine zarar verecek hareketlerden sakınmaktır. Dikkatsizlikle başkasının ayağına basmak, elbisesini yırtmak ve kirletmek, eşyasını ve malını kırıp dökmek kötü bir harekettir. Bundan başka genel yerlerde herkesin faydalandığı eşya ve mobilyalara zarar vermek, kırmak, kirletmek ve kazımak hem çok çirkin bir hareket, hem suçtur. Bu ziyankârlığı yapanlara yaptıkları zarar ödetilir, ayrıca ceza da verilir.

Genel yerlerdeki eşya herkesin malıdır. Bunların parası yine bütün hemşerilerin kesesinden çıkmıştır. Kırılıp dökülmezlerse uzun zaman dayanırlar ve şehre güzellik verirler.

Parklarda ve meydanlarda bulunan ağaçların dallarını kırmak, kesmek, çiçekleri koparmak ve çimenleri çiğnemek, kanapelerini kırmak ziyankârlıktır. Bu biçimde bozulan ve hırpalanan parklar az zamanda kururlar.

Kitaplıklarda kitapların ve dergilerin resimlerini kesmek, yırtmak, kenarlarına yazı yazmak, müzelerde eşyaya el sürmek, postanelerde kalem ve hokkaları kırmak ve dökmek terbiyeli bir kimsenin yapamayacağı hareketlerdir. Belediyenin yaptırdığı umumî helâlara öteberi atıp tıkamak, duvarlara çirkin yazılar yazmak, başkalarının duvarlarını kazımak, kapı zillerini koparmak, sokak kaldırımlarını bozmak oturduğumuz şehir ve kasabaya fenalık etmektir. Hemşeriler bu gibi zararlı ve ziyan verici hareketlere engel olmalı, genel yerleri elbirliğiyle temiz, güzel ve tertipli olarak korumaya çalışmalıdırlar.

8 — TURİSTLERE YARDIM VE KOLAYLIK:

Hemşerilerimize gösterdiğimiz saygı ve nezaketin kat kat fazlasını turistlere karşı da göstermeliyiz. Bölgemize gelen turistler, kasabamızın misafiri sayılırlar. Misafirseverlik Türklerin en büyük geleneklerindendir. Gelen turistlerin bir kısmı yabancıdır, dilimizi bilmez, yolları tanımaz, geleneklerimize yabancıdır. Onun için turistleri tıpkı evimize gelen misafir gibi güler yüzle karşılamalı, yol göstermeli, her yardımı yapmalıdır.

Turist misafir olmakla beraber memlekete büyük gelir sağlayan insandır. Onları alışverişlerde aldatmamalı, evinde gibi rahat ettirmeğe çalışmalıdır. Turistlere iyi davranırsak her yıl gelenlerin sayısı artar, memleketin dışarda itibarı yükselir, yurdumuz da bu yüzden pek çok gelir sağlar.

B. ORTAKLAŞA KULLANILAN MADDELER

9 — ORTAKLAŞA KULLANILAN İHTİYAÇ MADDELERİ:

Şehir ve kasabalarda uygar bir şekilde yaşamak için herkesin muhtaç olduğu bazı maddeler vardır. Fakat bunlar bir kaynaktan dağıldıklarından ortaklaşa kullanılan maddeler sayılırlar. Bunların başlıcaları su, elektrik, havagazı ile telefon gibi araçlardır. Bu maddeler tabiattan hazır olarak elde edilmezler. Büyük masraflarla ve zahmetlerle elde edilir ve halka verilirler. Şehir ve kasaba halkı da bunlardan ortaklaşa faydalanırlar. Bunları da tutumlu kullanmak, lüzumsuz yere israf etmemek lâzımdır. İdaresiz ve hesapsız harcanırlarsa sarfiyat artar. İhtiyaca yetmez olur, bir kısım yurttaşlar bu maddelerden yoksun (mahrum) kalırlar. Onun için herkes ortaklaşa kullanılan maddelerde çok tutumlu ve idareli davranmalı, israftan kaçınmalıdır.

10 — KÖMÜR, ELEKTRİK, HAVAGAZINDA TUTUM:

Madenkömürü, çok zahmetle yeraltından çıkarılan bir maddedir. Dış memleketlere satılırsa çok para getirir. Elektrik ve havagazı elde etmek, vapurların, trenlerin, fabrikaların işlemesi ve evlerin ısınması için kömüre ihtiyaç vardır. Onun için kömürü döküp saçmamak, ziyan etmemek lâzımdır.

Elektrik de evleri, sokakları aydınlatmaya yaradığı gibi fabrikalar, atelyeler, tramvaylar da elektriksiz işleyemezler. Evlerde lüzumsuz yere elektrikleri açık bırakmak, fabrikalarda hesapsız elektrik harcamak zararlı bir harekettir. Elektrik israf edilirse saat çok para yazar, evin masrafı artar. Elektrik fabrikası çok kömür yakar, böylece millî bir varlık ziyan edilmiş olur.

Havagazı da böyledir. Şimdilik yurdumuzun her yerinde havagazı yoktur. Olan yerlerde havagazını çok dikkatli ve idareli kullanmak lâzımdır. Dikkat edilmez de ocak açık bırakılırsa evdeki insanları zehirleyebilir, yahut bir kibrit çakıldığı zaman patlayarak yangın çıkabilir. Havagazı israf edilirse ev bütçesine fazla masraf yükler. Fazla kömür sarf edilmesine sebep olur. Diğer hemşerilerin faydalanmalarına engel olur. Bazıları da ihtiyacından fazla mal alıp saklar, stok yaparlar. İsraf gibi bu da zararlı bir davranıştır. Çünkü bu hesapsız stoklar, piyasada mal darlığı yaratır. Hemşerilerin sıkıntı çekmelerine sebep olur.

11 — SU VE BAŞKA İHTİYAÇ MADDELERİNDE TUTUM:

Yurdumuzda şehir ve kasabalarda içilen ve kullanılan sular kaynaklardan veyahut barajlardan toplanan sularla sağlanır. Bu suların şehirlere getirilmesi ve evlere dağıtılması çok masraflı bir iştir. Eğer mevsim kurak gider, barajlar dolmazsa yazın şehrin susuz kalmak tehlikesi başgösterir. Şehir susuz kalırsa temizlik yapılamaz, hastalıklar başlar. Suyun hesapsız kullanılması, lüzumsuz yere suyun israf edilmesi de şehrin susuz kalmasına sebep olur. Evde su muslukları kapatılmaz, yahut lüzumsuz yere bahçelerde su israf edilirse depolardaki su çabuk tükenir. Hem evin su masrafı artar, hem de şehir susuz kalır. Bu sebeple herkesin su sarfiyatında tutumlu davranması, kendisi kadar hemşerilerini de düşünmesi bir ödevdir.

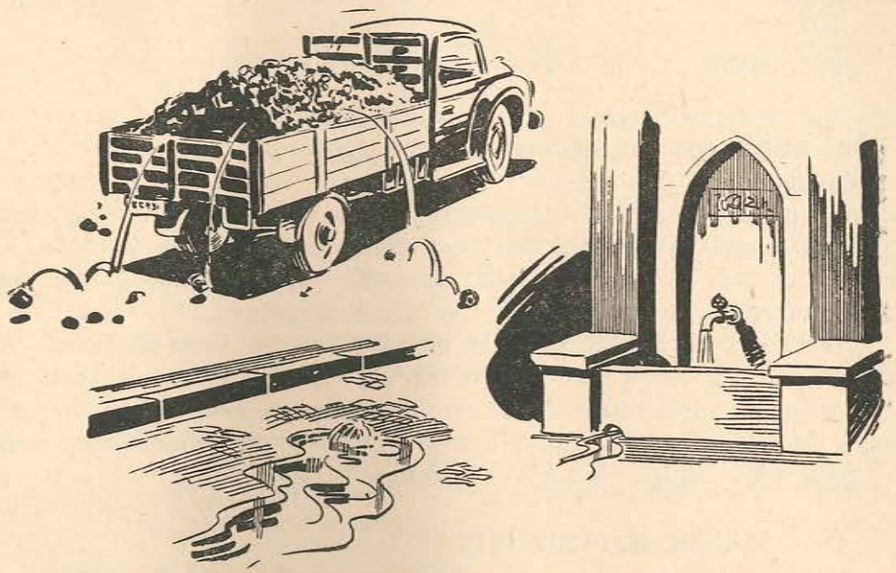

ORTAKLAŞA KULLANILAN MADDELERDE TUTUM — Su, elektrik, havagazını bütün halk ortaklaşa kullanır. Bunlar israf edilirse, aile bütçesine zarar verir, millî varlıklarımız boşuna harcanmış olur.

Bunlardan başka yemek, içmek ve giyim maddelerinde de tutumlu olmak lâzımdır. Tutumlu ailelerde lüzumsuz masraflar olmaz, artan mallar da başka memleketlere satılarak gelir sağlar.

Ortaklaşa kullanılan maddelerde tutumlu olmak yurt ekonomisine de yardım etmektir. Her yurttaş bu maddeleri kullanırken tutumlu davranırsa bu maddelerin sarfiyatı azalır. İhtiyaçtan artan kısımları fabrikalara ve endüstriye harcanır, yabancı memleketlere satılarak döviz elde edilir. İsraf ise sokağa atılan para demektir. Her şeyde tutumlu olmak, lüzumsuz israflardan kaçmak her yurttaş için önemli bir ödevdir.

C. TOPLUM ÇIKARLARININ KİŞİSEL ÇIKARLARIN ÜSTÜNDE TUTULMASI

12 — HER ŞEYİMİZİ TOPLUMA BORÇLUYUZ :

Her varlığımızı içinde yaşadığımız topluma borçluyuz. Öğrenci isek bütün bilgilerimizi ve eğitimimizi Türk toplumundan kazanırız. İçinde okuduğumuz okul binası ile onun bütün araçları ve yapılan masraflar bizim okuyup yetişmemiz için yapılmıştır. Esnaf, memur veya tüccar isek yine bütün alışverişlerimizi ve kazançlarımızı toplum içinde sağlarız. Çiftçi isek ektiğimiz tarlalar, üzerinde yaşayıp büyüdüğümüz topraklar ulusumuzun bize kazandırdığı büyük nimetlerdir.

Bize bu kadar büyük faydalar sağlayan topluma karşı da bizim yapmamız gereken ödevlerimiz vardır. Herkes topluma karşı ödevlerini yerine getirirse yurdumuzda düzen ve dirlik artar. Herkes iyi kazanır, iyi yaşar. Memleketimiz bakımlı ve zengin olur. Toplumdan aldıklarımızı çekinmeden toplum için vermek hepimizin borcudur.

13 — BİRİMİZ HEPİMİZ İÇİN :

Bir toplumda yalnız kendini düşünmekle insan rahat ve mutlu olmaz. Bir topluluk insan vücuduna benzer. Vücudumuzda bir organ hastalanırsa öteki organlar da hasta olurlar. Toplum da insan gibidir. Bizim iyi yaşamamız için diğer toplum bireylerinin de bizim gibi rahat ve mutlu olmaları lâzımdır. Yokluk içinde bunalan insanlar arasında hiç kimse gönül rahatlığı ile yaşayamaz.

Her şeyimizi toplumdan kazanırız, fakat sırası geldiği zaman ona hiç bir şey vermezsek ödevimizi yapmamış, borcumuzu ödemekten kaçmış oluruz Ben zenginim, başkaları ne olursa olsun diye düşünmek çok yanlıştır Toplumda kazanmak ve rahat yaşamak için herkes birbirinin elinden tutmalı, herkes kendisi gibi başkalarının da kazanmalarına ve yükselmelerine yardım etmelidir. Yalnız toplumdan almak, fakat karşılığında ona hiçbir şey vermemek haksızlıktır. Bir toplumda herkes böyle düşünürse sonunda toplumda düzen bozulur, önce böyle yanlış düşünenler zarar görürler. Her şeyini toplum için seve seve vermek her Türkün en büyük ödevidir. Bazı kimseler kendi kazançları için toplumu zarara sokarlar. Milletin malını çalmak veya devlet eşyasını zarara sokmakla kazanç sağlamak isterler. Böyle kimseler önce kendilerine fenalık ederler, bunun yanında topluma karşı da en büyük fenalığı yapan ahlâksız ve kötü kimselerdir. Her Türk çocuğu, toplumun faydasını, kendi kazancından önce düşünmeli, toplumun çıkarını kendi çıkarından üstün görmelidir.

D. SİVİL SAVUNMA ÖDEVİMİZ

Şehir ve Kasabalarımızda, Köylerimizde herkesi yakından ilgilendiren bir kuruluş da sivil savunmadır. Sivil savunma denilince silâh altında olmayan yurttaşların **savaş veya büyük felâketler zamanında elbirliğiyle koruyucu ve kurtarıcı tedbirleri ve çalışmaları anlaşılır.** 15 ile 65 yaşları arasında bulunan kadın, erkek bütün yurttaşlar sivil savunma işlerinde çalışmakla görevlidirler.

1) Sivil Savunma şu işleri görür: Savaş zamanında düşmanın saldırmaları ile yıkılan binaları temizler, çıkan yangınları söndürür, yaralı ve hastaları kurtarır.

Önemli iş yerlerini, elektrik, su, telefon gibi işletmeleri korur, bozukluklarını tamir ettirir. Fabrika, kışla, istasyonlar gibi önemli kuruluşları baltalama hareketlerine karşı korur.

Bunlardan başka savaş ve barış zamanlarında meydana gelen büyük ve korkunç felâketlerde yardıma koşar. Meselâ büyük yangınlar, depremler ve su baskınları zamanında felâkete uğruyanların yardımlarına koşar.

2) Sivil savunma örgütleri, köylerden başlayarak muhtarlar, bucak müdürleriyle kaymakamlar ve valiler tarafından yürütülür. İçişleri Bakanlığında bütün sivil savunma işlerini yürüten ve düzenleyen bir **Sivil Savunma Başkanlığı** vardır. Ayrıca illerde sivil savunma müdürleri, çeşitli kurumlarda da sivil savunma uzmanları vardır.

Sivil savunmada görevlendirilen her yurttaşın bu işlerde severek çalışması önemli bir yurttaşlık borcudur.

Dersin Özeti:

1 — Bir şehir ve kasabada oturan ve yaşayan kimseler birbirlerinin hemşehrisidirler. Hemşeriler birbirlerini tanımasalar bile oturdukları şehrin araçlarından ve vasıtalarından beraberce faydalanır, ortaklaşa hayat sürerler. Onun için hemşehrilerin: a) Oturdukları şehre karşı, b) Birbirlerine karşı ödevleri vardır.

2 — Hemşehrilerin oturdukları şehir ve kasabada ortaklaşa faydalandıkları yollar medeni araçlar, parklar anıtlar ile çeşitli sosyal hizmetler vardır.

Hemşehriler buralardan faydalanırken onların temiz ve tertipli kalmalarına, bozulup hırpalanmamalarına dikkat etmelidirler. Gerektiği zaman bunlara zarar verenlere engel olmalıdır. Hemşehriler birbirlerine karşı da nezaket ve saygı ile muamele etmeli, kaba ve saygısız davranmamalıdır. Umumi yerlede kalabalık varsa sıraya girmeli, gerektiği zaman birbirlerinin yardımına koşmalıdır. Çarşı ve pazarlarda ve başkaları ile ilişkilerinde daima doğru sözlü ve dürüst davranmalıdır. Şehri ziyarete gelen yabancılara ve turistlere nazik davranmalı ve yol göstermelidir.

3 — Elektrik, havagazı, su, yakacak gibi ortaklaşa kullanılan maddelerde son derecede tutumlu davranmalı, halka ve şehre zararlı olacak israflardan sakınmalıdır. Kendi çıkarı için herkesin faydalanacağı eşyayı ve araçları ziyan etmek fena bir harekettir. Kamunun faydasını kendi faydamızdan üstün tutmak başlıca ödevimiz olmalıdır. Sivil savunma işlerinde ödev olmak ta yurttaşlık borcumuzdur.

SORULAR :

1 — Hemşeri kime derler, genel yerler hangileridir?
2 — Başlıca hemşerilik ödevlerimiz nelerdir?
3 — Hemşerilerin ortaklaşa kullandıkları maddeler nelerdir?
4 — Bu maddelerde tutumun faydalarını misallerle anlatınız.
5 — Toplum çıkarlarını kişisel çıkarların üstünde tutmak nasıl olur? Bir iki misal ile açıklayınız.
6 — Ders yılı biterken son dersinizde öğretmenlerinizle ve arkadaşlarınızla nasıl ayrılırsınız?

Ö G Ü T :

Güzel düşün, iyi hisset, yanılma, aldanma!
Ne varsa doğrudadır, doğruluk şaşar sanma!

— Tevfik Fikret —

KİTAPTAKİ KELİMELER İÇİN SÖZLÜK

A

Ahenk: Düzen, anlaşma.
Amaç: Ulaşılacak sonuç, gaye.
Amir: Emreden, büyük memur.
Ayak tedavisi: Yatağa yatmadan bakmak.

B

Baltalama: Bozmak, karıştırmak.
Belde: Şehir ve kasaba.
Benecil: Yalnız kendini düşünen.
Bertaraf: Zararsız hale getirmek.
Beyanat: Fikirlerini bildirmek, deyim.
Broşür: Küçük kitap, risale.

D

Daire: Hükümet işleri görülen yerler.
Demirbaş eşya: Resmî daire eşyası.
Dilekçe: istida.
Döviz: Ecnebi parası.

E

Eleman: Öge, unsur.
Etiket: Yazılı levha.
Evrak: Resmî kâğıtlar.

F

Fakrıhal: Fakirlik, yoksulluk.
Falaka: Eski okullarda dayak.
Fasıl: Bölüm, kısım.
Fert: Birey, tek, insan.
Fitre: Bayramlarda muhtaçlara verilen para.

G

Gelenek : Sosyal adet, görenekler.
Grev: İşçilerin işlerini bırakmaları.

H

Haciz: Malın satışını yasak etmek.
Hakaret: Küçük düşürmek, fena muamele.
Hareket: Tutum, işleyiş.
Haysiyet: Onur, değer.
Himaye: Korumak.
Hissetmek: Duymak.
Hulâsa: Özet.
Huzur: Rahat, gürültüsüz.
Hücre: Canlıları meydana getiren küçük varlıklar, küçük oda.

İ

İbadet: Namaz kılmak, tapmak.
İdare: Yönetim.
İhmal: Aldırmamak, umursamamak.
İlelebet: Sonsuz, ebediyen.
İhtikâr: Fazla fiyatla mal satma.
İlmühaber: Resmî belge.
İmtiyaz: Ayrı muamele, özel hak.
İnkılâp: Devrim, iyiye doğru değişim.
İntizam: Düzen, tertip, yolunda.
İrfan: Bilgi, kültür.
İsraf: Hesapsız harcamak.
İstidat: Kabiliyet, yetiklik.
İstihsal: Üretim, mal yetiştirme.
İstimlâk: Belediyenin bir mülkü alması.
İstirahat: Dinlenme.
İtaat: Söz dinlemek, emre uymak.
İtiraf: Doğrusunu söylemek.
İzinsizlik: Okuldan çıkarmamak.

K

Kabiliyet: Hüner, istidat.
Kabil: Mümkün, olabilir.
Kadro: Memur listesi.
Kalkınma: Yurdun ilerlemesi.
Kamu hizmeti: Halk hizmeti, amme hizmeti.

Karakter: Huy, tabiat, davranış.
Keder: Üzüntü, elem.
Koalisyon: Hükümet kuruluşunda partilerarası iş birliği.
Koşul: Şart.
Kurultay: Meclis, toplantı.
Kültür: Bilgi ve ahlâk.
Küstahlık: Şımarıklık. terbiyesizlik.
Kütük: Esas defter.

L

Lâubalilik: Saygısızlık, aldırmamazlık.

M

Mahiyet: Aslı, özü, içyüzü.
Makam: Büyük yer.
Mazbata: İmzalı bir belge.
Mazeret: Sebep, özür.
Mecburi: Zorunlu, yapılması lâzım.
Medeni: Uygar, ileri,
Menfaatperest: Yalnız çıkarını düşünen.
Mesken: Konut.
Minnet: İçten büyük teşekkür.
Muaşeret: Nezaketli yaşama yolları.
Murakabe: Kontrol, teftiş.
Muteber: İtibarlı, makbul.
Mücadele: Uğraşmak, boğuşmak.
Mühür: Damga, bir madene kazılmış imza.
Mülkiye âmiri: Askerden gayri en büyük memur.
Münazara: Tartışma, münakaşa.
Mümessil: Temsilci.
Mümtaz: Seçme, parlak.
Müşkül: Zor, zahmetli.

N

Nankör: İyilik bilmez.
Neşe: Sevinç, güleryüz.

O

Onur: Şeref, haysiyet.
Otomatik: Kendiliğinden işleyen.

Ö

Ödenek: Ayrılan para, tahsisat.
Öğrenim: Tahsil okumak.
Öğretim: Okutma, talim.

P

Parola: Belirli işaret sözü.

R

Reform: Yeniden kurmak, düzeltme.
Resmî belge: Resmî vesika, devlete ait kâğıt.

S

Sabit: Yerinden oynamayan, ispatlı.
Sahteci: Düzme, uydurma.
Samimî: İçten, gönülden.
Sefalet: Yokluk, sıkıntı.
Sendika: İşçilerin kurdukları cemiyet.
Sembol: İşaret, alâmet.
Servis: Hizmet, görev, iş.
Sicil: Kimlik dosyası.
Siyasî: Politika, devletin genel tutumu.
Sorumluluk: Yaptığının hesabını sorma, mesuliyet.
Sosyal: Topluluğa ait, içtimaî.
Sükûnet: Sessizlik, gürültüsüz.

Ş

Şahlanmak: Ayağa kalkmak. atılmak.
Şefkat: Yumuşak kalplilik, merhamet.
Şükran: Teşekkür.
Şekil: Biçim.

T

Tahrif: Bozmak, değiştirmek.
Tahrip: Harap etmek, işe yaramaz hale sokmak.
Takdir: Övmek, alkışlamak.
Tahsil: Almak, toplamak, okumak.
Takip: Gütmek, arkasından gitmek.
Tamir: Onarmak, düzeltmek.
Tanım: Tarif.
Tasarruf: Tutum, para arttırma.

Tecavüz: Saldırmak.
Tehdit: Korkutmak.
Teknik: Zenaatler, sanayi.
Temin: Sağlamak, inandırmak.
Tesadüfen: Rast gelerek.
Teselli: Avunmak, derdine ortaklık.
Temas: Dokunma, münasebet.
Temsilci: Adına iş gören, mümessil.
Teşkilât: Daireler, örgütler.
Tutanak: Zabıt kâğıdı.
Trafik: Taşıtların işlemesi, seyrüsefer.
Tüketim: İstihlâk, harcamak.
Tüzel kişilik: Bir şirket veya dairenin kanun karşısında fert gibi muamele görmesi.

U

Umumî: Genel, herkese ait.

Ü

Ücret: Bir işe karşı alınan para.
Üniforma: Resmî elbise.
Üst makam: Amir, üst vazife.

V

Vaka: Olay, hadise.
Vâridat: Gelirler.
Vitrin: Büyük camekân.

Y

Yetenek: Kabiliyet, istidat.
Yetki: Salâhiyet, hak.
Yoksun: Mahrum.

Z

Zekat: Müslümanların senede bir fakirlere verdikleri para.
Zihniyet: Kafa, anlayış.
Zulüm: İşkence, haksızlık.